

บทบาทของพ่อค้า บนเส้นทางสายมรณะ

พรณี บัวเล็ก

“ทางรถไฟสายที่เปรียบเสมือนเส้นโลหิตใหญ่ของร่างกาย เส้นโลหิตมีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของคนเพียงใด ทางรถไฟก็มีความสำคัญยิ่งในชีวิตของสงครามครั้งนี้เพียงนั้น เหตุนี้ทั้งญี่ปุ่นและไทยจะต้องช่วยกันบำรุงรักษาทางรถไฟสายนี้ไว้โดยกวาดขันและให้แข็งแรงใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป ถ้าเราจะตัดด้วยมือของเราทางรถไฟสายนี้จะเหมือนกับแขน และหนองปลาจุก บ้านโป่ง กาญจนบุรี จะเหมือนกับไหล่ ซึ่งเป็นที่ส่งกำลัง เหตุนี้เราจะตัดได้ชัยชนะหรือไม่ จึงอยู่ที่ไหล่ซึ่งเป็นที่ตั้งของแขนและมือดังกล่าวแล้ว”

สุนทรพจน์ของนายพลโทอาเกะโต นากามูระ ผู้บัญชาการทหารญี่ปุ่นหน่วยยิง ในพิธีเปิดคลังสามบ้านโป่ง 6 สิงหาคม 2486¹

การสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับพม่าถือว่าเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่สุดของกองทัพญี่ปุ่นในมหาสงครามเอเชียบูรพา² เรื่องราวการสร้างเส้นทางรถไฟสายนี้ถูกเขียนเป็นบันทึก หนังสือจำนวนมาก ตลอดจนสร้างเป็นภาพยนตร์ เนื้อเรื่องของงานส่วนใหญ่ได้แสดงให้เห็นเส้นทางยุทธศาสตร์ ความยากลำบากในการสร้างทาง การใช้แรงงานเชลยศึกทั้งผิวขาวและชาวพื้นเมือง การบาดเจ็บล้มตาย จำนวนมากของเชลยศึก ทั้งการถูกทรมาน

จากกองทัพญี่ปุ่นและความอดอยากเนื่องมาจากการขาดแคลนอาหาร การล้มตายของเชลยด้วยไข้ป่าและอหิวาตกโรค ก็เป็นภาพอันน่าสะพรึงกลัวที่ถูกบันทึกไว้บนเส้นทางสายนี้ จนมีการขนานนามว่าเป็นเส้นทาง “สายมรณะ”

ทางรถไฟสายนี้กองทัพญี่ปุ่นได้ลงมือสร้างในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2485 โดยได้มีการลงนามตกลงสร้างเส้นทางสายนี้ระหว่าง พลตรีเชจิ โมริยา และจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยขณะนั้น เมื่อวันที่ 16 กันยายน

1 หจข. บก.สูงสุด 2.6.4/4 ญี่ปุ่นขอใช้ที่ดินเพื่อก่อสร้างสนามที่ อ.บ้านโป่ง จังหวัดกาญจนบุรี

2 Stone, Amy. The Bridge Over the River Kwae and the History of the Death Railway. (a booklet) published in Kanchanaburi 1967, p. 3

พ.ศ. 2485 ทางรถไฟสายนี้สร้างเสร็จในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2486 และทำพิธีเปิดใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 25 เดือนเดียวกัน รวมระยะเวลาการก่อสร้างประมาณ 1 ปี ความยาวของทางรถไฟทั้งหมดยาวประมาณ 415 กิโลเมตร มีคนเสียชีวิตระหว่างการก่อสร้างจำนวนมาก ในจำนวนนี้เป็นเชลยศึก 16,000 คน และแรงงานรับจ้างอีก 100,000 คน ซึ่งเป็นชาวจีน ทมิฬมาเลย์ พม่า ชาว และอินดีสเช-จองเจนส์ (indische Jongens) เลือดผสมระหว่างดัตช์และอินโดนีเซีย คนเหล่านี้ตายในระหว่างการก่อสร้างทางด้วยสาเหตุของโรคภัยต่างๆจากอาหารและหมดแรง

ถึงแม้ว่าเส้นทางสายนี้จะเป็นเส้นทางแห่งความตาย แต่ก็สามารถสร้างได้สำเร็จในระยะเวลาสั้นมาก ภาพของความสำเร็จในการสร้างเส้นทางสายนี้มักถูกเสนอให้เห็นถึงความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับกองทัพญี่ปุ่นว่าเป็นไปอย่างดี ถึงแม้ว่าจะมีความคิดเห็นขัดแย้งในเรื่องของการก่อสร้าง และเรื่องผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ชัดกัันบ้าง แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาอุปสรรคในการสร้างทางรถไฟสายนี้ คนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการสร้างความสำเร็จให้กับการสร้างเส้นทางสายนี้ แต่ยังไม่ได้รับการกล่าวให้เห็นบทบาทอย่างชัดเจน คือ กลุ่มพ่อค้า ซึ่งมีทั้งพ่อค้าที่อยู่ในเมืองหลวงและพ่อค้าในท้องถิ่น การเข้าไปมีบทบาทของพ่อค้าบนเส้นทางสายนี้ได้แสดงให้เห็นถึงการสร้างสัมพันธภาพของคน 3 กลุ่ม คือ กองทัพญี่ปุ่น รัฐบาลไทย และพ่อค้า ความสัมพันธ์ของคนทั้ง 3 กลุ่มนี้ไม่เพียงแสดงถึงกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆในการสร้างเส้นทางสายนี้ แต่ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของไทยในขณะนั้นเป็นอย่างดี

1. ความเป็นมาของการสร้างเส้นทางรถไฟสายมรณะ

เส้นทางสายมรณะนี้เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางทหารของกองทัพญี่ปุ่น เส้นทางนี้ถูกวางแผนสร้างขึ้นเพื่อขยายอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นไปยังพม่า - อินเดีย หลังจากที่ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมดแล้ว และสามารถยึดครองพม่าได้ทั้งหมดในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2485 ความพยายามของกองทัพญี่ปุ่นในการรุกเข้าไปในอินเดียต้องประสบอุปสรรคมาก เนื่องจากภูมิประเทศและการต้านทานอันเหนียวแน่นของกองทัพผสมอินเดีย อังกฤษ และในที่สุดกองทัพญี่ปุ่นก็ไม่อาจรุกคืบหน้าเข้าไปในอินเดียได้ อย่างไรก็ตามสมามรบชายแดนพม่า-อินเดีย เป็นบริเวณที่ญี่ปุ่นออกมาปฏิบัติการไกลดินแดนญี่ปุ่นมากที่สุด การส่งกำลังบำรุงจึงเป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง³ นอกจากนั้นการขนส่งทางทะเลจากสิงคโปร์ไปยังพม่ามักถูกโจมตีโดยการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร ทำให้ไม่สามารถส่งกำลังบำรุงและแผนการบุกอินเดียล่าช้า

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2485 ก่อนที่ญี่ปุ่นจะประสบชัยชนะในการยึดครองพม่าทั้งหมด พลโท อิวายาชิ ผู้อำนวยการขนส่งกองทัพญี่ปุ่น ได้แจ้งให้กับพันโทชัย ประทีปะเสน กรรมการผสมพันธมิตรไทย-ญี่ปุ่นทราบว่าการกองทัพญี่ปุ่น มีความประสงค์จะสร้างทางรถไฟทหารจากบ้านโป่งกาญจนบุรี แคว้นยูนนาน จนถึงจุดหนึ่งใต้เมืองมะละแหม่งประมาณ 70 กิโลเมตร ในการสร้างครั้งนี้จะต้องใช้รางรถไฟทางตรง ประมาณ 330 กิโลเมตร และทางรวมทางหลีกก็ประมาณ 430 กิโลเมตร

3 นายชัยณรงค์ พันธุ์ประชา “การสร้างทางรถไฟสายมรณะ : ผลกระทบต่อภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร 2530) หน้า 32-33.

โดยขอให้ฝ่ายไทยเป็นผู้จัดหารางรถให้ประมาณ 60 กิโลเมตรและจัดหานายงานและกุลีสวมประมาณ 3,000 คน นอกจากนี้ญี่ปุ่นจะใช้ชเลยศึกกับทหารฝ่ายญี่ปุ่นร่วมด้วย โดยกำหนดการก่อสร้างเส้นทางสายนี้ให้แล้วเสร็จเป็นเวลา 1 ปี⁴

ต่อมาในเดือนเมษายน การเจรจาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟทหารสายนี้ก็มิเพิ่มขึ้น โดยญี่ปุ่นขอให้ฝ่ายไทยพิจารณาข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่นในการสร้างทางรถไฟจากบ้านโป่ง ตามลำแม่น้ำแม่กลองถึงเมืองเมาะลำเลิง และขอร้องให้ฝ่ายไทยให้การสนับสนุนฝ่ายญี่ปุ่นในการเริ่มงานที่สถานีบ้านโป่ง โดยการวางสายโทรศัพท์สำหรับกองทัพญี่ปุ่นขึ้น 2 สายจากกรุงเทพฯ-บ้านโป่ง ขอให้ฝ่ายไทยนำรถยนต์ที่แล่นบนทางรถไฟได้ออกมาใช้ ขอให้สร้างทางรถยนต์เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งจากกรุงเทพฯถึงบ้านโป่ง และขอความร่วมมือในการติดต่อนายช่างโยธาของไทยและคนในการสำรวจร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นจากกรุงเทพฯ ถึงไทรโยคกาญจนบุรี⁵

กองทัพญี่ปุ่นได้ลงมือสร้างทางรถไฟสายนี้ก่อนที่จะมีการเจรจากับฝ่ายไทยอย่างแน่นอนในเรื่องการสร้างทางรถไฟนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยขณะนั้นได้บันทึกความคิดเห็นเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2485 ดังนี้⁶

“ผมเห็นว่าเป็นปัญหาที่จะไปตีอินเดีย ถ้าเราสร้างก็ดี เราจะได้ถ่ายวัฒนธรรมตามไปหลังทัพญี่ปุ่น เป็นการช่วยกันอย่างพันธมิตร

การตกลงกันนี้ ควรทำให้แน่นอนลงไปได้ที่ยังไม่แน็กคงห่วงเกาะญี่ปุ่น”

ต่อมาเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2485 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลโทมังกร พรหมโยธี ได้เรียกข้าหลวงประจำจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี และนายอำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี และนายอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีเข้าประชุม ที่กระทรวงมหาดไทย เพื่อสอบถามความเข้าใจในการปฏิบัติการช่วยเหลือทหารญี่ปุ่น ซึ่งทางกระทรวงมหาดไทยได้ส่งผู้แทนเข้าประชุมที่กองอำนวยการคณะกรรมการผสม เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2485 และรับในหลักการว่าทางฝ่ายไทยรับจะช่วยเหลือญี่ปุ่นบางประการ เช่นการอำนวยความสะดวกในการจัดหาสถานที่ การจัดหาอุปกรณ์และคนงานในการสร้างนโยบายรัฐบาลในเรื่องนี้ก็คือช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้ทุกประการในขอบเขตที่ทางฝ่ายญี่ปุ่นขอให้ช่วยเหลือและตกลงกันได้⁷

การสร้างทางรถไฟทหารสายกาญจนบุรีเข้าไปพม่านี้ ทางกระทรวงคมนาคมของไทยไม่เห็นด้วย เพราะเส้นทางยากลำบากในการก่อสร้าง นอกจากนี้เห็นว่าทางรถไฟสายนี้ นอกจากประโยชน์ทางทหารแล้วไม่มีประโยชน์ในการพาณิชย์และเศรษฐกิจ ทางกระทรวงคมนาคมเห็นว่าควรสร้างทางรถไฟจากจังหวัดตากไปอำเภอแม่สอดแทนจะดีกว่า ซึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ไม่เห็นด้วย⁸

การเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างฝ่าย

4 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/1 ต้นเรื่องแห่งการก่อสร้างทางรถไฟประเทศไทย-พม่า

5 แฟ้มเดียวกัน, บันทึกข้อความของนายมานิต พยัคฆนันท์ ลงวันที่ 16 เม.ย. 2485.

6 แฟ้มเดียวกัน, บันทึกข้อความของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2485.

7 หจข. บก.สูงสุด บันทึกการประชุมพิเศษ การห้องประชุมกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2485

8 หจข. บก.สูงสุด หนังสือของรัฐมนตรีทางกระทรวงคมนาคม ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ณ วันที่ 25 กรกฎาคม 2485 เสนอโดยนายเอกยุง สุขขลาสัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม

ไทยและญี่ปุ่นในเรื่องความร่วมมือในการสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับพม่ามีขึ้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2485 โดยผู้แทนฝ่ายไทยคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งประเทศไทย และฝ่ายญี่ปุ่นคือ พลตรีเซจิ โมริยา ผู้แทนฝ่ายกองทัพบกญี่ปุ่นประจำประเทศไทย การเจรจาตกลงกันในครั้งนี้เป็นไปตามหลักการข้อตกลงร่วมยุทธระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่เคยทำกันก่อนหน้านั้น สาระที่สำคัญของข้อตกลงครั้งนี้สรุปได้ดังนี้⁹

1. ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือและช่วยเหลือในการจัดหาที่ดินและอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการก่อสร้างทางรถไฟ ได้แก่ ฟืน ไม้หมอนรถไฟ เสาไฟฟ้า ไม้ ปูนซีเมนต์ ทราาย ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการก่อสร้างทางสายนี้ อันได้แก่รถยนต์บรรทุกพร้อมคนขับ เรือสำเภาน้ำใช้ในการขนส่งพร้อมคนขับ เครื่องล้อเลื่อน เครื่องใช้สำหรับการขนส่งและสัตว์พาหนะที่ใช้ในการขนส่ง นอกจากนี้ยังขอใช้สายสื่อสารของกรมรถไฟระหว่างกรุงเทพฯกับบ้านโป่ง และประเทศไทยจะรับซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ตามความประสงค์ของกองทัพญี่ปุ่น ณ โรงงานมักกะสัน

2. นอกจากเรื่องต่างๆที่ร้องขอไว้แล้ว ประเทศไทยจะให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกแก่หน่วยก่อสร้างทางรถไฟของกองทัพญี่ปุ่นตามสมควร และจะจัดหน่วยติดต่อโดยเฉพาะสำหรับทำการเจรจาเกี่ยวกับข้อปลีกย่อยและข้อตกลงกับผู้อำนวยความสะดวกก่อสร้างทางรถไฟของกองทัพญี่ปุ่น

3. ค่าใช้จ่ายสิ่งอุปกรณ์ที่ประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือนั้น ทางฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นยินดีจะออกค่าใช้จ่ายให้ โดยประเทศไทยจะร่วมมือใน

การแก้ปัญหาการเงินที่เกี่ยวกับการก่อสร้างทางรถไฟสายนี้ ที่จะได้มีการตกลงรายละเอียดกันเป็นครั้งคราว

4. งานสร้างทางรถไฟให้อยู่ในความอำนวยการของผู้บังคับหน่วยสร้างทางรถไฟของกองทัพญี่ปุ่น ฝ่ายไทยจะช่วยเหลือจัดจ้างกรรมกร และหาชายช่างไปช่วยตามความสามารถ

5. รถไฟสายนี้เมื่อสร้างเสร็จแล้ว กองทัพญี่ปุ่นจะเข้าดำเนินการให้เหมาะสมตามแผนการยุทธด้วยตนเองจนกว่าจะเสร็จสงคราม รายละเอียดในการปฏิบัติที่จำเป็นจะได้ตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่รถไฟทั้งสองฝ่าย

การเจรจาในเรื่องการก่อสร้างทางรถไฟสายนี้มีต่อมามากหลายครั้ง ทางฝ่ายไทยเองต้องการจะเข้าเป็นผู้สร้างทางเอง เพื่อแก้ปัญหาการกระทบกระทั่งระหว่างทหารญี่ปุ่นกับประชาชนซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ ทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ต้องการจะเป็นผู้สร้างทางเองเพื่อเป็นหลักประกันความสำเร็จของเส้นทางให้ทันตามความต้องการของกองทัพญี่ปุ่น ปัญหาการสร้างทางรถไฟนี้สรุปลงตรงที่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างทั้งหมดและมีการแบ่งงานในฝ่ายไทยบางส่วน

การดำเนินงานก่อสร้างเส้นทางรถไฟของญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยสุกานามีหน้าที่สร้างทางรถไฟจากกาญจนบุรีออกไปจรดเขตแดนพม่าที่กิ่งอำเภอสังขละ และหน่วยคานายาที่ตั้งอยู่ในพม่าสร้างทางจากเมืองทันบือชายพัต (Thanbyuzayat) ในพม่าออกมาบรรจบกันที่กิ่งอำเภอสังขละบุรีในเขตไทย ญี่ปุ่นได้แบ่งงานสร้างทางรถไฟในเขตไทยเป็น 2 ส่วน คือตั้งแต่หนองปลาตุงขึ้นไปจนถึงบ้านท่ามะขาม ริมแม่น้ำแควใหญ่ ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้สร้างทางรถไฟบนแนวทางที่ฝ่ายไทยได้ทำรายดินให้ตามข้อตกลง¹⁰

9 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/2 สำเนาข้อตกลงไทย-ญี่ปุ่นเกี่ยวกับการสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่างประเทศไทยกับพม่า.

10 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา เรื่องเดียวกัน หน้า 48.

บริเวณนี้ฝ่ายญี่ปุ่นได้ตั้งค่ายพักทหารและเชลยศึกเป็นค่ายหลัก 5 แห่ง คือ ที่บริเวณชุมทางหนองปลาตุก วัดดอนตูมอำเภอบ้านโป่ง โรงเรียนประชาบาลวังศาลาอำเภอบำม่าง วัดท่าเรืออำเภอบำม่าง และบริเวณเมืองกาญจนบุรี เพื่อวางรางรถไฟจากจุดต่างๆมาบรรจบกัน ส่วนงานที่สองคือ เส้นทางนับตั้งแตร์ิมแม่น้ำแควใหญ่ออกไปจนถึงด่านเจดีย์ 3 องค์ ซึ่งมีระยะทางราว 250 กิโลเมตร ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ดำเนินงานเองทั้งหมด แบ่งกองสร้างทางรถไฟออกเป็น 2 พวก พวกแรกจะต้องล่วงหน้าเข้าไปพักอยู่ในป่าก่อนเพื่อถางป่าและกรุยทาง ต้องขนเสบียงอาหารและอุปกรณ์ต่างๆเข้าไปตั้งค่ายพักในป่านานถึง 6 เดือนหรือแรมปี บริเวณดังกล่าวนี้มีค่ายใหญ่ของญี่ปุ่นอยู่ 5 แห่ง คือบริเวณจังหวัดกาญจนบุรีเป็นที่ตั้งกองบัญชาการสร้างทางรถไฟ ตำบลวังใหญ่ ตำบลไทรโยค อำเภอทองผาภูมิ และกิ่งอำเภอสังขละบุรี นอกจากนี้ 5 ค่ายใหญ่นี้แล้ว กองทัพญี่ปุ่นยังมีการกระจายออกเป็นค่ายเล็กคายน้อยตามลักษณะของการสร้างงานแต่ละตอน¹¹ ดังรายละเอียดในแผนที่สังเขป

การก่อสร้างเส้นทางสายกาญจนบุรี-ซึ่งขณะนี้นับว่าเป็นช่วงที่ยากลำบากที่สุด ข้อที่หนักใจของกองทัพญี่ปุ่นมากที่สุดคือ เรื่องเสบียงอาหารสำหรับทหารและคนงาน ทางฝ่ายญี่ปุ่นเกรงว่าอาหารในจังหวัดนี้จะมีไม่พอ และการคมนาคมที่ลำเลียงเสบียงนั้นต้องอาศัยทางน้ำ มีความสะดวกแต่เฉพาะเวลาน้ำมีมาก แต่เมื่อถึงหน้าแล้งการลำเลียงก็จะลำบากมาก ความไม่สะดวกในการขนเสบียงนี้อาจทำให้งานล่าช้าออกไปได้¹²

ช่วงการก่อสร้างอำเภอบ้านโป่งใหญ่ถึงอำเภอบ้านโป่งไทรโยคนับว่าเป็นช่วงที่ยากลำบากมากที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะจะต้องมีการระเบิดภูเขาที่อำเภอบ้านโป่ง เพื่อวางรางรถไฟผ่านเข้าไปซึ่งกว่าจะผ่านช่องทางออกไปได้ ต้องสร้างสะพานข้ามแม่น้ำลำธารและหุบเหว ซึ่งมีอยู่ราว 680 แห่งด้วยกัน เป็นระยะทางทั้งสิ้น 15.77 กิโลเมตร เฉพาะสะพานข้ามแม่น้ำแควใหญ่ที่บ้านท่ามะขามแห่งเดียวมีความยาว 303.8 เมตร ทหารญี่ปุ่นได้สร้างสะพานขึ้น 2 แห่ง ห่างกันราว 100 เมตร เป็นสะพานไม้ชั่วคราวแห่งหนึ่งกับสะพานถาวรแห่งหนึ่ง สะพานไม้นั้นสร้างขึ้นเพื่อใช้ขนส่งสัมภาระและทหารโดยใช้รถไฟขนาดย่อมไปสนับสนุนการสร้างยังอีกฝั่งเหนือก่อน ส่วนการสร้างสะพานเหล็กถาวรข้ามแม่น้ำแควใหญ่นั้นญี่ปุ่นได้รื้อเอาโครงสร้างสะพานมาจากชาวแล้วมาประกอบเป็นสะพานบริเวณบ้านท่ามะขาม¹³

ฝ่ายญี่ปุ่นมีความตั้งใจตั้งแต่แรกที่จะนำเอาเชลยศึกสงครามชาวอังกฤษ ดัตช์ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกาเข้ามาใช้แรงงานสร้างทางรถไฟสายนี้ ด้วยความเชื่อที่ว่าเชลยศึกผิวขาวสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่ากุลิพื้นเมือง เชลยศึกได้ถูกส่งจากดินแดนญี่ปุ่นยึดครองมารวมกันไว้ที่สิงคโปร์ แล้วลำเลียงต่อมายังอำเภอบ้านโป่งโดยทางรถไฟสายได้ นับตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2485 ปรากฏว่าก่อนที่จะมีการตกลงใด ๆ กับประเทศไทยนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นได้ลำเลียงเชลยศึกเข้ามาพักที่ค่ายพักวัดดอนตูมถึง 3,175 คน นอกจากเชลยศึกผิวขาวแล้วเชลยศึกชาวพื้นเมืองในเอเชียที่ญี่ปุ่นยึดครองก็ยังถูกเกณฑ์มาร่วมสร้างทางรถไฟสาย

11 เรื่องเดียวกัน, หน้า 48 ถึง 51.

12 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/1 บันทึกข้อความสนทนากับฝ่ายญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 ส.ค. 2485 ที่จวนทัพหลวงประจำจังหวัดกาญจนบุรี นายประมุข จารูร ปลัดจังหวัดเป็นผู้บันทึก

13 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา เรื่องเดียวกัน หน้า 52.

นี้ด้วยได้แก่ เกาหลี มาเลเซีย อินเดีย เป็นต้น

จำนวนเชลยศึกที่แน่นอนที่ญี่ปุ่นนำเข้ามาทำงานสร้างทางรถไฟสายนี้ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดจากการประมาณภายหลังสงครามสิ้นสุดคาดว่า มีจำนวน 60,000 คน ในจำนวนนี้เป็นชาวอังกฤษมากที่สุดถึงประมาณ 30,000 คน ชาวออสเตรเลียราว 13,000 คน เนเธอร์แลนด์ 13,000 คนและอเมริกันราว 700 คน จำนวนดังกล่าวนี้มาจากการที่กองทัพญี่ปุ่นได้แจ้งแก่ฝ่ายไทยว่ามีเชลยศึกประมาณ 50,000 คน หลังจากที่มีการล้มตายของเชลยศึกครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2486 เนื่องจากมีโรคระบาดร้ายแรงในเขตการก่อสร้าง¹⁴

ถึงแม้ว่าการก่อสร้างทาง จะยากลำบากและคนงานล้มตายด้วยโรคอหิวาตกโรคจำนวนมากจนถึงขั้นที่ทหารญี่ปุ่นต้องยิงคนป่วยที่โรคอหิวาตก ทั้ง นายพลอาเคโตะ นากามูระ ผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้บันทึกเหตุการณ์ระหว่างการก่อสร้างทางไว้ว่า¹⁵

“ทางกองบัญชาการทหารสูงสุดที่โตเกียว ได้มีคำสั่งต่อกองบัญชาการกองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศใต้ให้สร้างให้แล้วเสร็จภายใน 8 เดือน ถึงแม้ว่าแต่แรกเริ่มจะกำหนดไว้ 1 ปี เส้นทางนี้มีความสำคัญมากต่อการสู้รบในพม่า ซึ่งกำลังเครียดมาก เพราะฉะนั้น กองทัพใหญ่ภาคพื้นที่ศใต้ถือว่าการก่อสร้างนี้เป็นงานเรื่องด่วนที่สุด วัสดุอุปกรณ์และกำลังทหารใช้เพื่อการนี้มากที่สุด...”

การว่าจ้างแรงงานพื้นเมืองทั้งชาวไทยและชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ใช้ในการระดมแรงงานในการ

ก่อสร้างเส้นทางสายนี้ในระยะแรกของการก่อสร้าง ปรากฏว่าชาวไทยในท้องถิ่นที่มีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟและบริเวณใกล้เคียงได้เดินทางเข้ามารับจ้างจำนวนมาก ทั้งรับจ้างฝ่ายญี่ปุ่นและรับจ้างกรมรถไฟทำงานดินตั้งแต่หนองปลาจุกจนถึงกาญจนบุรี รับจ้างทำถนน รับจ้างเป็นคนงานประจำเรือยนต์เรือฟ่งลำเลียงของให้กับฝ่ายญี่ปุ่นในลำน้ำแม่กลองและแควน้อย นอกจากนี้ยังรับจ้างเอกชนที่เข้าประมูลงานต่างๆ ทั้งจากฝ่ายรัฐบาลไทยและกองทัพญี่ปุ่นด้วย คนงานเหล่านี้ไม่อาจประเมินได้แน่ชัดว่ามีมากเท่าไร จำนวนคนงานไทยนั้นมักจะเพิ่มขึ้นและลดลงตามฤดูกาล เพราะเมื่อถึงฤดูทำนาก็ต้องกลับไปทำงานประจำในไร่นา สาเหตุที่ชาวไทยให้ความสนใจในการเข้ามารับจ้างทำงานมากในระยะแรกนี้เพราะว่าญี่ปุ่นให้ค่าแรงงานในการก่อสร้างสูงอย่างไม่เคยมีปรากฏมาก่อน และในตอนปลายปี พ.ศ. 2485 ได้เกิดน้ำท่วมใหญ่ ไร่นาและทรัพย์สินของราษฎรได้รับความเสียหายจำนวนมากจึงได้ทิ้งไร่นาออกมารับจ้างทำงานบนเส้นทางรถไฟ ชาวไทยมักไม่ยอมทำงานในป่าลึกเพราะกลัวโรคภัยไข้เจ็บ ในระยะหลังของการก่อสร้าง คนไทยจะไม่เข้ามารับจ้างมากเหมือนในระยะแรก เนื่องจากได้รับข่าวลือเรื่องความโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นภายหลังกรณีปะทะกันระหว่างคนงานไทยกับทหารญี่ปุ่นที่วัดดอนตูม อำเภอบ้านโป่ง เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2485 ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายกันทั้ง 2 ฝ่าย¹⁶

แรงงานจีนเป็นแรงงานอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการก่อสร้างทางสายนี้ การว่าจ้าง

14 เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

15 อาเคโตะ นากามูระ เขียน เออิจิ มูราซึมา และนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ แปล, ผู้บัญชาการชาวพุทธ บันทึกผู้บัญชาการกองทัพญี่ปุ่นประจำประเทศไทยเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2, มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ, 2534), หน้า 52-54.

16 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา เรื่องเดิม, หน้า 65.

แรงงานจีนนี้เป็นไปตามนโยบายของกองทัพ
ญี่ปุ่นและรัฐบาลไทย โดยได้รับความร่วมมือ
จากผู้นำชาวจีนในสมาคมพาณิชย์จีน และพ่อค้า
ชาวจีนที่มีบทบาทในชุมชนชาวจีน ในเรื่องการ
ว่าจ้าง แรงงานจีนเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการเมือง
และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งจะขอล่าไว้ใน
รายละเอียดต่อไป

นอกจากการว่าจ้างแรงงานชาวพื้นเมืองใน
ประเทศไทยแล้ว กองทัพญี่ปุ่นยังว่าจ้างแรงงาน
พื้นเมืองในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อ
เข้ามาก่อสร้างทางสายนี้อีก ได้แก่ชาวทมิฬ พม่า
ชาว เวียดนาม มาลายูและจีนจากมาลายู ชาว
มาลายูและจีนในมาลายูมีจำนวนมากที่สุด
กรรมกรชาวพื้นเมืองเหล่านั้นจะถูกส่งจาก
สิงคโปร์มาที่ขบวนรถไฟครั้งละประมาณ 500-
800 คน ใช้เวลาเดินทาง 3 วัน แล่นผ่านคาบ
สมุทราภคใต้ของไทยนำคนงานเหล่านั้นไปส่ง
มอบให้กับหน่วยสร้างทางรถไฟของญี่ปุ่นในป่า
ลึก ซึ่งอยู่ห่างไกลจากเมืองกาญจนบุรีนับ
ร้อยกิโลเมตร¹⁷ กรรมกรบางคนก็หลบหนี
ระหว่างการเดินทาง เช่นที่จังหวัดเพชรบุรี คณะ
กรรมกรจังหวัดเพชรบุรีได้ทำเรื่องร้องเรียนมา
ยังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร เรื่องปัญหาคน
ต่างด้าวที่ญี่ปุ่นนำเข้ามาทำงาน ความว่าญี่ปุ่นได้
ล่ำเลียงกรรมกรจีน แซก มาลายู มาจากไซปัน
เข้ามาทำทางรถไฟ ระหว่างนี้เป็นประจำวันละ
มาก ๆ เพื่อนำไปทำทางรถไฟจังหวัดกาญจนบุรี
แล้วกรรมกรนั้นได้หลบหนีจากรถไฟที่จอด
เนื่องจากมีผู้ปลุกฆ่าว่า การไปทำงานดังกล่าว
ถูกกดขี่บังคับบ้างเมื่อไปถึงที่ทำงานในเขตจังหวัด
กาญจนบุรี แล้วพากันหลบหนีบ้างมาเที่ยว

แฟนฟานและขอลานอยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี
เสมอ และมีจำนวนมากขึ้นทุกที่ ทางจังหวัดไม่รู้
ว่าจะปฏิบัติอย่างไร จึงเพียงแต่หาวิธีให้คนต่างด้าว
นั้นๆเดินทางต่อไปเสีย ทั้งนี้เพื่อความเรียบร้อย
ภายในจังหวัด¹⁸ นายเจ.เอ็ม. พลูเวียร์ ผู้ศึกษา
ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วง
เวลาดังกล่าวได้ประมาณว่า กรรมกรพื้นเมือง
ชาติต่างๆมีรวมกันประมาณ 300,000 คน
และจากจำนวนนี้กว่า 100,000 คน ได้ทิ้งชีวิตไว้
ที่นั่น¹⁹ จำนวนตัวเลขที่แน่นอนของกรรมกร
ชาวพื้นเมือง ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐาน แม้แต่
ค่ายญี่ปุ่นเองก็ไม่ทราบจำนวนแรงงานชาว
พื้นเมืองที่แน่นอน และจำนวนมากเช่นกันก็จบ
ชีวิตในการก่อสร้างเส้นทางสายนี้

สำหรับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทางสายนี้
ตามข้อตกลงฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายใน
อุปกรณ์ต่างๆที่ฝ่ายไทยได้ให้ความช่วยเหลือ
ขณะเดียวกันประเทศไทยจะต้องร่วมมือในการ
แก้ปัญหาการเงินที่เกี่ยวกับการก่อสร้างทาง
รถไฟสายนี้ ซึ่งจะได้มีการตกลงรายละเอียดเป็น
ครั้งคราว การจัดการงานในเรื่องค่าใช้จ่ายในการ
ก่อสร้างทางสายนี้ก็จะเป็นไปตามข้อตกลงคือ ทาง
ฝ่ายญี่ปุ่นได้ใช้วิธีการกั๊ยมเงินสร้างทางรถไฟ
สายนี้จากรัฐบาลไทย โดยในครั้งแรกทางฝ่าย
ญี่ปุ่นได้ประมาณการค่าใช้จ่ายไว้เพียง 20 ล้าน
บาท โดยขอเบิกเป็นค่าใช้จ่ายงวดแรกภายในปี
พ.ศ. 2485 เป็นเงิน 4 ล้านบาท และตั้งใจว่าจะ
แล้วเสร็จภายในเวลา 10 เดือน จำนวนเงิน 20
ล้านบาทนี้จะใช้จ่ายในประเทศไทยทั้งสิ้น แต่ต่อ
มาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างมากกว่าวง
ประมาณที่ตั้งไว้ 20 ล้านบาท ในระหว่างเดือน

17 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา เรื่องเดิม, หน้า 74

18 เรื่องเดียวกัน, หน้า 75

19 หจช. บก.สูงสุด 2.1.1.2/6 หนังสือของนายอภิสิทธิ์ ลิทธิสุนทร แจ้งมาในนามของคณะกรรมการจังหวัดเพชรบุรี มา
ยังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 10 ส.ค. 2486.

กรกฎาคม พ.ศ. 2485 ถึงมิถุนายน พ.ศ. 2487 ฝ่ายญี่ปุ่นขอเบิกเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการสร้างทางรถไฟสายนี้ 4 ครั้งเป็นเงินถึง 97 ล้านบาท ทั้งนี้ยังไม่รวมค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงเส้นทางที่ฝ่ายญี่ปุ่นขอเบิกจ่ายมาในภายหลัง ค่าใช้จ่ายในการสร้างเส้นทางสายนี้ นับว่าสูงมาก เมื่อเฉลี่ยจากความยาวของเส้นทางทั้งสิ้น 415 กิโลเมตร ฝ่ายญี่ปุ่นได้ใช้เงินไปถึง 233,734.93 บาท ต่อระยะทาง 1 กิโลเมตรเป็นอย่างต่ำที่สุด ในขณะที่กรรมรถไฟของไทยสามารถสร้างได้ในอัตราเฉลี่ย กิโลเมตรละ 65,000 บาท ทั้งนี้ได้คิดรวมทั้งค่าโรงงาน เครื่องมือจักร เครื่องล้อเลื่อน ฯลฯ ด้วย ถ้าไม่รวมสิ่งประกอบเหล่านี้จะตกคราคากิโลเมตรละ 45,000-50,000 บาท²⁰ อัตราที่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้สร้างนี้สูงกว่าอัตราของกรรมรถไฟไทย 3.6 ถึง 5 เท่า

การกู้ยืมเงินของฝ่ายญี่ปุ่นต่อรัฐบาลไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงในภายหลัง เมื่อมีการทำข้อตกลงทางการเงินใหม่ระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยกับเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2485 ตามข้อตกลงใหม่นี้ได้ใช้วิธีการให้เครดิตซึ่งกันและกัน คือธนาคารโยโกฮามาสเปซึที่กรุงเทพฯ ส่งธนาคารแห่งประเทศไทยให้เครดิตบัญชีแก่ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเงินเยนพิเศษ และธนาคารแห่งประเทศไทยก็ให้เครดิตบัญชีแก่ธนาคารโยโกฮามาสเปซึที่กรุงเทพฯ เป็นเงินบาท²¹ อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเยนและเงินกำหนดไว้เท่ากัน คือ 1 บาท เท่ากับ 1 เยน วิธีการนี้เป็นวิธีการหาเงินบาทให้ญี่ปุ่นในการจับจ่ายใน

ประเทศไทย โดยฝ่ายญี่ปุ่นไม่ต้องมากู้เงินบาทไทยเหมือนในระยะแรก

นอกจากฝ่ายญี่ปุ่นจะใช้เงินในการก่อสร้างเส้นทางสายนี้จำนวนมากแล้ว รัฐบาลต้องเสียเงินมิใช่น้อยกับความร่วมมือในการก่อสร้างทางสายนี้ โดยเฉพาะในช่วงการก่อสร้างเส้นทางหนองปลาตุก-กาญจนบุรี เป็นระยะทาง 60 กิโลเมตร ฝ่ายไทยต้องรับผิดชอบในการเตรียมงานดินทั้งหมดเพื่อให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาวางรางรถไฟต่อไป ค่าใช้จ่ายในการทำงานตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2485 ถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2486 ระยะเวลา 8 เดือน รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมด 754,454 บาท ค่าใช้จ่ายนี้สูงกว่างบประมาณที่ตั้งไว้เมื่อเริ่มโครงการที่ตั้งไว้เพียง 417,000 บาท²² นอกจากนี้ฝ่ายไทยยังต้องเสียเงินงบประมาณในการสร้างถนนต่างๆ เพื่อรองรับการก่อสร้างทางรถไฟของสายนี้ ถนนที่สำคัญคือถนนนครปฐมถึงบางใหญ่เพื่อใช้ลำเลียงทหารญี่ปุ่นไปยังบ้านโป่งฝ่ายไทยต้องสูญเสียงบประมาณรวมถึง 10 ล้านบาท²³

ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเส้นทางสายนี้ทั้งจากฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายไทยรวมแล้วประมาณ 100 ล้านบาท ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมากในขณะนั้น จำนวนเงินดังกล่าวได้เป็นเสน่ห์ยั่วชวนให้พ่อค้าทั้งจากเมืองหลวงและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างทางสายนี้ เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดใน พ.ศ. 2489 รัฐบาลไทยได้เจรจาขอซื้อทางรถไฟสายไทย-พม่าจากรัฐบาลอังกฤษเป็นมูลค่าทั้งสิ้น 1,250,000 ปอนด์สเตอร์ลิงค์²⁴ คิดเป็นเงินไทยประมาณ 50 ล้านบาท

20 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา, เรื่องเดิม, หน้า 86-87.

21 ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 (แพรวพวิทยา, กรุงเทพฯ 2510) หน้า 32.

22 หจช. บก.สูงสุด 2.4.1.2/8 งบประมาณการเงินในการสร้างทางรถไฟสายกาญจนบุรี

23 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา, เรื่องเดิม หน้า 43-44.

24 หจช. สร. 0201.161/6 การสร้างทางรถไฟระหว่างประเทศไทยกับพม่า หนองปลาตุก กาญจนบุรี.

2. การจัดหาและว่าจ้างกรรมกรจีน

การจัดหาและว่าจ้างกรรมกรเป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งที่อยู่ในข้อตกลงระหว่างไทยและญี่ปุ่น ในการสร้างทางรถไฟเชื่อมระหว่างไทยกับพม่านี้ กรรมกรจีนนั้นญี่ปุ่นให้ความสนใจว่าจ้างมากกว่ากรรมกรไทย เนื่องจากมีประสิทธิภาพในการทำงานดีกว่ากรรมกรไทย ความต้องการแรงงานชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยของกองทัพญี่ปุ่นเริ่มมีครั้งแรกเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2486 เมื่อทูตทหารญี่ปุ่นประจำประเทศไทย พลตรียามาตะ ได้แจ้งมายังประธานคณะกรรมการผสมไทย-ญี่ปุ่นว่าต้องการกรรมกรทำงานงวดแรก 13,000 คน โดยแบ่งออกเป็นกรรมกรที่ทำงานขุดดินและช่างหิน ในครั้งแรกที่ญี่ปุ่นต้องการให้ฝ่ายไทยว่าจ้างกรรมกรนี้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า “กรรมกรให้เอากรรมกรจีนหรือต่างด้าวไปทำดีกว่าไทยไม่ควรให้ไป...กรรมกรให้ใช้กรรมกรจีน-แขกไทยให้เท่าสมควร”²⁵ นโยบายของรัฐบาลในตอนนั้นคือไม่ต้องการให้ใช้กรรมกรไทยไปในการก่อสร้างเส้นทางสายนี้

ในวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2486 จอมพล ป.พิบูลสงครามได้ทำหนังสือแจ้งไปยังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงกลาโหม ความว่า²⁶

“เนื่องด้วยทางราชการได้เกณฑ์ราษฎรในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ฯลฯ ไปทำงานก่อสร้างทางรถไฟทหานเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการขัดข้องต่อการดำเนินอาชีพของกสิกรในท้องที่นั้นๆ หย่าง

ยิ่ง และได้พิจารณาเห็นว่าชนต่างด้าว โดยเฉพาะชาวจีนได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข ได้รับความร่วมมือเย็นร่วมกับชาวไทยสนิทสนมมาเป็นเวลาช้านานแล้ว เมื่อถึงคราวคับขันเช่นนี้ก็จะเป็นเหตุผลอันสมควรที่จะได้เรียกร้องขอความร่วมมือจากชาวจีนในยามนี้บ้าง ฉะนั้นให้ท่านพิจารณาดำเนินการ เกณฑ์คนจีนไปทำการก่อสร้างรถไฟ ทหานให้เพียงพอตามจำนวนที่ต้องการตั้งแต่บัดนี้ไป”

กรรมกรชุดแรกจำนวน 13,000 คนนี้ ญี่ปุ่นต้องการได้ก่อนสิ้นเดือนเมษายน พ.ศ. 2486 การว่าจ้างกรรมกรจำนวนมากและต้องใช้ระยะเวลาสั้นในการรวบรวมกรรมกรนี้เป็นปัญหาที่หนักใจทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นเกรงว่ารัฐบาลไทยไม่อาจรวบรวมกรรมกรได้ จึงได้เสนอแนะให้ฝ่ายไทยไปติดต่อกับสมาคมพาณิชย์จีนซึ่งทางฝ่ายญี่ปุ่นเชื่อว่าสามารถรวบรวมกรรมกรจำนวนดังกล่าวได้ในระยะเวลาเพียง 7 วัน²⁷ แต่ได้รับคำตอบปฏิเสธจากฝ่ายไทยที่จะไปขุดขอความช่วยเหลือจากสมาคมพาณิชย์จีนในการเจรจาระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในเรื่องการว่าจ้างกรรมกรในครั้งนี้ ฝ่ายไทยได้แสดงความคิดเห็นว่า “...เรื่องให้ไปขุดกับสมาคมนั้น ขอตอบเด็ดขาดว่าไม่ยอมทำ แต่ถ้าทางญี่ปุ่นจะไปขุดเอง ทางฝ่ายไทยก็ไม่รังเกียจ...” ทางฝ่ายไทยต้องการใช้อำนาจบังคับเกณฑ์กรรมกรจีนโดยตรงมากกว่า²⁸ ในเรื่องการเกณฑ์กรรมกรจีนไปทำงานนี้ อธิบดีกรมตำรวจได้เสนอความคิดเห็นว่า ถ้าไม่ใช้วิธีการเกณฑ์ได้จะเป็นการดี ควรติดต่อพ่อค้า

25 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 กรรมกรงวดต่าง ๆ.

26 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 สำเนา บก.ทหารสูงสุด การเกณฑ์คนไปสร้างทางรถไฟทหาน. 25 มีนาคม 2486.

27 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 กรรมกรงวดต่าง ๆ บันทึกการประชุม ณ กรมประมงงานพันธุมิตร เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2486.

28 แฟ้มเดียวกัน.

หัวหน้ากรรมการเงินทางสมาคมพาณิชย์จีนเป็นการภายในก่อน อาจจะได้จำนวนตามที่ต้องการถ้าการติดต่อพอดำ และหัวหน้ากรรมการเงินทางสมาคมเชียงใหม่ไม่ได้ผลจึงค่อยใช้วิธีเกณฑ์ต่อไป²⁹

เรื่องการจัดหากรรมการพื้นเมืองไปช่วยก่อสร้างเส้นทางสายนี้ นับว่าเป็นเรื่องที่เร่งด่วนมากของกองทัพญี่ปุ่น ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นรู้ว่าจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือจากสมาคมพาณิชย์จีน การจัดหากรรมการเงินจึงจะประสบความสำเร็จ ขณะที่ฝ่ายไทยยังลังเลที่จะขอความช่วยเหลือจากสมาคมพาณิชย์จีน ฝ่ายญี่ปุ่นได้เจรจากับนายตันฉิวเม้งนายกสมาคมพาณิชย์จีน เพื่อขอให้จัดหากรรมการส่งให้กับกองทัพญี่ปุ่น นายตันฉิวเม้งได้ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาตกลงกับรัฐบาลไทยก่อนหากรัฐบาลไทยเห็นอย่างไรแล้วก็ให้ส่งมาทางสมาคม³⁰ การที่นายตันฉิวเม้งเสนอความคิดเห็นแก่ฝ่ายญี่ปุ่นเช่นนี้ก็เนื่องจากบทบาทของสมาคมอยู่ในสายตาของรัฐบาลไทยมาโดยตลอด สมาคมจึงไม่กล้าทำอะไรลำหั้นรัฐบาล

ในการเจรจาระหว่างผู้แทนฝ่ายญี่ปุ่นและนายตันฉิวเม้งนายกสมาคมพ่อค้าจีน ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้เสนอเงื่อนไขต่าง ๆ เกี่ยวกับการว่าจ้างกรรมการเงินไว้ให้ทางสมาคมพิจารณา 17 ข้อดังนี้³¹

1. ต้องการกรรมการ 10,000 คน เป็นกุลี 8,000 คน เป็นช่างไม้ ช่างหิน 2,000 คน
2. ค่าจ้างกุลีวันละ 2.70 บาท
3. ค่าจ้างช่างไม้ ช่างหินวันละ 3.50 บาท
4. กุลีต้องขุดดินได้วันละ 3.00 คิวบิกเมตร ถ้าขุดได้เกิน 3.00 คิวบิกเมตรจะให้รางวัลคิวบิก

เมตรละ 29 สตางค์

5. ช่างไม้ ช่างหิน ทำงานดีจะให้รางวัล แต่เท่าใดไม่ได้กำหนด
 6. กุลีและช่างไม้ทำงานเกินกะ ให้ค่ากินและค่าจ้างเพิ่มอีก 10 ถึง 20 เปอร์เซ็นต์
 7. ถ้าทำงานในหน้าที่ที่น่ากลัวและอันตรายจะให้รางวัลพิเศษ
 8. ค่ากินจะจ่ายให้กรรมการคนหนึ่งวันละ 50 สตางค์ คงเหลือค้ำที่จะจ่ายเป็นค่าจ้างวันละ 2.20 บาท
 9. เครื่องมือ เครื่องใช้ต้องหาไปเอง และจะจ่ายค่าเครื่องมือและเครื่องใช้ให้วันละ 5 ถึง 10 สตางค์
 10. กรรมการต้องเอาตะเกียง ซาม มุ้ง ผ้าผายไปเอง
 11. เมื่อกรรมการป่วย เจ็บ ญี่ปุ่นจะรักษาพยาบาลให้ แต่ค่ากินต้องออกเอง
 12. กรรมการถึงแก่กรรมในหน้าที่จะให้บำเหน็จพิเศษ
 13. จะให้ความสะดวกในการที่จะส่งเงินมาให้ครอบครัว
 14. จะให้กรรมการผู้สมัครไปเยี่ยมเงินล่วงหน้าไว้ให้ลูกเมียก่อนตามสมควร
 15. ฝ่ายญี่ปุ่นจะจัดเครื่องดื่ม เหล้า น้ำชา กาแฟไว้จำหน่าย
 16. กำหนดให้ส่งวันละพันคน
 17. เมื่อฝ่ายญี่ปุ่นได้รับจำนวนกรรมการไว้ถูกต้องแล้วจึงจะนับจำนวนให้
- นายตันฉิวเม้ง ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของญี่ปุ่นทั้งหมด เขาคิดว่ามีบางข้อไม่ชัดเจนและต้องเจรจาเพิ่มเติม ได้แก่ เรื่องรางวัลพิเศษว่าจะ

29 แฟ้มเดียวกัน.

30 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 กรรมการงดต่าง ๆ สำเนาบันทึกกรมตำรวจของนายพันตำรวจเอก พิณิจ อินทรทูต ลงวันที่ 5 เมษายน 2486.

31 แฟ้มเดียวกัน.

จ่ายให้เท่าใด ค่าบำเหน็จเวลากรรมกร
ถึงแก่กรรมจะจ่ายเท่าใด เครื่องมือเครื่องใช้และ
มุ้งทางสมาคมต้องการให้ทางฝ่ายญี่ปุ่นจัดหาให้
เพราะกรรมกรไม่อาจจัดหาได้ และเมื่อเวลา
กรรมกรล้มป่วยนาน ๆ ไม่อาจทำงานได้ขอให้
ทางฝ่ายญี่ปุ่นส่งกลับภูมิลำเนาให้ด้วย เป็นต้น

เงื่อนไขต่าง ๆ ที่ฝ่ายญี่ปุ่นนำมาเจรจากับ
สมาคมพาณิชย์จีนนี้ เป็นการเจรจากันโดยที่ฝ่าย
ไทยไม่รู้เรื่อง รายละเอียดในเงื่อนไขทั้ง 17 ข้อ
นี้ฝ่ายญี่ปุ่นมิได้แจ้งให้กับเจ้าหน้าที่กรมประสา
งานพันธมิตรทราบแต่อย่างไร ฝ่ายญี่ปุ่นได้เคย
แจ้งแก่ฝ่ายไทยว่าจะให้ค่าแรงกฐิลเพียงวันละ 2.00
บาท และเพิ่มค่าเครื่องมือขึ้นละ 5 สตางค์ต่อวัน
ในขณะที่ญี่ปุ่นเจรจากับสมาคมพาณิชย์จีนว่าจะ
ให้ค่าจ้างกฐิลถึงวันละ 2.70 บาท และค่าเครื่องมือ
อีกขึ้นละ 5 ถึง 10 สตางค์ต่อวัน³²

ในวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2486 เวลา 14.00
น. ณ ห้องประชุมกระทรวงมหาดไทย ทางฝ่าย
ไทยได้จัดให้มีการประชุมเพื่อเกณฑ์กรรมกรไป
สร้างทางรถไฟทหาร นายพันตำรวจเอกพินิจ
อินทรทูตได้เป็นตัวแทนอธิบดีกรมตำรวจเข้า
ประชุมและเสนอความเห็น ว่า ควรรับสมัคร
กรรมกรดีกว่าเกณฑ์ ทางที่ประชุมจึงให้พัน
ตำรวจเอกพินิจ อินทรทูต ไปเจรจากับนายตัน
ซิวเม้งนายกสมาคมพาณิชย์จีน การดำเนินการ
เจรจาเป็นไปอย่างเร่งด่วน หลังจากเสร็จประชุม
ในวันเดียวกันคือเวลา 15.00 น. พันตำรวจเอก
พินิจ อินทรทูต พร้อมด้วยข้าหลวงจังหวัด
พระนครและธนบุรีได้เดินทางไปพบกับนาย
ตันซิวเม้ง โดยขอให้ช่วยจ้างกรรมกรจีนให้เป็น

จำนวน 9,850 คน ในจังหวัดพระนครและธนบุรี
ในการเจรจาครั้งนี้นายตันซิวเม้งรับปากว่าจะ
ช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ และถ้าหากว่า
กรรมกรในจังหวัดพระนครและธนบุรีไม่พอก็จะ
สั่งให้ตัวแทนของสมาคมจัดหาจากต่างจังหวัด
ส่วนที่เหลืออีก 1,500 คน ให้เป็นหน้าที่ของ
ข้าหลวงประจำจังหวัดนครปฐม ราชบุรี และ
สุพรรณบุรีเป็นผู้จัดหา³³

ในเรื่องการเข้ามาจับทบาทในการว่าจ้าง
กรรมกรจีนของสมาคมพาณิชย์จีนนั้น ตามประวัติ
ของสมาคมพาณิชย์จีนได้กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2486
กองทัพญี่ปุ่นต้องการกรรมกรจีนจำนวนหลาย
หมื่นคนสำหรับก่อสร้างถนน ทหารญี่ปุ่นได้จุด
ลากชาวจีนจากถนนและบ้านที่พักอาศัยหรือแม้
กระทั่งฟังกบ้านเรือนของชาวจีนเพื่อการนี้ ทำให้
ชาวจีนต้องตกอยู่ในความหวาดกลัว ประธาน
ตันซิวเม้งได้เจรจากับรัฐบาลและได้มีข้อตกลงว่า
ชาวจีนควรจะถูกว่าจ้างแทนการถูกบังคับ ด้วย
เหตุนี้ชาวจีนจึงหลุดพ้นจากการถูกทำร้าย³⁴
จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าสมาคมได้เข้ามา
จับทบาทในเรื่องนี้เนื่องจากต้องการแก้ปัญหา
ความเดือดร้อนที่ชาวจีนเผชิญอยู่ในขณะนั้น

ในครั้งแรกในฝ่ายรัฐบาลได้ออกคำสั่งให้มี
การเกณฑ์กรรมกรจีนมาจากนครปฐม สุพรรณบุรี
และราชบุรี รวม 3 จังหวัดๆละ 500 คน แต่ใน
ที่สุดการจัดหากรรมกรก็เป็นไปตามคำแนะนำ
ของฝ่ายญี่ปุ่นและความคิดเห็นของอธิบดีกรม
ตำรวจ คือให้สมาคมพาณิชย์จีนเป็นผู้ดำเนินการ
โดยสมาคมพาณิชย์จีนได้เสนอเงื่อนไขในการ
ว่าจ้างกรรมกรจีนต่อทางฝ่ายญี่ปุ่นดังนี้³⁵

32 แฟ้มเดียวกัน.

33 แฟ้มเดียวกัน.

34 Thai-Chinese Chamber of Commerce "Thai-Chinese Chamber of Commerce from Setbacks to Steady Growth" Thai-Chinese Chamber of Commerce Handbook 1980, Bangkok, 1980 p.58.

35 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 บันทึกการประชุมระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2486.

1. ค่าจ้างกรรมกรขุดดินคนหนึ่งวันละ 3 บาท ส่วนค่าจ้างช่างฝีมือต่าง ๆ นั้นจะตกลงกันต่างหาก
2. เรื่องอาหารการกินของกรรมกร ฝ่ายสมาคมพาณิชย์จีนจะเลี้ยงดูกรรมกรเอง ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ต้องจ่ายอาหารให้ขอแค่ให้ความสะดวกในการลำเลียงอาหารให้เท่านั้น
3. ขอให้ญี่ปุ่นแบ่งกรรมกรร้อยละ 4 คน มาทำครัวโดยญี่ปุ่นต้องจ่ายค่าแรงให้กรรมกรเหล่านี้ และขอให้ญี่ปุ่นหาอุปกรณ์ทำครัวหน่วยละ 1 ชุด ส่วนซามและตะเกียบกรรมกรจะหาไปเอง
4. การควบคุมกรรมกร ให้ตั้งหัวหน้า 1 คน ต่อกรรมกร 25 คน และถ้าร้อยละคนต้องเพิ่มหัวหน้าอีก 1 คน และ 500 คน ต้องเพิ่มหัวหน้าอีก 1 คน ขอให้ทำเช่นนี้ทุก ๆ 500 คน และหัวหน้าเหล่านี้จะต้องได้รับค่าตัวสูงกว่ากรรมกรตามลำดับการควบคุม
5. เบี้ยเลี้ยงของกรรมกรในระหว่างเดินทางไปปฏิบัติงานและในระหว่างป่วย ให้คิดคนหนึ่งวันละ 1 บาท ถ้าป่วยมากหรือป่วยหลายวันแล้วยังไม่หายจะส่งกลับคืนก็ได้ แต่การส่งกลับในกรณีนี้ขอให้ออกค่าพาหนะส่งให้ถึงที่ที่รับกรรมกรไป และขอให้จ่ายเบี่ยเลี้ยงเดินทางในระหว่างกลับนั้นด้วย
6. การทำงานในที่อันตรายขอให้จ้างอัตราพิเศษว่าอัตราปกติ ซึ่งจะได้ตกลงกับหัวหน้ากรรมกร ณ ที่ทำงานนั้น
7. ค่าทำขวัญและค่าทำศพของกรรมกรเมื่อกรรมกรตายขอให้จ่ายค่าทำขวัญแก่ครอบครัวผู้ตายคนละ 200 บาท ค่าทำศพคนละ 30 บาท
8. การจ่ายเงินค่าจ้างกรรมกรนั้นขอให้จ่าย 3 วันต่อ 1 ครั้ง
9. ขอให้จ่ายเงินล่วงหน้ากรรมกรคนละ 10 บาท โดยทางสมาคมพาณิชย์จีนจะเป็นผู้แทนรับและนำไปจ่ายให้แก่กรรมกรเอง
10. สมาคมพาณิชย์จีนจะทำหน้าที่รับเงิน

จากกรรมกรส่งไปยังครอบครัวของกรรมกร

11. ในที่มีไข้ป่าชุกชุมขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจัดมุ้งให้กรรมกรนอนด้วย โดยกรรมกรจะนำเสื่อ หมอน และผ้าห่มไปเอง
 12. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจัดเครื่องมือสำหรับทำงานให้กรรมกรด้วย ส่วนกรรมกรที่มีเครื่องมือไปเองให้คิดค่าเครื่องมืออัตราต่างหากขึ้นละ 5 สตางค์ต่อ 1 วัน ตามข้อเสนอของฝ่ายไทย
 13. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นดูแลและให้ความสะดวกแก่ร้านจำหน่ายฝิ่น สุรา ที่เจ้าหน้าที่แผนกสรรพสามิตฝ่ายไทยจัดจำหน่ายให้แก่กรรมกรจีน
 14. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจ่ายค่าเบี่ยเลี้ยงและพาหนะแก่กรรมกรที่สมาคมพาณิชย์จีนจัดจ้างจากต่างจังหวัด เนื่องจากการว่าจ้างกรรมกรที่กรุงเทพฯ ไม่เพียงพอ เวลานี้ฝ่ายไทยได้ส่งเกณฑ์กรรมกรจีนไปยังจังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี และราชบุรี รวม 3 จังหวัด จังหวัดละ 500 คนแล้ว ในทางกรุงเทพฯ ทางสมาคมพาณิชย์จีนคาดว่าจะตั้งได้ราว 7,000 คนเท่านั้น ส่วนที่ขาดจำนวนนั้นจะได้พยายามจ้างจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น ออยุธยา ปทุมธานี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สระบุรี ปราจีนบุรี และสมุทรสงคราม เป็นต้น
 15. ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นถือว่ากรรมกรจีนไปทำงานครั้งนี้เป็นการไปช่วยทำงานโดยสมัครใจ และขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจัดล่ามจีนเพื่อความสะดวกในการติดต่อกับกรรมกรจีนด้วย
- เงื่อนไขทั้ง 15 ข้อ ของสมาคมพาณิชย์จีนนี้ ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้รับไว้ทั้งหมด โดยมีเงื่อนไขว่ากรรมกรคนหนึ่งจะต้องขุดดินได้ไม่ต่ำกว่าวันละ 3 ลูกบาศก์เมตร ฝ่ายญี่ปุ่นได้กำหนดอัตราจ้างกรรมกรระดับหัวหน้างานและคนทำครัวเพิ่มเติมจากเงื่อนไข 15 ข้อ ของสมาคมพาณิชย์จีน
- หัวหน้าคูมกรรมกร 25 คน ให้คนหนึ่งวันละ 3.00 บาท
- หัวหน้าคูมกรรมกร 100 คน ให้คนหนึ่งวัน

ละ 3.50 บาท
หัวหน้ากรรมการ 500 คน ให้คนหนึ่งวัน
ละ 4.00 บาท
คนทำครัวร้อยละ 4 คน ให้คนหนึ่งวันละ
3.00 บาท

หลังจากได้ตกลงเงื่อนไขการว่าจ้างกรรมการ
จีน 15 ข้อที่สมาคมพาณิชย์จีนเสนอไปแล้ว ฝ่าย
ญี่ปุ่นได้เรียกผู้นำของชาวจีนไปประชุม เพื่อ
เจรจาเงื่อนไขรายละเอียดบางอย่างอีกในวัน
เดียวกันนี้ คือวันที่ 5 เมษายน เวลา 19.00 น.
ผู้นำชาวจีนที่ได้รับเชิญไปในครั้งนี้คือ³⁶

1. นายตันซิวมั่ง
 2. นายฮุนกิมฮวด
 3. นายโล้วเต็กชว่น (บุลสุข)
 4. นายแต้เกียฮุ้น หรือแต้ฮะเฮง
 5. นายสหัส มหาคุณ หรือเตี้ยลั้งซัน
 6. นายวูจุงปัก (ถูกเชิญแต่ไม่อยู่ไปหัวหิน)
- บุคคลทั้ง 6 คนนี้นับว่าเป็นคนสำคัญของ
ชุมชนจีน และเกี่ยวข้องกับการจัดส่งกรรมการ
ทางสมาคมพาณิชย์จีนได้แต่งตั้งให้นายสหัส
มหาคุณ เป็นผู้แทนสมาคมดำเนินการจัดการส่ง
กรรมการให้แก่กองทัพญี่ปุ่น และในวันที่ 10
เมษายน พ.ศ. 2486 นายสหัส มหาคุณ ได้
เจรจาเพิ่มเติมกับฝ่ายญี่ปุ่นอีกในเรื่องกรรมการทำ
ดิน โดยขอเป็นค่าแรงกรรมการเพิ่มดังนี้

ค่าแรงกรรมการทำดินวันละ 3.20 บาท
ค่าแรงผู้ควบคุมกรรมกร 25 คน วันละ 4.00
บาท
ค่าแรงผู้ควบคุมกรรมกร 100 คน วันละ 5.00
บาท

ค่าแรงผู้ควบคุมกรรมกร 500 คน วันละ 8.00
บาท

นอกจากนี้ยังขอเพิ่มสวัสดิการของกินของ
ใช้ของกรรมกรอีกเป็นต้นว่า ฝ่ายญี่ปุ่นต้องมี
โกดังของกินของใช้ 2 แห่ง คือ ที่บ้านโป่ง และ
กาญจนบุรี เพื่อส่งของกินของใช้ไปให้กรรมกร
ได้อย่างไม่ขาดแคลน กองทัพญี่ปุ่นต้องอนุญาต
การค้า บุหรี่ ไม้ขีดไฟ สุรา ยาฝิ่น และของต่างๆ
ที่จำเป็น เป็นพิเศษให้แก่หัวหน้ากรรมกร เพื่อ
จำหน่ายให้แก่กรรมกร ต้องจัดหาแพทย์ในการ
รักษาพยาบาลให้แก่กรรมกรเจ็บป่วย และต้อง
จัดหาเครื่องใช้ต่างๆ สำหรับทำดินให้กรรมกร
และถ้าฝนตกทำงานไม่ได้ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นจ่าย
เบี้ยเลี้ยงวันละ 1 บาทต่อหนึ่งคนด้วย³⁷

แม้ว่าเงื่อนไขในการว่าจ้างกรรมการของ
สมาคมพาณิชย์จีนจะเพิ่มมากขึ้น ฝ่ายญี่ปุ่นก็ไม่ได้
ปฏิบัติเงื่อนไขที่สมาคมพาณิชย์จีนเสนอมา
เนื่องจากต้องการกรรมการจีนไปช่วยงานอย่างรีบ
ด่วน ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2486 สมาคม
พาณิชย์จีนได้ประกาศรับสมัครกรรมกร โดย
ประกาศว่าทางราชการได้มอบให้สมาคมจัดจ้าง
กรรมกรจำนวนมาก สำนักงานรับสมัครกรรมกร
นั้นอยู่ตรงข้ามสำนักงานหนังสือพิมพ์ดวงวัน ผู้
ประสงค์จะรับจ้างขอให้มาติดต่อได้ที่สำนักงาน
นั้น³⁸

ในเรื่องการประกาศรับสมัครกรรมกรของ
สมาคมพาณิชย์จีนผ่านหนังสือพิมพ์ดวงวันมีข้อ
น่าสังเกตคือ สมาคมมิได้ระบุชื่อของสมาคมและ
กองทัพญี่ปุ่นในคำประกาศรับสมัครอย่างชัดเจน
ดังข้อความประกาศรับสมัครกรรมกรใน

36 ห้ามเดียวกัน (ผู้ช่วยอธิการบดีกรมตำรวจฝ่ายปกครองได้ทำหนังสือเสนอเชิญกรมประสานงานพันธมิตร).

37 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 เรื่องเดียวกัน

38 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 สมาคมพาณิชย์จีนแห่งประเทศไทยเป็นผู้แทนจัดส่งกรรมกรจีนให้แก่ญี่ปุ่น.

หนังสือพิมพ์ตงจวัน ฉบับวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2486 มีข้อความว่า³⁹

“เนื่องจากมีองค์กรแห่งหนึ่ง ดำริที่จะจ้างช่างกลึง ช่างหล่อ ช่างแก้เครื่อง ช่างติดตั้งเครื่อง ช่างประจำเตาหล่อ ช่างไฟฟ้า และช่างไม้ เป็นจำนวนมากพร้อมกรรมกรผู้เป็นลูกมือเป็นจำนวนมากกว่าร้อยคน ไปทำงานในเขตเมืองกาญจนบุรี โดยไม่เลือกสัญชาติ จะให้การเลี้ยงดูอย่างดี ผู้ใดมีความประสงค์จะรับจ้าง ขอให้รีบไปสมัครที่บริษัทตงจวัน ซึ่งอยู่ตรงข้ามโรงพิมพ์ตงจวัน”

การที่สมาคมไม่ระบุชื่อสมาคมและกองทัพญี่ปุ่น ปัญหาสำคัญน่าจะมาจากสมาคมกลัวจะถูกต่อต้านจากชุมชนจีนและกลัวสมาคมลับอ้างย่องค์กรใต้ดินต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวต่อต้านกองทัพญี่ปุ่นในขณะนั้น

หนังสือพิมพ์ตงจวันเป็นหนังสือพิมพ์จีนฉบับเดียวที่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาลไทยให้พิมพ์จำหน่ายได้ในระหว่างสงคราม หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ซึ่งเดิมเป็นของพวกสมาคมแต้จิ๋ว ดำเนินงานโดยชาวญี่ปุ่นในช่วงสงคราม แต่บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ยังคงเป็นชาวจีน อย่างไรก็ตาม หนังสือพิมพ์ตงจวันยังคงได้รับการยอมรับในหมู่ชาวจีนเพราะลงข่าวเกี่ยวกับการค้าและข่าวสารในประเทศ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาในระหว่างที่กองทัพญี่ปุ่นครอบครองอยู่ในประเทศไทย⁴⁰ ฝ่ายราชการไทยเองก็ไม่ค่อยพอใจบทบาทของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้นัก ดังข้อความในหนังสือของหม่อมเจ้าพิ

ลิตติสพงศ์ ดิสกุล รองเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรที่มีไปถึงอธิบดีกรมตำรวจเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488 เกี่ยวกับเรื่องหนังสือพิมพ์ตงจวันรวบรวมชีวประวัติบุคคลสำคัญในหมู่ชาวจีนและพิมพ์เป็นเล่ม ความว่า⁴¹

“...กรมประสานงานฯ ได้พิจารณาเรื่องนี้แล้ว เห็นว่า พฤติการณ์ที่หนังสือพิมพ์ตงจวันได้กระทำเรื่องนี้มีมาแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้าย น่าจะมีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองแอบแฝงอยู่ เช่นเมื่อนำมาพิจารณาหยังความคิดและความรู้สึกในความสัมพันธ์ในตัวของผู้ถูกขอให้เขียนชีวประวัติหรือในประการอื่นๆ เพราะชนชาวจีนที่มีชื่อเสียงนั้นมักเป็นผู้เกี่ยวในทางการเมืองอยู่บ้าง และเท่าที่ปรากฏมาแล้วสารวัตรทหานญี่ปุ่นก็มักจะจับบุคคลจำพวกนี้ไปในข้อหาจารกรรมบ่อยๆ หนึ่งย่อมเป็นที่ทราบอยู่แล้วว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เป็นปากเสียงของญี่ปุ่น และการที่หนังสือพิมพ์กล่าวประกาศโคสนาทำนองบังคับขู่เข็ญให้ผู้ได้รับแจ้งให้เขียนประวัติเขียนประวัติโดยฝืนใจเช่นนี้ ก็โดยอาศัยอิทธิพลของทหานญี่ปุ่นเป็นเกราะกำบังอย่างไม่ต้องสงสัย...”

การจัดส่งกรรมกรของสมาคมพาณิชย์จีนเป็นไปอย่างรวดเร็ว สมาคมสามารถจัดส่งกรรมกรงวดแรกเมื่อวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2486 เป็นจำนวน 467 คน การจัดส่งกรรมกรครั้งนี้สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม จำนวนกรรมกรที่จัดส่งทั้งสิ้นประมาณ 11,577 คน เกิน

39 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/9 ข่าวต่าง ๆ (แปลจากภาษาจีน)

40 Skinner, G. William *Chinese Society in Thailand : An Analytical History*, Cornell University Press, New York, 1957, p.273.

41 หจข. บก.สูงสุด 2.7/318 หนังสือพิมพ์ตงจวันลงข่าว เรื่องมีความคิดรวบรวมชีวประวัติบุคคลสำคัญในหมู่คนจีนและพิมพ์เป็นเล่ม.

กว่าที่กองทัพญี่ปุ่นขอมา 227 คน ในวันแรกที่มีการจัดส่งกรรมกรจีนให้กองทัพญี่ปุ่นนั้น จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้ขบใจสมาคมพาณิชย์จีน โดยกล่าวว่าเพราะไทยทำงานซ้ำจึงขอแรงจีน⁴²

สภาพการเป็นอยู่ของกรรมกรจีนที่ถูกส่งไปทำงานให้กับกองทัพญี่ปุ่น ต้องพบกับความยากลำบากมากจนกรรมกรจำนวนมากไม่อาจทนได้ และหลบหนีออกมา สมาคมพาณิชย์จีนได้ร้อนใจในสภาพความเป็นอยู่ของกรรมกรเป็นอย่างมาก ในวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 ทางสมาคมได้เชิญผู้รับผิดชอบฝ่ายไทยและฝ่ายจีนมาร่วมรับประทานอาหารที่ภัตตาคารหยาดฟ้าเพื่อปรึกษาหารือในเรื่องเกี่ยวกับกรรมกรจีน ผู้ที่เข้าร่วมการสนทนาในครั้งนี้ ได้แก่ พลตรีไชย ประทีปเสน รองเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรฯ พลตรีประเสริฐศรี ชยางกูร ประจำกรมประสานพันธมิตรฯ ข้าหลวงจังหวัดพระนคร-ธนบุรี นายตันชีวเม้ง นายสมาคมพ่อค้าจีน อุปนายกและเลขาธิการสมาคมพาณิชย์จีน หัวหน้าสมาคมโรงสีไฟ หัวหน้าสมาคมพ่อค้าข้าว หัวหน้าสมาคมชาเกาและกรรมการอีกนายหนึ่งทุกคนที่มาในที่นี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องในการจัดหากรรมกรจีนส่งไปกาญจนบุรีทั้งสิ้น⁴³

ทางสมาคมพาณิชย์จีนได้แจ้งให้ทราบถึงความข้องใจในการจัดกรรมกรจีนว่า ได้รับการติดต่อและยุ่งยากเนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ที่สำคัญคือ⁴⁴

1. อาหารการกินไม่สามารถล่ำเสียงไปได้สะดวก เพราะฝ่ายญี่ปุ่นไม่มีรถให้ ขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นให้รถขนส่งเสบียงได้สะดวก

2. ขอให้เจรจากับฝ่ายญี่ปุ่นให้กรรมกรได้กินอาหารตามเวลา เช่นที่เป็นมาแล้ว บางคราวกรรมกรกำลังกินอาหารอยู่ก็ไล่ขึ้นรถไปทำงานกลางวันก็ไม่ได้กินอาหารที่ได้กินเป็นล่ำเป็นสันก็มือเย็นมือเดียวเท่านั้น น่าจะไม่มีกำลังทำงานและต่อต้านความเจ็บไข้

3. ที่อยู่ ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นรองรับว่าจะให้มีที่พักหลับนอนได้ มีที่กันยุงนั้นไม่เป็นความจริง มีแต่มุงหลังคาไม่ได้ปูพื้น เวลาฝนตกน้ำนองนอนไม่หลับ

4. เวลาเจ็บไข้ไม่ได้รับการรักษา บางคนถูกไล่กลับมารักษาที่โรงพยาบาลด้วยตัวเอง

นายกสมาคมพาณิชย์จีนและกรรมการทั้งหลายหนักใจเกรงว่ากรรมกรจะหนีกลับ หัวหน้าควบคุมได้เกลี้ยกล่อมกันไว้แต่เกรงจะไม่สำเร็จ เพราะมีความลำบากในการกินอยู่มากกว่าที่ควรจะเป็น สมาคมได้ลงทุนลงแรงไปมากเพื่องานนี้สำเร็จลงด้วยดี สมาคมพาณิชย์จีนได้ขออนุมัติเรียกรับบริจาคเงินจากพ่อค้าจีนมาใช้เพื่อการนี้จากรัฐบาล และได้รับอนุญาตแล้ว 200,000 บาท ทางสมาคมขออนุมัติเรียกรับเพิ่มเติมอีก เพื่อใช้แก้ปัญหากรรมกรจีน ข้อบกพร่องที่มีผลต่อสภาพความเป็นอยู่กรรมกรนี้ ทางฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นความผิดของทั้งฝ่ายญี่ปุ่นและสมาคมพาณิชย์จีนเองไม่เกี่ยวกับฝ่ายไทยและเรื่องอาหารสมาคมพาณิชย์จีนก็เป็นผู้จัดการเอง⁴⁵

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2486 ญี่ปุ่นได้ขอร้องมายังไทยอีกให้จัดตั้งกรรมกรอีก 23,000 คน ทางของไทยได้ขอความร่วมมือจากสมาคมพาณิชย์จีนอีกครั้ง โดยขู่ว่าให้ชี้แจงให้ชาวจีนทราบ ว่าถ้าจัดจ้างไม่สำเร็จก็จะบังคับ ต่อมาทางฝ่าย

42 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 กรรมกรงวดต่าง ๆ.

43 แฟ้มเดียวกัน.

44 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 (ปีกที่ 2 ในต่อ 5 ปีก).

45 แฟ้มเดียวกัน.

ญี่ปุ่นได้ขอลดจำนวนกรรมกรลงเหลือเพียง 13,000 คน เพราะนายสหัส มหาคุณได้เข้าไปช่วยกองทัพญี่ปุ่นรับเหมาทำหิน ความต้องการแรงงานเงินของกองทัพญี่ปุ่นจึงลดน้อยลง⁴⁶ แต่การเข้าไปรับเหมาทำหินของนายสหัสต้องพบกับปัญหาการกีดกันจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยมาก และในที่สุดได้เลือกบริษัทนำไทยขึ้นมาเป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งจะกล่าวต่อไปในเรื่องของการจัดหาระดับให้กองทัพญี่ปุ่น

ในการจัดส่งกรรมกรไปทำงานสร้างทางรถไฟให้แก่กองทัพญี่ปุ่นครั้งนี้ สมาคมพาณิชย์จีนได้ขออนุมัติเรียกรายเงินจำนวน 500,000 บาท เพื่อใช้จ่ายว่าจ้างกรรมกร⁴⁷ สมาคมพาณิชย์จีนและสมาคมจีนอื่นๆ เกือบทุกสมาคมได้ออกเรียกรายเงินชาวจีนทั่วไปให้บริจาคเงินเพื่อใช้ดำเนินการจัดจ้างกรรมกร และเป็นค่าเสบียงอาหารที่จะให้กรรมกรด้วย ในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2486 เจ้าหน้าที่กรมโฆษณาได้รายงานไปยังอธิบดีกรมโฆษณาว่า ได้พบเห็นชาวจีนจำนวน 5 คนออกเรียกรายเงิน มีคนหนึ่งเป็นเจ้าของร้านเสริวิวัฒน์ เป็นร้านขายเครื่องกระป๋องและโฆษณาภาพของญี่ปุ่นที่สะพานหันด้านพารุต์และคนหนึ่งเป็นเจ้าของร้าน “รัตนมาลา” ซึ่งถือบัญชีและพูดจาหวานล่อมเพื่อให้เจ้าของร้าน “เงินแข่งหงวน” ร้านตัดกระจกที่สะพานหันบริจาคเงิน 100 บาท และเกิดการโต้เถียงกันก็เพราะว่าได้เคยเรียกรายไปครั้งหนึ่งแล้วเป็นเงิน 50 บาท ในครั้งนี้พยายามพูดจาหวานล่อมและขอเรียกรายถึง 100 บาท เจ้าของร้านเงินแข่งหงวนไม่ยอม จึงเกิดโต้เถียงกัน

แต่ในที่สุดก็ยอมให้อีก 50 บาทเท่าเดิม⁴⁸

การจัดจ้างกรรมกรครั้งนี้ สมาคมประสบความลำบากมากขึ้นเพราะกรรมกรถูกว่าจ้างไปทำงานให้กับกองทัพญี่ปุ่นมากแล้ว และกรรมกรต่างก็รู้สภาพความยากลำบากในการทำงานในค่ายของญี่ปุ่นเป็นอย่างดี สมาคมพาณิชย์จีนได้ส่งตัวแทนของตนไปยังต่างจังหวัด เพื่อชักชวนกรรมกรจีนให้ไปทำงานสร้างทางให้แก่กองทัพญี่ปุ่น ความยากลำบากในการจัดหากรรมกรจีนทำให้ตัวแทนสมาคมพาณิชย์จีนหันมาชักชวนคนไทยไปทำงานแทนบ้าง แต่ก็ถูกคัดค้านจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเพราะต้องการให้คนจีนไปทำงานนี้ไม่ใช่คนไทย เช่น ที่จังหวัดสระบุรี นายโชติ เรืองสุคนธ์ กำนันตำบลสนับทึบ อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ้างตัวว่าเป็นผู้แทนสมาคมพาณิชย์จีน ออกเที่ยวจัดหากรรมกรไทยไปทำงานสร้างทางรถไฟให้แก่กองทัพญี่ปุ่น นายโชติได้เข้าไปว่าจ้างกรรมกรไทยในเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเห็นว่าเป็นการกระทำผิดความประสงค์ของผู้บัญชาการทหารสูงสุด และความมุ่งหมายของกระทรวงมหาดไทยที่ได้สั่งการมาว่าต้องให้มีการว่าจ้างเฉพาะคนจีนเท่านั้น คณะกรรมการอำเภอหนองแคจึงได้เรียกตัวนายโชติ เรืองสุคนธ์ มารับทราบความประสงค์ของผู้บัญชาการทหารสูงสุด และความมุ่งหมายของกระทรวงมหาดไทย และทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน⁴⁹

การจัดส่งกรรมกรได้เริ่มเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2486 เป็นต้นมาจนถึงวันที่ 31 สิงหาคม

46 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 (ปีที่ 2 ในจำนวน 5 ปี).

47 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 (ปีที่ 3 ในจำนวน 5 ปี).

48 หจข. (2) สร. 0201.98.1/64 รายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ของอธิบดีกรมโฆษณาการหนังสือจากอธิบดีกรมโฆษณาการ ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 13 สิงหาคม 2486.

49 หจข. (2) สร. 0201.98.1/17 (ปี 1/3) รายงานการประชุมกรรมการเกี่ยวกับต่างประเทศ ประจำจังหวัดและอำเภอ ลำเนาบันทึกการประชุมคณะกรรมการจังหวัดสระบุรีประจำเดือนกรกฎาคม 2486.

2486 รวมทั้งสิ้น 13,549 คน จังหวัดพระนคร-ธนบุรีจัดส่ง 5,320 คน ที่เหลือมาจากต่างจังหวัด 17 จังหวัดที่ใกล้เคียงและห่างไกล ได้แก่ ยะลา พิจิตร เป็นต้น⁵⁰

ภายหลังจากญี่ปุ่นก่อสร้างทางรถไฟสายนี้เสร็จแล้ว ความต้องการแรงงานชาวจีนไปใช้บนเส้นทางสายนี้ก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากทางรถไฟสายนี้สร้างด้วยความรีบด่วน จึงชำรุดง่าย ทางญี่ปุ่นจึงยังคงต้องการแรงงานชาวจีนเพื่อไปใช้ซ่อมบำรุงทางรถไฟ สมาคมพาณิชย์จีนยังคงรับบทบาทสำคัญในการจัดส่งกรรมกรไปทำงานให้แก่ญี่ปุ่นเช่นเดิม ในปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2487 ทางฝ่ายญี่ปุ่นได้แจ้งไปยังสมาคมพาณิชย์จีนว่า ต้องการให้สมาคมว่าจ้างกรรมกรอีก 6,800 คน เพื่อไปบำรุงทางที่จังหวัดกาญจนบุรี ในการจัดหากรรมกรในครั้งนี้ นายตันซิวเม้ง นายกสมาคมพาณิชย์จีนอ้างว่ามีความยากลำบากมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการแสวงหากรรมกรเพิ่มขึ้นและได้เสนอข้อเรียกร้องในการกำหนดอัตราค่าจ้างและเงื่อนไขต่าง ๆ ของการว่าจ้างใหม่ ดังนี้ คือ⁵¹

1. ขอให้จ่ายเงินล่วงหน้าเป็นเงินแปะเจี๊ยะแก่กรรมกรที่จัดจ้าง

ก. ประเภทส่งเสร็จในระยะ 3 เดือน รวม 5,000 คน จำนวนคนละ 25 บาท

ข. ประเภทส่งมอบเดือนละ 100 คน รวม 1,800 คน จำนวนคนละ 90 บาท

2. ค่าจ้างกรรมกรอัตราวันละ 6.50 บาท

3. หัวหน้ากรรมกร สำหรับหน่วย 25 คน ค่าจ้างวันละ 7.00 บาท

4. หัวหน้ากรรมกร สำหรับหน่วย 100 คน ค่าจ้างวันละ 8.00 บาท

5. ค่าจ้างดังกล่าวข้างต้นเฉพาะกลางวันเท่านั้น ถ้าทำงานกลางคืนต้องคิดค่าจ้างพิเศษให้อีก

6. เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆเป็นหน้าที่ของฝ่ายจ้างจัดหา

7. ยานพาหนะเป็นหน้าที่ของฝ่ายจ้างที่จะต้องจัดหาและส่งกรรมกรจนถึงที่ทำงาน

8. จำนวนกรรมกรให้ถือจำนวนขณะที่ส่งมอบกันที่กรุงเทพฯ เป็นจำนวนที่ถูกต้อง

9. ตามที่ที่ทำงาน ต้องมีโรงเรือนที่พัก และต้องมีเตียงนอนสำหรับกรรมกร

10. กรรมกรป่วยเป็นหน้าที่ของฝ่ายจ้างจะต้องรักษาพยาบาล

11. ในระหว่างที่กรรมกรป่วยทำงานไม่ได้ ต้องจ่ายค่าจ้างให้วันละ 3.00 บาท

12. ถ้ากรรมกรป่วยตายหรือตายในขณะที่ทำงาน ฝ่ายจ้างต้องจ่ายเงินค่าทำขวัญให้คนละ 300 บาท และค่าฌาปนกิจอีก 30 บาท

13. กรรมกรที่ป่วยไม่อาจทำงานได้ต่อไป ฝ่ายจ้างต้องออกค่าโดยสารและหนังสือเดินทางส่งถึงภูมิลำเนาเดิม

เงื่อนไขของสมาคมพาณิชย์จีนในครั้งนี้ได้รับการปฏิเสธ ฝ่ายญี่ปุ่นตกลงให้ค่าแปะเจี๊ยะแก่สมาคมพาณิชย์จีนเป็นเงิน 30 บาท ต่อกรรมกร 1 คน (เป็นค่าเตรียมตัว 10 บาท ค่าเข้าสมัคร 20 บาท) และให้ค่าแรงกรรมกรสามัญคนละ 6 บาท ต่อวัน ส่วนผู้ควบคุมกรรมกรตกลงให้ค่าแรงตามที่สมาคมพาณิชย์จีนเสนอ พร้อมกันนั้นก็

50 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 (ปีที่ 4 ในจำนวน 5 ปี).

51 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1/2 (ปีที่ 3 ในจำนวน 5 ปี) สำเนาหนังสือของนายตันซิวเม้ง นายกสมาคมพาณิชย์จีน ถึงท่านข้าหลวงนครบาลกรุงเทพ-ธนบุรี เรื่องการจัดจ้างกรรมกรจีนไปสร้างทางรถไฟ ลงวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2487.

ตกลงให้ค่าทำขวัญในกรณีกรรมกรตายคนละ 200 บาท ค่าทำศพ 30 บาท รวมเป็นเงิน 230 บาท ต่อคน และในคราวนี้ฝ่ายญี่ปุ่นให้ถือว่าการตกลงรับกรรมกรนั้นให้กระทำที่กาญจนบุรี เพื่อตัดปัญหาเรื่องกรรมกรหนี้⁵²

การที่ฝ่ายญี่ปุ่นขอต่อรองในเรื่องราคาว่าจ้างกรรมกรและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่สมาคมพาณิชย์จีนเสนอขึ้นนั้นก็เนื่องจากลักษณะของงานซ่อมบำรุงทางรถไฟไม่มีร้อนเหมือนงานก่อสร้างทางรถไฟในตอนแรกซึ่งญี่ปุ่นมีทำที่ยอมรับข้อเสนอดังกล่าวของสมาคมพาณิชย์จีนแต่โดยดี การเจรจาต่อรองเรื่องการว่าจ้างกรรมกรจีนระหว่างสมาคมพาณิชย์จีนและฝ่ายญี่ปุ่นมีเกือบทุกครั้งที่ย่างญี่ปุ่นร้องขอให้สมาคมพาณิชย์จีนจัดส่งกรรมกรให้

ในปลายปี 2487 ทางทหารญี่ปุ่นได้ขอร้องให้สมาคมพาณิชย์จีนจัดจ้างกรรมกรอีก 4,800 คน โดยให้ส่งงวดละ 300 คน ทุก ๆ 5 วัน สมาคมพาณิชย์จีนได้ร่วมมือจัดหากรรมกรให้ตามจำนวนที่ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการ โดยเริ่มส่งกรรมกรให้แก่กองทัพญี่ปุ่นตั้งแต่วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2487 ในการว่าจ้างครั้งนี้กองทัพญี่ปุ่นและสมาคมพาณิชย์จีนได้เจรจาเรื่องอัตราค่าจ้างใหม่ มีดังนี้⁵³

1. ระหว่างส่งมอบแล้วและเดินทางไปจนถึงสถานที่ทำงานที่กาญจนบุรี ให้ค่าจ้างสุทธิคนหนึ่งวันละ 3.50 บาท ไม่รวมค่าอาหารซึ่งญี่ปุ่นจัดหาให้ (ประมาณ 1.50 บาท)

2. เมื่อเข้าทำงานแล้ว ให้จ่ายค่าจ้างสุทธิวันละ 4.50 บาท ไม่รวมค่าอาหารซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้จัดการให้ (ประมาณ 1.50 บาท)

ในการเจรจาเงื่อนไขการจัดส่งกรรมกรในครั้งนี้ สมาคมพาณิชย์จีนมุ่งสนใจในเรื่องค่าจ้าง

แรงงานของกรรมกรเมื่อญี่ปุ่นรับมอบแล้วแต่ยังไม่ได้ทำงานสมาคมพาณิชย์จีนเห็นว่า ฝ่ายญี่ปุ่นควรจะจ่ายค่าแรงด้วย และเรื่องอาหารการกินของกรรมกร สมาคมพาณิชย์จีนก็ขอให้ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นเป็นผู้จัดการ เพราะที่ผ่านมาสมาคมพาณิชย์จีนประสบความล้มเหลวในการจัดส่งอาหารให้กรรมกรเนื่องจากไม่มียานพาหนะเพียงพอที่จะลำเลียงอาหารไปให้กรรมกรได้

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่าสมาคมพาณิชย์จีนได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการว่าจ้างและจัดส่งกรรมกรไปทำงานสร้างเส้นทางรถไฟทหารสายนี้ บุคคล 2 คนของสมาคมที่มีบทบาทอย่างมากในการดำเนินงานนี้คือ นายตันชีวเม้งในฐานะนายกสมาคมพาณิชย์จีนและนายสหัส มหาคุณผู้รับผิดชอบโครงการจัดส่งกรรมกรไปสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่าของสมาคม บุคคลทั้ง 2 มีประวัติที่น่าสนใจทั้งต่อต้านและสัมพันธ์กับญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบทบาทในฐานะผู้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมพาณิชย์จีน ตันชีวเม้งรับตำแหน่งระหว่างปี 2475-2477 และอีกวาระหนึ่งในปี 2485 ส่วนสหัส มหาคุณรับตำแหน่งปี 2483

นายตันชีวเม้ง และนายสหัส มหาคุณ ทั้ง 2 ผู้นำของสมาคมพาณิชย์จีนและเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดหากรรมกรจีนให้แก่กองทัพญี่ปุ่นไปสร้างทางรถไฟสายไทย-พม่า ได้แสดงบทบาทที่สำคัญของพ่อค้าในการช่วยจัดสร้างเส้นทางสายนี้ ทำหน้าที่ของพ่อค้าจีนหรือสมาคมพาณิชย์จีนที่มีต่อญี่ปุ่นได้เปลี่ยนไปจากหน้าที่ที่ต่อต้านมาเป็นการให้ความช่วยเหลือและแสวงหาผลประโยชน์จากสงคราม การเปลี่ยนแปลงนี้มาจากสาเหตุสำคัญคือ ในหมู่พ่อค้าจีนและผู้นำบางคนในสมาคม

52 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1/12 (ปีที่ 3 ในจำนวน 5 ปี) และชัยณรงค์ พันธุ์ประชา เล่มเดิม หน้า 73.

53 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 กรรมกรงวดต่าง ๆ (ปีที่ 4 ในจำนวน 5 ปี) จดหมายของนายตันชีวเม้ง นายกสมาคมพาณิชย์จีนมีไปถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2487

พาณิชย์จีนรู้สึกสูญเสียโอกาสและผลประโยชน์ทางการค้าจากการต่อต้านญี่ปุ่นที่ผ่านมา พวกเขาไม่ต้องการอยู่ภายใต้การควบคุมขององค์กรอั้งยี่หรือองค์กรใต้ดินทั้งหลายที่มีอยู่จำนวนมาก ขณะนั้น พวกนี้อ้างตัวว่าเป็นองค์กรเคลื่อนไหวรักชาติจีน แต่พฤติกรรมที่ผ่านมาขององค์กรเหล่านี้มีแนวโน้มในการหาผลประโยชน์ใส่ตัวเองมากกว่าอุทิศตนเพื่อชาติ

ภายใต้นโยบายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่นและควบคุมกิจกรรมทางการเมืองของชุมชนจีน ทำให้สมาคมพาณิชย์จีนไม่สามารถเคลื่อนไหวต่อต้านญี่ปุ่นได้ นอกจากนี้ยังต้องให้ความร่วมมือกับรัฐบาลดำเนินการช่วยเหลือกองทัพญี่ปุ่นอย่างเต็มที่ตามที่รัฐบาลขอร้อง พ่อค้าจีนเองก็รู้สึกเสื่อมศรัทธารัฐบาลเจียงไคเช็คในระยะหลัง ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและการคอร์รัปชันในรัฐบาล ปัญหาเหล่านี้ทำให้พ่อค้าและชาวจีนในไทยรู้สึกห่างไกลจากรัฐบาลในประเทศจีนมากขึ้น และยอมรับการดำเนินวิถีชีวิตและการค้าตามนโยบายของรัฐไทย

3. การจัดหาและจำหน่ายฝิ่นให้แก่กรรมกรจีน

การเสฟฝิ่นเป็นกิจกรรมที่สำคัญในหมู่กรรมกรจีนมานานแล้ว เมื่อทางกองทัพญี่ปุ่นเรียกร้องให้สมาคมพาณิชย์จีนจัดหากรรมกรจีนให้สมาคมได้ยื่นข้อเสนอต่อฝ่ายญี่ปุ่นในข้อที่ 13 ว่าขอให้ฝ่ายญี่ปุ่นดูแลและให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่กรมสรรพสามิตฝ่ายไทยตั้งร้านจำหน่ายฝิ่นแก่กรรมกรตั้งได้กล่าวมาแล้ว ทั้งฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นนั้นและสมาคมพาณิชย์จีนต่างตระหนักดีมาตลอดว่าการจัดหาและจำหน่ายฝิ่นให้กรรมกร

เป็นเรื่องที่สำคัญเรื่องหนึ่งในการว่าจ้างกรรมกรจีนมาสร้างรถไฟทหารสายนี้

การดำเนินการจัดหาฝิ่นให้กับกรรมกรในระยะแรกเป็นหน้าที่ของสมาคมพาณิชย์จีนโดยสมาคมได้ให้ นายเฮงอ้วง แซ่เจี๋ย เป็นผู้รับมอบฉันทะจากสมาคมพาณิชย์จีนในการจัดจำหน่ายฝิ่นพร้อมกับสุรา บุหรี่ และไม้ขีดไฟ ให้แก่กรรมกรสร้างทางรถไฟ การจัดจำหน่ายฝิ่นของนายเฮงอ้วง ดำเนินมาด้วยดี กรรมกรที่ทำงานสร้างทางรถไฟสายนี้โดยเฉลี่ยแล้วติดฝิ่นประมาณร้อยละ 80 ปริมาณฝิ่นที่สูบคนหนึ่งสูบวันละ 1 กรัม ทางราชการโดยกรมสรรพสามิตจัดฝิ่นให้นายเฮงอ้วงจำหน่ายวันละ 6,000 กรัม ต่อมาเมื่อสมาคมพาณิชย์จีนจัดส่งกรรมกรเข้ามาทำงานมากขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนฝิ่นที่เคยได้รับจากกรมสรรพสามิตก็ไม่พอ นายเฮงอ้วงได้นำเรื่องแจ้งขอให้กรมสรรพสามิตเพิ่มปริมาณฝิ่นโดยผ่านมายังสมาคมพาณิชย์จีน สมาคมพาณิชย์จีนจึงทำเรื่องได้ร้องเรียนให้เพิ่มปริมาณฝิ่นมายังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ซึ่งทางฝ่ายกรมประสานงานพันธมิตรได้มีหนังสือไปยังอธิบดีกรมสรรพสามิต เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 ความว่า⁵⁴

“เรื่องการจัดจำหน่ายฝิ่นและสุรา กรมประสานงานพันธมิตรพิจารณาเห็นว่า เรื่องนี้ถ้าทางการไม่รับช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่กรรมกรจีนเหล่านั้น นอกจากจะทำให้พวกเขาได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจว่าทางราชการไทยไม่เหลียวแลแล้วอาจทำให้เกิดการทุจริตลักลอบนำฝิ่นกับสุราไปจำหน่ายและเสพโดยไม่ได้รับอนุญาตอันจะนำมาซึ่งความยุ่งยากแก่การปกครองอีกด้วย”

54 หจข. บก.สูงสุต 2.4.1.12/15 สมาคมพาณิชย์จีนและบริษัทนำไทยขออนุญาตจำหน่ายฝิ่น สุรา บุหรี่ น้ำตาล และยา รักษาโรคแก่กรรมกร.

ข้อความในหนังสือของเจ้ากรมประสานงาน พันธมิตรในข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงว่า ทางราชการไทยก็ทราบดีว่า การที่จะให้กรรมกรอยู่ทำงานบนเส้นทางสายนี้ก็ต้องจัดจำหน่ายฝิ่นให้กรรมกรอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังเป็นการป้องกันการลักลอบนำฝิ่นเถื่อนมาจำหน่ายด้วย ทางกรมสรรพสามิตได้ดำเนินการในเรื่องนี้ทันทีที่ได้ได้แจ้งมายังกรมประสานงานพันธมิตรในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 ว่าได้เพิ่มปริมาณการจำหน่ายฝิ่นให้กับร้านฝิ่นชั่วคราวของสมาคมพาณิชย์จีนอีก 10 กิโลกรัม รวมเป็นเดือนละ 16 กิโลกรัม⁵⁵ แม้ว่าทางกรมสรรพสามิตจะเพิ่มปริมาณฝิ่นให้แก่สมาคมพาณิชย์จีนไปจำหน่ายแล้ว แต่การลักลอบจำหน่ายฝิ่นเถื่อนบนเส้นทางรถไฟสายนี้ยังคงมีอยู่และผู้ค้าฝิ่นเถื่อนโดยมากเป็นหัวหน้ากรรมกรของสมาคมพาณิชย์จีนที่ทำงานให้แก่กองทัพญี่ปุ่น

ในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2486 สมาคมพาณิชย์จีนได้ถอนการอนุญาตการเป็นตัวแทนจำหน่ายฝิ่นของนายเฮงอ้วง แซ่เจี๋ย และสมาคมได้ทำหนังสือแจ้งมายังกรมสรรพสามิตว่า ของดการจำหน่ายฝิ่นด้วย⁵⁶ การดำเนินการดังกล่าวของสมาคมพาณิชย์จีนได้สร้างความสงสัยแก่คณะกรรมการจังหวัดกาญจนบุรี ต่อพฤติกรรมของสมาคมเป็นอย่างมากว่าภายในสมาคมจะมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้น เพราะตามที่เจ้าหน้าที่กรมสรรพสามิตได้สืบสวนมาปรากฏว่านับตั้งแต่ นายเฮงอ้วง แซ่เจี๋ย มาเป็นผู้รับอนุญาตจำหน่ายฝิ่น ไม่ปรากฏว่าได้ทำผิดกฎหมายหรือขัดต่อ

กับการดำเนินงานแต่อย่างใด นายเฮงอ้วง ผู้นี้ไม่ได้ค้าฝิ่นเถื่อน ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นหูเป็นตาคอยรายงานการเคลื่อนไหวผู้ที่ค้าฝิ่นเถื่อนให้กรมสรรพสามิตทราบเสมอ ทำให้เจ้าพนักงานสามารถจับกุมผู้กระทำผิดค้าฝิ่นเถื่อนได้หลายคน และแต่ละรายที่จับได้เป็นฝิ่นเถื่อนรายใหญ่ทั้งสิ้น ผู้ค้าฝิ่นเถื่อนที่ถูกจับกุมได้โดยมากเป็นหัวหน้ากรรมกรของสมาคมพาณิชย์จีน การที่สมาคมพาณิชย์จีนของดการชายฝิ่น ทางคณะกรรมการจังหวัดฯ มีความสงสัยว่าสมาคมพาณิชย์จีนต้องการจะปิดนายเฮงอ้วงออกไปให้พ้นทางหรือคล้ายกับว่ามีเจตนาที่จะค้าฝิ่นเป็นการใหญ่มากกว่า

ทางคณะกรรมการจังหวัดมีความเห็นว่าร้านฝิ่นของนายเฮงอ้วงแห่งนี้จะให้เลิกไม่ได้ จะต้องมีไว้ต่อไปเพราะถ้าปิดไปจะเป็นปัญหายุ่งยากขึ้นภายหลัง และเมื่อสมาคมพาณิชย์จีนไม่ขายก็ขอให้กรมสรรพสามิตพิจารณาจัดหาผู้รับอนุญาตไปขายเสียเอง โดยไม่ให้เกิดข้อสงสัยกับสมาคมพาณิชย์จีนโดยเด็ดขาด⁵⁷ ทางฝ่ายกรมประสานงานพันธมิตรก็เกรงว่าเมื่อหยุดขายฝิ่นแก่กรรมกรแล้วทางฝ่ายทหารญี่ปุ่นจะใช้เป็นข้ออ้างความจำเป็นที่ฝ่ายญี่ปุ่นจะนำฝิ่นของตนออกมาจำหน่าย ซึ่งเรื่องนี้กรมประสานงานพันธมิตรกำลังประท้วงญี่ปุ่นอยู่ในขณะนั้น⁵⁸

ต่อมานายตันชีวเม้ง นายกสมาคมพาณิชย์จีนได้แจ้งมายังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรว่าสมาคมได้ถอนตัวแทนของสมาคมแล้ว และขอให้บริษัทจังหวัดกาญจนบุรีจำกัดเป็นผู้จำหน่ายสุรา

55 แฟ้มเดียวกัน.

56 แฟ้มเดียวกัน หนังสือของ ร.อ.สุจิต อินทรกำแหง ในนามของคณะกรรมการจังหวัดกาญจนบุรี ถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 3 กันยายน 2486 เรื่อง สมาคมกับขบวนการจำหน่ายฝิ่น.

57 แฟ้มเดียวกัน.

58 แฟ้มเดียวกัน หนังสือของเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรมีไปถึงอธิบดีกรมสรรพสามิต ลงวันที่ 6 กันยายน 2486.

บุหรี และไม้ขีดไฟโดยตรง ส่วนผืนนั้นสมาคมได้ขอให้สรรพสามิตจัดส่งคนไปจำหน่ายเอง⁵⁹ สมาคมได้เพิกถอนตัวแทนของสมาคมในการจำหน่ายสินค้าเหล่านี้และถอนใบอนุญาตเข้าเขตหวงห้ามจังหวัดกาญจนบุรี แก่พ่อค้าทั้งหมด 6 คน ซึ่งรวมทั้งนายเฮ่งอ้วง แซ่เจี๋ยด้วย⁶⁰ ซึ่งเป็นหัวหน้าคนขายผืน

การเพิกถอนใบอนุญาตตัวแทนจำหน่ายและห้ามคนเหล่านี้เข้าเขตหวงห้ามในจังหวัดกาญจนบุรี ทางกรมประสานงานพันธมิตรสงสัยในพฤติกรรมของสมาคมพาณิชย์จีนมากขึ้น และเห็นว่าเรื่องการจำหน่ายผืนของสมาคมพาณิชย์จีนนั้น สมาคมได้ขออนุญาตขายโดยอ้างว่ามีคนสนับสนุนผืนจะหนักกลับหมด และการขายผืนก็เป็นรายได้ส่วนหนึ่งที่มีใช้เล็กน้อย สิทธิในการจำหน่ายผืนนี้เป็นสิทธิพิเศษที่สมาคมพาณิชย์จีนได้ไปและไม่ควรจะบอกเลิกโดยง่าย ทางกรมประสานงานพันธมิตรได้พยายามเจรจากับนายตันซิวเม้งหลายครั้งว่ากรรมกรจีนได้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น คนสูบผืนก็เพิ่มมากขึ้นด้วย หากไม่ขายผืนก็จะมีผืนเถื่อนเข้ามาจำหน่าย และถ้าหากว่าผู้แทนจำหน่ายผืนคนเก่าเหลวไหลตามที่นายตันซิวเม้งอ้าง ในการเพิกถอนการเป็นตัวแทนทางสมาคมพาณิชย์จีนก็ควรเปลี่ยนตัวแทนเสียใหม่ และถึงแม้จะมีการขายมากขายน้อยก็ตาม ขอให้สมาคมพาณิชย์จีนจัดตัวแทนเข้าไปขายผืนให้กับกรรมกรก่อน แต่นายตันซิวเม้งกลับมีหนังสือไปบอกเลิกการจำหน่ายผืนแก่กรมสรรพสามิต⁶¹

ในเรื่องการจำหน่ายผืนแก่กรรมกรนี้ทางกรมสรรพสามิตและกรมประสานงานพันธมิตรได้ตัดสินใจให้คงมีร้านผืนชั่วคราวจำหน่ายผืนแก่กรรมกรสร้างทางรถไฟและให้นายเฮ่งอ้วง แซ่เจี๋ยเป็นผู้จำหน่ายตามเดิม ทั้งนี้เพราะเห็นว่านายเฮ่งอ้วง แซ่เจี๋ย เป็นผู้แทนจำหน่ายผืนไม่มีความผิด และได้ร่วมมือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่จับผืนเถื่อนมาแล้ว⁶² การให้นายเฮ่งอ้วงทำการจำหน่ายผืนดังเดิมของกรมสรรพสามิตและกรมประสานงานพันธมิตร แสดงให้เห็นว่าทางฝ่ายราชการไทยเชื่อในพฤติกรรมของนายเฮ่งอ้วง ขณะเดียวกันก็ไม่เชื่อและสงสัยพฤติกรรมของสมาคมพาณิชย์จีนว่ามีส่วนร่วมในการค้าผืนเถื่อน

คดีสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าทางสมาคมพาณิชย์จีนมีส่วนรู้เห็นในการค้าผืนเถื่อน เกิดขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2486 ตำรวจได้จับผู้ขายผืนเถื่อนรายใหญ่ 3 ราย คือ นายเซียวฮก แซ่เอเอง พร้อมด้วยผืนหนัก 11,700 กรัม เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน ต่อมาได้จับนายฮุยลิม แซ่แต้ พร้อมด้วยผืนหนัก 4,056 กรัม เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน และในวันเดียวกันนี้ได้จับนายท็อกยิว แซ่เบ้ พร้อมด้วยผืนหนัก 900 กรัม ทางฝ่ายทหารญี่ปุ่นอ้างว่าคนทั้ง 3 เป็นกรรมกรที่ทำงานให้กองทัพญี่ปุ่นจึงไม่ยอมให้ฝ่ายไทยดำเนินคดี ฝ่ายไทยได้ยืนยันว่าจะไม่ฟ้องกรรมกรทั้ง 3 เพราะกรรมกรทั้ง 3 นี้เป็นเพียงผู้พาผืนมาเท่านั้น หากมีทหารอนที่ซื้อผืนจำนวนดังกล่าวได้ ฝ่ายญี่ปุ่นจึงยอมมอบกรรมกรทั้ง 3 ให้ฝ่ายไทยและในที่สุดกรรมกรทั้ง 3 ก็ถูกปล่อยตัวไป⁶³

59 เพิ่มเติมด้วยกัน หนังสือของนายตันซิวเม้ง มีไปถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 7 กันยายน 2486.

60 เพิ่มเติมด้วยกัน หนังสือของนายเสียง เสถียรสุด (แทนเลขานุการสมาคม) มีไปถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 9 กันยายน 2486.

61 เพิ่มเติมด้วยกัน, หนังสือของ พ.ต.ประเสริฐ ขวางกูร ประจำกรมประสานงานพันธมิตรมีไปถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2486.

62 เพิ่มเติมด้วยกัน, หนังสือของกรมสรรพสามิต มีไปถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2486.

63 หจข. บก.สูงสุด 2.7/10 กรรมกรจีนของทหารญี่ปุ่นกระทำผิดกฎหมายผืน.

การจับผู้ค้าฝิ่นเดือนรายใหญ่ทั้ง 3 รายนี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่นำไปสู่การเจรจาระหว่างไทยและญี่ปุ่น ทางฝ่ายไทยที่นำโดย ร้อยเอกสุรจิต อินทรกำแหง ข้าหลวงประจำจังหวัดกาญจนบุรีและฝ่ายทหารญี่ปุ่นที่นำโดย พันตรียามาโมโตะ หัวหน้าสารวัตรทหารญี่ปุ่นกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2486 ในการเจรจาครั้งนี้ฝ่ายทหารญี่ปุ่นได้ยอมรับว่า สมาคมเชียงหวย หรือสมาคมพาณิชย์จีนเป็นผู้ค้าฝิ่นเดือนเองและการค้าฝิ่นของสมาคมเชียงหวยนั้นก็เอากำไรมาก⁶⁴ ทางฝ่ายไทยเองก็ชี้แจงว่ารู้เรื่องการค้าฝิ่นเดือนของสมาคมเชียงหวยดี ในครั้งแรกนั้นได้เกิดการขาดแคลนฝิ่นที่จะจำหน่ายให้แก่กรรมกร สมาคมได้ขอฝิ่นจำหน่ายเพิ่ม ทางกรมสรรพสามิตก็จัดเพิ่มให้โดยเพิ่มจาก 6,000 กรัม เป็น 16,000 กรัมต่อเดือน แต่ปรากฏว่าสมาคมได้คืนฝิ่นที่รัฐบาลเพิ่มให้และกลับไปซื้อฝิ่นเดือนมาจำหน่าย การกระทำดังกล่าวของสมาคมเชียงหวยทำให้รัฐบาลไทยได้รับความเสียหายทางผู้แทนฝ่ายไทยได้กล่าวตำหนิฝ่ายทหารญี่ปุ่นว่าการที่สมาคมเชียงหวยกล้ากระทำความชั่ว ทั้งๆที่ทางราชการไทยกวดขันมากก็เพราะอาศัยอำนาจทางทหารของกองทัพญี่ปุ่น⁶⁵ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของฝ่ายไทยกับกองทัพญี่ปุ่นในเรื่องการที่กองทัพญี่ปุ่นให้ความคุ้มครองแก่กรรมกรจีนผู้ลักลอบค้าฝิ่นเดือนเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เช่นในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2486 ตำรวจไทยได้จับกุมตัวนายเฮ้าเก็ก แซ่เล็ก ข้าราชการฝิ่นเดือนบรรจตุลย์ 12 ตลึง หนัก

571 กรัม ราคา 685.20 บาท ที่ตำบลบ้านเหนืออำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แม้ว่าปริมาณฝิ่นที่จับกุมได้จะมีปริมาณไม่มากแต่ก็แสดงให้เห็นการใช้อำนาจของกองทัพญี่ปุ่นปกป้องผู้ต้องหาในคดีค้าฝิ่นเดือนได้เป็นอย่างดี ผู้ต้องหาอ้างว่าเป็นกรรมกรของกองทัพญี่ปุ่น และต่อมาสารวัตรทหารญี่ปุ่นได้มารับตัวไป ทางฝ่ายไทยต้องการส่งกรรมกรไปฟ้องที่ศาลแต่ฝ่ายทหารญี่ปุ่นไม่ยอม ทางฝ่ายสารวัตรทหารญี่ปุ่นยืนยันไม่ยอมส่งตัวให้โดยอ้างว่าจะส่งตัวไปให้หน่วยทหารญี่ปุ่นที่บังคับบัญชาอยู่ลวงโท⁶⁶ ทางทหารญี่ปุ่นมักอ้างการช่วยเหลือผู้ต้องหาว่ากรรมกรมีความสำคัญในการสร้างทางรถไฟเป็นอย่างมาก ทหารญี่ปุ่นจึงต้องให้ความคุ้มครองกรรมกรเหล่านั้น⁶⁷

การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลักลอบค้าฝิ่นเดือนของกองทัพญี่ปุ่นเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ฝิ่นเดือนระบาดตลอดเส้นทางรถไฟ ทางตำรวจไทยก็จับผู้ต้องหาได้เรื่อยๆ และต้องปล่อยตัวไปในที่สุด ถ้าผู้ต้องหาอ้างว่าเป็นกรรมกรญี่ปุ่นและใช้อิทธิพลญี่ปุ่นเข้าคุ้มครอง เช่น กรณีของนายเฮ้าเก็ก แซ่เล็ก ฝ่ายญี่ปุ่นก็เข้าป้องกันโดยยกเหตุผลในข้อที่ว่าเพื่อประโยชน์ของกองทัพญี่ปุ่นเป็นเครื่องบังหน้าอยู่เสมอ ในเรื่องนี้ทางกระทรวงกลาโหมได้เร่งเร้าให้กรมประสานงานพันธมิตรเร่งเจรจากับกองทัพญี่ปุ่น มิฉะนั้นจะทำให้การปราบปรามเสื่อมและกระทบกระเทือนถึงรายได้รัฐบาล⁶⁸

กองทัพญี่ปุ่นมิใช่มีบทบาทเพียงให้ความ

64 หจข. บก.สูงสุด 2.7/10 กรรมกรจีนของทหารญี่ปุ่นกระทำความผิดกฎหมายฝิ่น(23-24 ก.ค. 2486) บันทึกการประชุมการติดต่อกับสารวัตรทหารญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2486 โดยร้อยตำรวจตรีสนิท ธัมเชื้อ เป็นผู้บันทึก.

65 เพิ่มเติมด้วยกัน.

66 หจข. บก.สูงสุด 2.7.3/70 นายเฮ้าเก็ก แซ่เล็ก คำบันทึกที่กาญจนบุรี.

67 เพิ่มเติมด้วยกัน.

68 เพิ่มเติมด้วยกัน.

คุ้มครองแก่กรรมกรจีนที่ทำการค้าฝิ่นเถื่อนเท่านั้น แต่กองทัพญี่ปุ่นยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ค้าฝิ่นเถื่อนเองด้วย ในระยะที่ทางราชการไทยได้ปราบปรามการค้าฝิ่นเถื่อนของสมาคมพาณิชย์จีนอย่างหนัก ทางกองทัพญี่ปุ่นก็นำฝิ่นเข้ามาขายแทน ในวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2486 เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้สืบทราบว่าการนำฝิ่นมาขายโดยแจกให้หัวหน้ากรรมกรเพื่อนำไปขายให้กรรมกรต่อไป ฝิ่นที่ขายนี้เป็นฝิ่นหลอดเช่นเดียวกับของรัฐบาล แต่เป็นตัวยักษ์ภาษาญี่ปุ่นที่หลอด ทหารญี่ปุ่นนำมาขายประมาณ 100 หีบ หีบหนึ่งมี 200 หลอด ขายราคาหลอดละ 50 สตางค์⁶⁹ ฝิ่นจำนวนทั้งหมด 20,000 หลอดนี้ ญี่ปุ่นนำมาจากโซนนัน⁷⁰ หรือสิงคโปร์ในปัจจุบัน และนอกจากที่กาญจนบุรีแล้ว กองทัพญี่ปุ่นยังนำฝิ่นเถื่อนประมาณ 100,000 หลอด มาจากมลายูไปจำหน่ายให้แก่กรรมกรที่สร้างทางที่จังหวัดชุมพรเช่นเดียวกัน⁷¹

การจำหน่ายฝิ่นเถื่อนของกองทัพญี่ปุ่นทำกันอย่างเปิดเผยมากกว่าของสมาคมพาณิชย์จีน เพราะญี่ปุ่นได้อำนาจทางทหารในการคุ้มครอง เมื่อฝ่ายไทยจับฝิ่นเถื่อนได้จากผู้จำหน่ายซึ่งเป็นกรรมกรจีน ทางฝ่ายญี่ปุ่นก็จะมารับฝิ่นคืนและอ้างว่าฝิ่นเป็นของกองทัพ และถ้าหากฝ่ายไทยไม่คืนให้ก็จะนำกำลังทหารมายังที่เก็บฝิ่นและนำฝิ่นไปเอง และเมื่อเห็นว่าจะเกิดเหตุอันบันเทิงมิตรภาพระหว่างฝ่ายญี่ปุ่นกับฝ่ายไทยในจังหวัดกาญจนบุรีได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจึงได้ตกลงใจมอบฝิ่นเถื่อนทั้งหมดให้แก่สารวัตรทหารญี่ปุ่นรับคืนไป ทางกองทัพญี่ปุ่น

ได้อ้างความจำเป็นในการค้าฝิ่นเถื่อนว่า ฝิ่นนี้สำหรับให้กรรมกรสูบถ้าไม่มีฝิ่นสูบกรรมกรก็ไม่ทำงาน ข้ออ้างดังกล่าวของกองทัพญี่ปุ่นทางฝ่ายไทยไม่ยอมรับเพราะว่า ฝ่ายไทยได้ดำเนินการจัดหาฝิ่นให้แก่กรรมกรอยู่แล้ว และเคยมีฝ่ายญี่ปุ่นบอกว่าฝิ่นเหลือและขอคืน ฝ่ายไทยเห็นว่าพฤติกรรมของกองทัพญี่ปุ่นเป็นการแย่งรัฐบาลไทยทำการค้าฝิ่น⁷²

ในวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2486 นายพลตรียามาดะ คูนิทาโร ทูตทหารประจำสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นในประเทศไทย ได้ทำหนังสือแจ้งมายังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตรเรื่องที่ว่า กองทหารญี่ปุ่นขายฝิ่น นายพลตรียามาดะชี้แจงว่าทางรถไฟติดต่อกว่าไทย-พม่า และคอคอดกระที่กำลังสร้างอยู่นี้สำคัญมากในทางยุทธศาสตร์ กองทหารญี่ปุ่นได้ใช้คนงานอยู่เป็นจำนวนมาก และคนงานจำนวนไม่น้อยถ้าไม่สูบฝิ่นแล้วไม่สามารถจะทำงานได้ ถ้าห้ามมิให้คนเหล่านี้สูบฝิ่นแล้วจะทำให้แรงงานลดถอยเป็นเหตุให้การสร้างทางรถไฟล่าช้า และนำความกระทบกระเทือนมาสู่การยุทธเป็นแน่แท้ บัดนี้การสร้างทางรถไฟให้เสร็จนั้นเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติโดยเร็วที่สุด ฉะนั้นการจ่ายฝิ่นให้กรรมกรเป็นการปฏิบัติที่สำคัญ จะตัดรอนเสียไม่ได้เป็นอันขาดและเหตุนี้ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป กองทหารญี่ปุ่นจะจ่ายฝิ่นให้แก่กรรมกรและให้ใช้ฝิ่นในกรณีดังต่อไปนี้ คือ

1. ฝิ่นที่จะให้กรรมกรซึ่งทำการสร้างทางรถไฟสายติดต่อกว่าไทย-พม่าและคอคอดกระใช้นั้นจะรับจากกองข้าหลวงทหารภาคมาลัยโดย

69 หจข. บก.สูงสุด 2.7/106 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) ทหารญี่ปุ่นขายฝิ่นเถื่อนที่จังหวัดกาญจนบุรี.

70 ห้ามเดียวกัน.

71 ห้ามเดียวกัน.

72 หจข. บก.สูงสุด 2.7/1068 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) เรื่องเดิม บันทึกการประชุม ณ ห้องประชุมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2486.

ตรง ในนามว่าของใช้ในราชการทหาร

2. เพราะฝิ่นเป็นสิ่งที่ทำกรขายเฉพาะทางราชการภายใต้กฎหมายประเทศไทย กองทหารฝิ่นจะทำการป้องกันรักษาอย่างแข็งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะป้องกันไม่ให้รั่วไหลออกไปสู่ประชาชนทั่วไปอย่างแข็งแรง⁷³

กองทัพฝิ่นมีหน้าที่ที่แข็งแกร่งและยืนยันทันทีจะค้าฝิ่นของตนให้กรรมกรต่อไป เพราะว่าฝิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะตั้งให้กรรมกรยังคงทำงานสร้างทางรถไฟต่อไป ทางกองทัพฝิ่นจะควบคุมเพียงแต่ไม่ให้ฝิ่นที่ตนนำมาจากมาเลเซียนี้รั่วไหลออกไปภายนอกเท่านั้น หน้าที่ของกองทัพฝิ่นนี้สร้างความไม่พอใจให้กับฝ่ายไทยเป็นอย่างมาก จึงต้องจัดให้มีการประชุมปรึกษากันระหว่างกองทัพฝิ่นและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องของฝ่ายไทยอีกครั้งหนึ่ง ณ ห้องประชุมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2486 โดยฝ่ายไทยมีพันตรีหม่อมเจ้าชิตชนก กฤษดากร เป็นผู้นำและฝ่ายฝิ่นมีพลตรี ยามาตะ คุณิทาโร เป็นผู้นำ ในที่ประชุมนี้พลตรียามาตะได้กล่าวข้อความที่สำคัญเรื่องนี้ว่า "...ในเรื่องฝิ่นนี้ อยากจะขอบอกว่า ถ้ายิ่งติดใจจะพูดอีกแล้ว นายพลนาคาโมระ อาจจะส่งให้ฉันไปพูดกับท่านนายกโดยตรง เพื่อจะจัดปัญหาเรื่องนี้ให้เสร็จสิ้นไปได้..."⁷⁴ ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าการจ่ายฝิ่นให้กรรมกรเป็นนโยบายที่สำคัญของกองทัพฝิ่น ฝ่ายไทยไม่อาจคัดค้านได้แม้ว่าจะเป็นเรื่องผิดกฎหมายของไทยก็ตาม

หลังจากมีการเจรจาเรื่องการค้าฝิ่นเถื่อนของกองทัพฝิ่นหลายครั้ง และฝ่ายไทยไม่สามารถจะยุติการค้าฝิ่นของกองทัพฝิ่นได้ ในที่สุดทั้งกรมสรรพสามิต กรมประสานงาน พันธมิตรและจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มีความเห็นตรงกันว่า ให้ทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ในการที่กองทัพฝิ่นจะขายฝิ่นให้แก่กรรมกรของเขา แต่ถ้าฝิ่นออกมาขายภายนอกให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเรารวบกุมทันที⁷⁵

นอกจากกองทัพฝิ่นจะมีบทบาทสำคัญในการจำหน่ายฝิ่นให้แก่กรรมกรบนเส้นทางรถไฟนี้แล้ว พ่อค้าฝิ่นก็ยังมีส่วนร่วมในการจำหน่ายฝิ่นให้แก่กรรมกรด้วย ในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2486 เจ้าหน้าที่ตำรวจจังหวัดกาญจนบุรี ได้จับตัวพ่อค้าฝิ่นผู้จำหน่ายฝิ่นรายใหญ่ชื่อ นายคาเมโตะ โคโตะ พร้อมด้วยฝิ่นของกลางจำนวน 221 ตลับ น้ำหนัก 6,775 กรัม ราคา 8,130 บาท นายคาเมโตะยอมรับว่าตนเองเป็นผู้จำหน่ายฝิ่นเถื่อนรายนี้จริง และบอกว่าฝิ่นนี้ตนซื้อมาจากจีนไม่ทราบชื่อและที่อยู่ ต่อมาสารวัตรทหารฝิ่นได้มาติดต่อขอรับตัวนายคาเมโตะไป โดยอ้างว่าจะนำตัวนายคาเมโตะไปฟ้องศาลทหารฝิ่นเพราะเป็นคนของกองทัพ ทางฝ่ายตำรวจไทยจึงต้องยินยอมให้สารวัตรทหารฝิ่นรับตัวไปอีกเช่นเดิม ในเรื่องที่มาของฝิ่นและการจำหน่ายฝิ่นของพ่อค้าฝิ่นนี้ ทางราชการฝ่ายไทยเชื่อว่ามีความสัมพันธ์กับกองทัพฝิ่น และการจำหน่ายฝิ่นแก่กรรมกรไม่ใช่เพียงเพื่อให้

73 หจข. บก.สูงสุด 2.7/106 (ปีกที่ 1 ในจำนวน 2 ปีก) เรื่องเดิม หนังสือโทริกบุที 320 จากพลตรียามาตะ คุณิทาโร ทูตทหารประจำเอกอัครราชทูตในประเทศไทย ถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2486.

74 หจข. บก.สูงสุด 2.7/106 (ปีกที่ 1 ในจำนวน 2 ปีก) บันทึกการประชุมประจำสัปดาห์ ณ ห้องประชุมกรมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2486.

75 หจข. บก.สูงสุด 2.7/106 (ปีกที่ 2 ในจำนวน 2 ปีก) หนังสือของอธิบดีกรมสรรพสามิตถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2486.

กรรมการทำงานสร้างทางรถไฟต่อไป แต่ยังเป็น รายได้ของกองทัพญี่ปุ่นด้วย ปริมาณผืนดินที่ กองทัพนำเข้ามาและหาวิธีการพลิกแพลงในการ จำหน่าย (มีทั้งใช้ชาวจีนและพ่อค้าญี่ปุ่น) นั้นมี จำนวนมากที่สุดที่จะประมาณได้⁷⁶

ในเรื่องการจำหน่ายผืนให้แก่กรรมการและ การจัดการกรรมกรในการสร้างทางรถไฟสายนี้ เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน จากข้อความที่กล่าวมาจะ พบว่าทั้งสมาคมพาณิชย์จีนและกองทัพญี่ปุ่นมี ส่วนร่วมในการจำหน่ายผืนดินให้แก่กรรมกรจีน การที่สมาคมพาณิชย์จีนกล้าดำเนินงานดังกล่าว ก็เพราะได้รับการสนับสนุนจากกองทัพญี่ปุ่น และเมื่อทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยทำการปราบปราม การค้าผืนดินของสมาคมพาณิชย์จีนทางกอง ทပ်ญี่ปุ่นก็เข้ามาขายผืนดินเองอย่างเปิดเผย โดยที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไม่สามารถทำอะไรได้ และในที่สุดก็ต้องยอมรับในอำนาจเหนือกฎหมาย ไทยของกองทัพญี่ปุ่นด้วย

4. การจัดหาวัสดุสำหรับการสร้างทางรถไฟ

นอกจากการจัดหากรรมกร และหาผืนให้ กรรมกรสูบ พ่อค้ายังมีบทบาทสำคัญในการจัด หาวัสดุต่าง ๆ สำหรับการสร้างทางรถไฟสายนี้ด้วย วัสดุเหล่านี้ได้แก่ ไม้หมอน ฟิน หิน กรวด หวาย เรือยนต์ลำเลียงสิ่งของต่าง ๆ รวมทั้งอาหาร สำหรับกองทัพญี่ปุ่นและเชลยศึก พ่อค้าที่เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดหาสิ่งเหล่านี้มีทั้งพ่อค้าที่อยู่ใน เมืองหลวงและท้องถิ่น การดำเนินการก็มีทั้ง ติดต่อดังตรงผ่านกองทัพญี่ปุ่นและติดต่อด้าน กรรมประสานงานพันธมิตร ในการเข้าไปดำเนิน ธุรกิจจัดหาวัสดุสิ่งสำหรับสร้างทางรถไฟทหาร

สายนี้ พ่อค้าส่วนใหญ่จะได้รับผลประโยชน์ มากมายจนบางกลุ่มที่ร่ำรวยและได้รับการขนาน นามว่าเป็น “เศรษฐีสงคราม” ในความสัมพันธ์ ของพ่อค้ากับกองทัพญี่ปุ่น และกรมประสาน งานพันธมิตรยังได้แสดงให้เห็นถึงการเกื้อหนุน กันระหว่างกลุ่มผู้มีอำนาจที่กองทัพญี่ปุ่นและ กรมประสานงานพันธมิตร และกลุ่มผลประโยชน์ คือพ่อค้าต่าง ๆ เพื่อให้การสร้างทางรถไฟดำเนิน ไปอย่างดี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การจัดหาไม้ให้กองทัพญี่ปุ่น

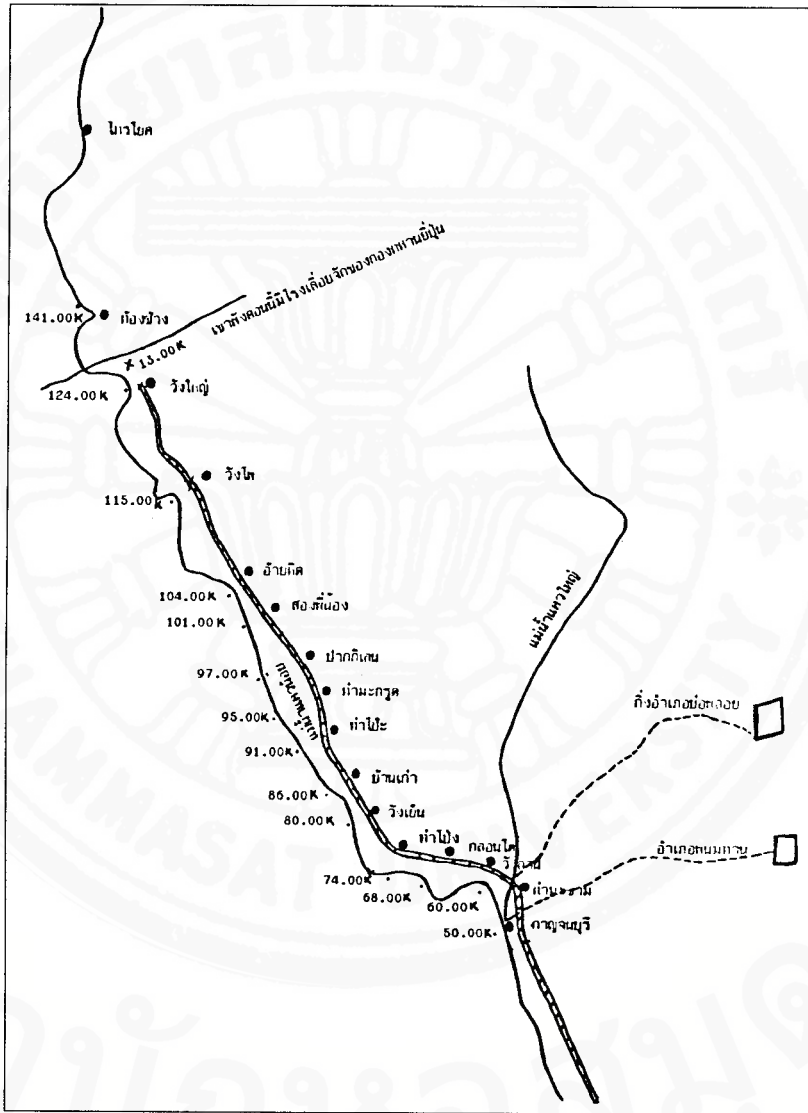
การจัดหาไม้สำหรับทำทางรถไฟเป็นเรื่องที่ สำคัญเรื่องหนึ่งสำหรับกองทัพญี่ปุ่น กองทัพ ญี่ปุ่นได้ให้กรมประสานงานพันธมิตรช่วยจัดหา พ่อค้าทำไม้ส่งกองทัพญี่ปุ่นนอกจากนี้ทางกองทัพ ญี่ปุ่นยังดำเนินการตัดไม้เองและให้เอกชนญี่ปุ่น จัดหาให้อีกด้วย ไม้ที่ใช้ในการสร้างทางรถไฟนี้ ก็มีจำนวนมากไม่เพียงจัดหาทันเฉพาะภายใน ท้องถิ่นที่ใกล้เคียงกับเส้นทางรถไฟเท่านั้น ไม้ หมอนจำนวนมากยังถูกลำเลียงมาจากทางเหนือ จังหวัดลำปาง 60,000 ท่อนและทางภาค ตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดนครราชสีมาอีก 60,000 ท่อนด้วย⁷⁷

การประมูลทำไม้หมอนครั้งใหญ่เริ่มในเดือน เมษายน พ.ศ. 2486 เมื่อทางกองทัพญี่ปุ่นได้ แจ้งมายังคณะกรรมการจัดสร้างทางรถไฟฝ่าย ไทยว่าต้องการไม้หมอนสำหรับทำทางรถไฟ ประมาณ 60,000 ท่อน ขอให้ทางเจ้าหน้าที่ฝ่าย ไทยช่วยหาผู้รับเหมาทำการจัดหาไม้จำนวนดัง กล่าวมา ทางฝ่ายไทยได้จัดให้มีการประมูลรับ เหมาทำไม้หมอนส่งกองทัพญี่ปุ่น ปรากฏว่ามีผู้ ยื่นประมูลขอทำไม้หมอนจำนวนนี้ 3 ราย คือ

76 หจข. บก.สูงสุด 2.7.3/66 นายคาเมโตะ โคไต ต้องหาผืนดินโดยไม่ได้รับอนุญาตที่จังหวัดกาญจนบุรี.

77 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/4 ไม้หมอนและไม้สะพานรายอื่น ๆ

แผนที่การทำไม้หมอนของนายแผน ลิริเวชชะพันธ์ ในจังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา : หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หมอน ไม้สะพานที่ฝ่ายไทยต้องจัดส่งให้ตามข้อตกลง

ตารางกองทำไม้ต่าง ๆ ของนายแผน สิริเวชชะพันธ์

ถึงวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2486

เลขที่	ตำบลทำงาน	ก.ม.	กรรมกร	เกวียน	ช้าง	ทำได้แล้ว			
						ไม้หอม	ไม้สะพาน	เสาสะพาน	แกงนาง
1	อำเภอนมทวน		237	237	-	-	-	-	3700
2	กิ่งอำเภอบ่อพลอย		315	315	-	1780	-	2	1400
3	วังลาน	60.00	20	2	-	415	-	-	-
4	กลอนโต	65.00	95	12	-	2160	46	-	-
5	ท่าโป่ง	74.00	35	2	-	1200	-	-	-
6	วังเย็น	80.00	68	8	-	4350	72	-	-
7	บ้านเก่า	86.00	20	2	-	780	-	-	-
8	ท่าไผะ	91.00	60	-	-	525	12	-	-
9	ท่ามะกรูด	95.00	35	4	-	420	125	-	-
10	ปากเลน	97.00	45	1	-	310	-	-	-
11	สองพี่น้อง	101.00	52	2	-	-	-	76	1300
12	อ้ายหิด	104.00	25	-	-	412	14	-	-
13	วังใหญ่	124.00	45	2	2	550	150	1400	-
14	ท้องช้าง	141.00	80	7	3	-	1050	660	-
		รวม	1132	595*	5	12902	1469	2078	6400

ที่มา : หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หอม ไม้สะพาน ที่ฝ่ายไทยต้องจัดส่งให้ตามข้อตกลง

* หมายเหตุ ผลรวมที่ถูกต้องเป็น 594

นายแผน สิริเวชชะพันธ์ นายพิภพ บรรณสาร วิชา-
เชาว์ และนายไพฑูรย์ วิริยะสิริ คณะกรรมการ
ฝ่ายไทยได้คัดเลือกผู้ทำไม้หมอนเพียง 2 ราย คือ
นายแผน สิริเวชชะพันธ์ และนายพิภพ บรรณสาร-
วิชาเชาว์ โดยให้แต่ละรายแบ่งกันคนละ 30,000
ท่อน การที่คณะกรรมการให้คนทั้ง 2 รับเหมา
ทำไม้เนื่องจากเห็นว่าผู้รับเหมาทั้ง 2 มีความ
ประพฤติเรียบร้อยดี และตั้งแต่รับทำไม้มายังไม่
มีความเสียหายอย่างใดเลย นอกจากนี้เหตุผล
ในการคัดเลือกผู้รับเหมาทั้ง 2 รายยังมาจากป่า
ไม้ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีทางการป่าไม้ได้แบ่ง
เขตให้ผู้รับเหมาทั้งสองคนแบ่งคนละส่วนอยู่แล้ว
ถ้าจะเปิดให้ผู้อื่นเข้าไปทำ นอกจากจะเกิดความ
ขัดแย้งกันขึ้นแล้ว ป่าไม้จะถูกแบ่งเขตให้แคลง
จะทำให้การหาตัดไม้ยากขึ้น ซึ่งอาจเป็นผล
กระทบกระเทือนถึงการทำไม้รุ่นก่อนให้สำเร็จช้า
กว่าเวลาไปด้วย ผู้รับเหมาทั้ง 2 รายนี้ได้เสนอ
ราคาไม้หมอนท่อนละ 3.50 บาท รวมกับค่า
ธรรมเนียมต่าง ๆ ราคาไม่เกินท่อนละ 4.00 บาท
และมีกำหนดส่งให้ครบในเดือนมิถุนายน พ.ศ.
2486⁷⁸

นายแผน สิริเวชชะพันธ์ และนายพิภพ
บรรณสารวิชาเชาว์ได้กลายเป็นผู้รับเหมาทำไม้
หมอนรายใหญ่ของทางราชการไทย พฤติกรรม
ของผู้รับเหมาทั้ง 2 รายนี้ได้รับการไว้วางใจจาก
รัฐบาล ขณะที่นายไพฑูรย์ วิริยะสิริไม่ได้รับ
เลือกเนื่องจากคณะกรรมการไม่ไว้วางใจเพราะ
เป็นตัวแทนให้กับหลวงสิทธิเทพการ (วังตาล)
ซึ่งขณะนั้นกำลังให้คนทำการตัดไม้ในป่า

กาญจนบุรีขายให้แก่ทหารญี่ปุ่นเป็นการส่วนตัว
อยู่โดยไม่รับอนุญาต⁷⁹ การทำไม้ส่งญี่ปุ่น
ของหลวงสิทธิเทพการนี้ได้สร้างผลกระทบแก่ผู้
รับเหมาจากคณะกรรมการฝ่ายไทยมาก คือ
ราคาที่หลวงสิทธิส่งให้ญี่ปุ่นสูงมาก หลวงสิทธิได้
เข้าไปแย่งตัดไม้ในเขตของผู้รับเหมาฝ่ายไทย
และไม้หมอนที่หลวงสิทธินำส่งญี่ปุ่นนั้นก็
จำเป็นต้องตากให้เรียบร้อย และการตัดไม้ก็ไม่
จำกัดอยู่เฉพาะไม้แดง เต็งรัง และมะค่า ตาม
สัญญาของคณะกรรมการฝ่ายไทยที่กำหนด ใน
ที่สุดคณะกรรมการเกรงว่างานของผู้รับเหมาจะ
ส่งช้า จึงต้องยอมให้ผู้รับเหมาฝ่ายไทยทำไม้ได้
อย่างหลวงสิทธิฯ และได้เพิ่มประเภทไม้ที่
สามารถส่งได้อีก 10 ชนิด ทั้งนี้เพื่อให้สามารถ
ส่งทันตามที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการ⁸⁰

เนื่องจากทางกองทัพญี่ปุ่นเร่งให้ทางฝ่าย
ไทยส่งไม้หมอนก่อนกำหนด เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
จึงได้เร่งผู้รับเหมาให้ทำงานเร็วขึ้น ปรากฏว่ามี
การส่งมอบไม้หมอนให้แก่ฝ่ายญี่ปุ่นถึงแสนกว่า
ท่อน การที่ส่งให้ฝ่ายญี่ปุ่นเกินจำนวนไปมาก
นี้ เนื่องจากทางราชการเกรงว่าจะตัดไม้ส่งให้
ทางฝ่ายญี่ปุ่นไม่ทันเพราะผู้รับเหมาทำงานล่าช้า
เกินไป ทางเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจึงได้บอกให้
ข้าหลวงประจำจังหวัดชักชวนราษฎรให้นำส่งคน
ละ 14 ท่อน แต่ราษฎรทำส่งคนละ 60-70 ท่อน
บางคนทำถึง 120 ท่อน ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย
เห็นว่าจำนวนไม้หมอนที่นายแผน สิริเวชชะพันธ์
รับทำไว้ก็ไม่มีหลักประกันว่าจะทำได้ปริมาณ
เท่าใดจึงคิดเผื่อไว้ด้วย นอกจากนี้ทางฝ่ายญี่ปุ่น

78 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/14 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) ไม้หมอนและไม้สะพานรายอื่น ๆ บันทึกการประชุมคณะกรรมการดำเนินการจัดสร้างทางรถไฟทหารกับเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องกับการสร้างทางรถไฟ ที่ห้องชายชาวยุโรป เมื่อวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2486.

79 เพิ่มเดียวกัน.

80 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/14 บันทึกการประชุม ณ จวนข้าหลวงประจักษ์กัญญาบุรี.

บัญชีแสดงจำนวนไม้หอมที่ผู้รับเหมาจะต้องส่งเป็นรายเดือนใน พ.ศ. 2486

ชื่อผู้รับเหมา	ครั้ง	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	รวม
1. นายฟัก บรรณสารวิชาเซาว์	ก่อน	10,500	6,000	4,000	4,000	5,500	30,000
	หลัง	15,000*	5,000*	-	-	-	30,000*
	รวม	25,500	21,000	4,000	4,000	5,500	60,000
2. นายเต็ม คล้ายสินธุ์	ก่อน	14,000	3,000	1,000	1,000	1,000	20,000
	หลัง	-	-	-	-	-	-
	รวม	14,000	3,000	1,000	1,000	1,000	20,000
3. นายแผน สิริเวชชะพันธ์	ก่อน	17,500	7,500	7,500	7,500	10,000	50,000
	หลัง	15,000*	15,000*				30,000*
	รวม	32,500	22,500	7,500	7,500	10,000	80,000
รวมทั้งสิ้น		72,000	46,500	12,500	12,500	16,500	160,000

- หมายเหตุ
- ก. เครื่องหมาย * เป็นจำนวนไม้หอมเพิ่มเติมใหม่อีก 100,000 ท่อน จากครั้งแรก 60,000 ท่อน รวมเป็น 160,000 ท่อน
 - ข. นับตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2486 เป็นต้นไป ผู้รับเหมาจะต้องส่งให้ได้ไม่น้อยกว่าจำนวนไม้ที่ปรากฏในบัญชี
 - ค. ทางกรมเพิ่มจำนวนที่ปรากฏในบัญชีได้รับไม้หอมจากนายแผน สิริเวชชะพันธ์ เพียง 700 ท่อน เท่านั้น

ที่มา : หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หอม ไม้สะพานที่ฝ่ายไทยต้องจัดให้ตามข้อตกลง

เคยแจ้งไว้ว่าจะรับซื้อไม้หอมที่เกินจำนวนไว้ทั้งหมด⁸¹ จำนวนไม้หอมที่ส่งมอบให้กองทัพญี่ปุ่นในครั้งนี้นี้จึงมีปริมาณมากกว่าที่กองทัพได้สั่งไว้มาก

จำนวนไม้หอมที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการมีปริมาณไม่จำกัด หลังจากกองทัพญี่ปุ่นได้แจ้งจำนวนไม้กับฝ่ายไทยในครั้งแรก 60,000 ท่อนแล้ว ทางกองทัพญี่ปุ่นได้ขอให้ฝ่ายไทยช่วยจัดผู้รับเหมาทำไม้ส่งอีกประมาณ 100,000 ท่อน ทางฝ่ายไทยก็ร่วมมืออย่างดีในการจัดผู้รับเหมาให้ตลอดการดำเนินงานนี้มีผู้รับเหมาของฝ่ายไทย 3 รายด้วยกัน คือนายแผน สิริเวชชะพันธ์ นายพัก บรรณสารวิชาเซาว์ และนายเต็ม คล้ายสินธุ์ นายแผนได้รับส่วนแบ่งในการทำไม้หอมใน 2 ครั้งนี้ จำนวน 80,000 ท่อน นายพัก บรรณสารวิชาเซาว์ รับทำ 60,000 ท่อน และนายเต็ม คล้ายสินธุ์ รับทำ 20,000 ท่อน แต่การทำไม้หอมของผู้รับเหมาล่าช้ามาก ทางผู้รับผิดชอบในเรื่องนี้คือ พลตรียศ โยธการพินิจ หัวหน้านายช่างก่อสร้างทางรถไฟฝ่ายไทยจึงได้ทำหนังสือแจ้งไปยังผู้รับเหมาทั้ง 3 ราย ขอให้ส่งมอบไม้ตามกำหนดดังนี้⁸² (ตารางหน้า 70)

ความต้องการไม้ของกองทัพญี่ปุ่นมีมากและเร่งด่วนตามแผนการสร้างทางรถไฟ นอกจากไม้หอมแล้ว กองทัพญี่ปุ่นยังต้องการไม้เสา ไม้เหลื่อมสำหรับทำสะพาน และฟืนสำหรับใช้ในรถไฟ กองทัพญี่ปุ่นได้ใช้พวกเชลยและว่าจ้างคนไทยตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตซึ่งเป็นเรื่องที่น่าหนักใจสำหรับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย ในเรื่องการทำไม้เสาและไม้เหลื่อมสำหรับทำสะพานที่ทางฝ่าย

ไทยต้องรับผิดชอบหาผู้รับเหมา ทางเจ้าหน้าที่ได้พิจารณาให้นายแผน สิริเวชชะพันธ์เป็นผู้รับเหมาทำ และได้กำหนดหลักการการทำไม้ไว้ดังนี้คือ⁸³

1. ให้นายแผน สิริเวชชะพันธ์ ผู้รับเหมาทำไม้เหลื่อมสะพานส่งให้แก่ทหารญี่ปุ่นที่จะสร้างสะพาน ถ้าฝ่ายญี่ปุ่นต้องการจะทำไม้เหลื่อมสะพานเพิ่มขึ้นอีกเท่าไรก็ขอให้รับทำส่งให้อีกจนกว่าจะสร้างสะพานในเขตไทยเสร็จทั้งหมด

2. ถ้านายแผน ปฏิบัติตามข้อ (1) ไม่ได้ จึงค่อยผ่อนผันให้ฝ่ายญี่ปุ่นตัดไม้เองแต่ควรกำหนดเงื่อนไขว่าผู้ตัดไม้จะต้องเป็นทหารญี่ปุ่นหรือเชลยศึก จะจ้างคนอื่นตัดไม้ไม่ได้และจะต้องตัดไม้ในรัศมี 500 เมตรนับจากสะพานที่สร้าง ทั้งนี้เพื่อควบคุมมิให้คนอื่นรับสมอ้างไปตัดไม้เพื่อค้ากำไรเป็นส่วนตัวด้วย

หลักการตัดไม้ที่คณะกรรมการฝ่ายไทยตั้งขึ้นมาสามารถใช้กับผู้รับเหมาทั้งทางราชการของไทยเท่านั้น แต่ทางฝ่ายญี่ปุ่นก็ยังคงดำเนินการตัดไม้และว่าจ้างคนไทยให้ตัดไม้อยู่ต่อไปตั้งกรณีของหลวงสิทธิเทพการ วังดาล ซึ่งจะกล่าวต่อไป

ฟืนยังเป็นสิ่งสำคัญที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการใช้ในการเดินรถไฟ ประมาณว่าในเดือนหนึ่งญี่ปุ่นต้องใช้ฟืนถึง 57,000 คิวบิกเมตร ฟืนเหล่านี้จะเทกองไว้ตามทางเป็นระยะดังนี้⁸⁴

บ้านโป่งใหม่	5,400	คิวบิกเมตร
กาญจนบุรี	6,900	"
วังโพธิ์	8,100	"
ถ้ำผี	2,700	"

81 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/14 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) หนังสือขอร.ต.ม.ขอให้ช่วยแจ้งไปยังเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2486

82 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หอม ไม้สะพาน ที่ฝ่ายไทยต้องจัดตั้งให้ตามข้อตกลง

83 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/14 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) บันทึกการประชุมของคณะกรรมการดำเนินการสร้างทางรถไฟ เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2486.

84 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/10 (ปีที่ 1 ในจำนวน 2 ปี) บันทึกการประชุมเรื่องทหารญี่ปุ่นขออนุญาตตัดฟืน เพื่อใช้ในการเดินรถไฟสายหนองปลาตุ๊ก 14 ตุลาคม 2486

กิ่งไทรโยค	8,700	"	
ท่าขนุน	13,200	"	.
นิเกะ	12,000	"	
รวม	57,000	"	ต่อ 1 เดือน

ผู้รับเหมาทำฟืนส่งกองทัพอู๋ปุ่นโดยรับประมูลจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทย มี 5 รายคือ นายเจริญ มณีวงศ์ นายแผน สิริเวชชะพันธ์ นายประสงค์ เจริญพิบูลย์ นายเพ็ญ อยู่ทองช้าง และนายบันจง จินดา พ่อค้าเหล่านี้นอกจากจะได้รายได้จากการตัดไม้ส่งให้แก่กองทัพอู๋ปุ่นแล้ว ผลประโยชน์ที่สำคัญของพ่อค้าได้อีกอย่างหนึ่งก็คือการนำสินค้าไปจำหน่ายให้กับกรรมกรของตนเอง ซึ่งจะทำรายได้ให้กับพ่อค้ามาก

ตัวอย่างนายบันจง จินดาเจ้าของร้าน “รงกีท่าม่วง” ได้รับเหมาทำฟืนอยู่ 2 แห่ง คือ สถานีรถไฟคลองกวยตะ และสถานีนิเกะ ที่สถานีนิเกะมีกุลีทำฟืนทั้งหมด 40 คน แต่หนีกลับเสียเหลือเพียง 8 คน ทำฟืนได้ 200 ม³ เศษ ส่วนที่สถานีคลองกวยตะมีกุลีจีน 38 คน กุลีไทยประมาณ 60 คนเศษ รวมทั้งสิ้น 100 กว่าคน ทำฟืนได้ 301 ม³ ทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยได้เข้าไปสำรวจการทำฟืนของพ่อค้าและรายงานว่านายบันจงได้รับทำฟืนเป็นโล่บังหน้าโดยใช้กุลีมากๆ แล้วตนจะได้รับสิทธิบรรทุกสิ่งของเพราะที่นั่นสินค้าราคาแพงมากเช่น ข้าวปีบละ 20 กว่าบาท ไก่ตัวละ 15-30 บาท ของแพงทุกอย่าง นายบันจงขอรถตู้ได้ 4-5 ตู้ว่าจะขนของไปให้กรรมกรทำฟืน แต่พอถึงที่แล้วกลับนำไปขายเสียหมด พวกกรรมกรพากันอดอยากไม่มีอาหารรับประทานและเป็นไข้มาลาเรียกันทุกคน พวกกุลีทนไม่ไหวเงินก็ไม่ได้จึงพากันหนีหมดสิ้น บางคนต้องเดินทางจากนิเกะถึงกาญจนบุรี ระยะทางเกือบ 300 กม. ที่

สถานีคลองกวยตะกุลี 20 กว่าคนเป็นไข้จะพากันกลับ⁸⁵

ในบรรดาพ่อค้าที่รับเหมาทำไม้ส่งกองทัพอู๋ปุ่น นายแผน สิริเวชชะพันธ์ นับว่าเป็นพ่อค้าที่มีบทบาทมากที่สุด นอกจากรับเหมาประมูลจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยแล้ว นายแผนยังจัดหาวัสดุบางอย่างส่งกองทัพอู๋ปุ่นโดยตรงด้วย นายแผน สิริเวชชะพันธ์เกิดเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2457 ที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นบุตรของขุนสิริเวชชะพันธ์ และนางลำเจียก สิริเวชชะพันธ์ บิดาเป็นแพทย์แผนโบราณ มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 10 คน พี่น้องที่มีบทบาทในการค้าและมีบทบาทในสงครามครั้งนี้คือ พี่ชาย นายบุญผ่อง และน้องชายนายผวน ซึ่งจะกล่าวต่อไป นายแผนจบการศึกษาในระดับมัธยมต้นจากโรงเรียนวิสุทธรังษี จังหวัดกาญจนบุรี หลังจากนั้นก็ได้ศึกษาต่อต่างๆที่ครอบครัวมีฐานะดีเนื่องจากนายแผนสนใจที่จะทำการค้า

เมื่อก่อนที่กองทัพอู๋ปุ่นเข้ามาสร้างทางรถไฟที่กาญจนบุรี นายแผนได้เป็นพ่อค้าใหญ่คนหนึ่งของจังหวัด มีร้านค้าอยู่ 3 ร้านคือ ร้านคลังวิทยา ขายหนังสือนักเรียน ขายเครื่องเขียน เครื่องกีฬา ร้านสิริโอสด ขายยาแผนโบราณ และร้านอุดมสินค้า ขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปและสินค้าเบ็ดเตล็ด นายแผนได้เป็นผู้บุกเบิกการเดินทางระหว่างกาญจนบุรีและกรุงเทพฯ โดยซื้อรถขนาดใหญ่มาดำเนินการและใช้ชื่อรถว่า “เมืองขุนแผน” นอกจากนี้นายแผนยังรับทำฟืนและไม้หมอนให้แก่แขวงทางบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จากการเป็นพ่อค้าใหญ่ทำให้นายแผนได้เข้าไปมีบทบาทในการบริหารงานท้องถิ่นด้วย โดยได้รับทั้งสมาชิกสภาเทศบาล และเทศมนตรีเทศบาลเมืองจังหวัดกาญจนบุรี ตำแหน่งสมาชิก

85 แฟ้มเดียวกัน

สภาเทศบาล นายแผนได้ดำรงอยู่ในระหว่าง พ.ศ. 2482 ถึง พ.ศ. 2492 ส่วนตำแหน่งเทศมนตรี นายแผนได้ดำรงอยู่หลายสมัยด้วยกัน คือ กุมภาพันธ์ 2480 ถึงมีนาคม 2481 เมษายน 2483 ถึง สิงหาคม 2483 และกันยายน 2484 ถึงสิงหาคม 2485 การมีบทบาทสำคัญทั้งเป็นพ่อค้าใหญ่และเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ทำให้นายแผนมีโอกาสหาช่องทางการค้าได้เป็นอย่างดีเมื่อกองทัพญี่ปุ่นเข้ามาที่เมืองกาญจนบุรี

เมื่อทางกองทัพญี่ปุ่นตัดสินใจสร้างเส้นทางสายหนองปลาตอก-มะละแหม่ง นายแผนได้เข้าประมูลจัดหาวัสดุหลายอย่างในการสร้างเส้นทางสายนี้ได้แก่ ไม้หมอน ไม้เหลื่อม ฟิน ทราวยกรวดและเรือสำหรับขนส่งสิ่งของให้กองทัพญี่ปุ่น การจัดหาวัสดุเพื่อการสร้างทางและจัดหาสิ่งต่างๆ ที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการได้สร้างความร่ำรวยให้นายแผน สิริเวชชะพันธ์ จนกลายเป็นเศรษฐีในท้องถิ่น เนื่องจากนายแผนเป็นผู้รับเหมารายใหญ่ของทางราชการ ในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2486 ทางราชการได้ออกสำรวจทางทำไม้ของนายแผนในที่ต่างๆตามเส้นทางรถไฟซึ่งขนานไปกับแม่น้ำแควน้อยในเขตกาญจนบุรีจากท่ามะขาม ถึงไทรโยค ปรากฏว่านายแผนได้ทำไม้ 14 แห่ง ได้แก่ ที่อำเภอพนมทวน กิ่งอำเภอบ่อพลอย วังลาน กลอนโต ท่าโป่ง วังเย็น บ้านเก่า ท่าโป๊ะ ท่ามะกรูด ปากกิโลน สองพี่น้อง อ้ายหิด วังใหญ่และ ท้องช้าง มีกรรมกรทำงานทั้งหมด 1,132 คน มีเกวียนที่ใช้บรรทุกไม้ 595 เล่ม มีช่างทำงาน 5 เชือก ไม้ที่ตัดเรียบร้อยแล้วเป็น

ไม้หมอน 12,902 ท่อน ไม้สะพาน 1,469 แผ่น เสาสะพาน 2,078 ต้น ไม้แกนแรง* 6,400 แผ่น...⁸⁶ การทำไม้ของนายแผนยังไม่เป็นที่พอใจของเจ้าหน้าที่เนื่องจากทำได้น้อยเกินไป ดังปรากฏในแผนที่⁸⁷

การทำไม้ส่งมอบให้กองทัพญี่ปุ่นของนายแผนต้องประสบปัญหาจากการใช้อำนาจไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของกองทัพญี่ปุ่นในบางครั้ง กองทัพญี่ปุ่นได้นำไม้ที่ยังไม่ได้ตรวจรับที่กองไว้ข้างทางรถไฟไปใช้ก่อนอยู่เสมอ นายแผนได้ทำเรื่องร้องเรียนมายังพันเอกเชย พันธุ์เจริญ ประธานกรรมการสร้างทางรถไฟทหารฝ่ายไทย ให้ช่วยเรียกค่าเสียหายจากฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นให้ด้วย โดยได้แจ้งวันและจำนวนไม้ที่กองทัพญี่ปุ่นนำไปใช้ดังนี้⁸⁸

ครั้งที่	วันที่	จำนวนไม้
1	15 มี.ค.-31 พ.ค. 2486	1,024
2	15 มี.ค.-31 ส.ค. 2486	1,182
3	1 ก.ย.-31 ต.ค. 2486	818
4	1 พ.ย.-27 ก.พ. 2487	1,565
5	1 พ.ย.-27 ก.ย. 2487	2,436
	รวม	8,825 ท่อน

นายแผนได้คิดราคาไม้ท่อนละ 3 บาท 25 สตางค์ ไม้หมอน 8,825 ท่อน คิดเป็นเงิน 28,681.25 บาท นายแผนได้ทำเรื่องร้องเรียนมายังประธานคณะกรรมการสร้างทางรถไฟหลายครั้งแต่ก็ไม่อาจช่วยเหลือนายแผนได้ เนื่องจาก

86 ข้อมูลเกี่ยวกับนายแผน สิริเวชชะพันธ์ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายแผน สิริเวชชะพันธ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันอังคารที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 และสัมภาษณ์คุณผาสุข สิริเวชชะพันธ์ บุตรคนที่ 9 ของนายแผน สิริเวชชะพันธ์ เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2538 และสัมภาษณ์คุณป้าศรีรัตน์ อารีรัตน์ เจ้าของร้านสมพร ถนนแสงชูโต อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2538.

*แกนแรง คือ ไม้ค้ำยันเป็นรูปกากบาทป้องกันสิ่งที่ยึดสร้างไม่ให้เซหรือร่วน

87 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หมอน ไม้สะพาน ที่ฝ่ายไทยต้องจัดส่งให้ตามข้อตกลง.

88 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/13 ไม้หมอน ไม้สะพาน ที่ฝ่ายไทยต้องจัดส่งให้ตามข้อตกลง.

หลักฐานไม่เพียงพอ และถึงแม้ว่านายแผนมีหลักฐานมากกว่านี้ การเรียกเงินชดใช้จากกองทัพญี่ปุ่นก็ยังเป็นเรื่องยากอยู่ดี กรณีพิพาทระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับบริษัทนำไทยเรื่องการย้อยหินเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งๆที่บริษัทนำไทยมีหลักฐานอ้างอิงมากกว่ากรณีของนายแผน แต่การเจรจาก็ไร้ผล ดังจะกล่าวในเรื่องของการย้อยหินต่อไป

เมื่อสิ้นสงครามประมาณว่า นายแผน ได้กำไรจากการค้าขายกับญี่ปุ่นเป็นเงินประมาณ 5 ล้านบาท เขาได้นำเงินจำนวนดังกล่าวนี้ไปซื้อที่ดินที่คลอง 1 ริงสิต จำนวน 3,000 ไร่⁸⁹ การที่นายแผนนำเงินที่ค้าขายได้กำไรในระหว่างสงครามไปลงทุนในที่ดิน นายวินัย ทองลงยา เพื่อนสนิทของนายแผนได้เขียนไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานศพของนายแผนว่า ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมสงบศึกในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2488 นายแผนได้จดหมายไปตามนายวินัย ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้พิพากษาจังหวัดพระตะบอง นายแผนได้แจ้งว่าทางการจะยึดเงินของเศรษฐีสงคราม เขาจะทำได้หรือไม่ นายวินัยได้แนะนำให้ซื้อที่ดินไว้ทั้งหมดและคงจะไม่ถูกยึดทรัพย์เพราะไม่มีกฎหมายให้ยึดในกรณีนี้ นายแผนได้ทำตามคำแนะนำดังกล่าว ฐานะของนายแผนจึงกลายเป็นเจ้าที่ดินใหญ่ในทุ่งริงสิตตั้งแต่นั้นมา⁹⁰

นายแผนได้กำไรจากการแบ่งขายที่ดินที่เขาซื้อไว้เมื่อสิ้นสงครามโลก เมื่อมีเงินมากขึ้นนายแผนได้ก้าวเข้าสู่การเมืองในระดับชาติ โดยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัด

กาญจนบุรี ครั้งแรกใน พ.ศ. 2500 ในนามของพรรคสหภูมิ ซึ่งเป็นพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลมีพลโทถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรี นายแผนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2518 และได้เลือกครั้งที่ 3 ใน พ.ศ. 2519 ในนามพรรคประชาธิปไตย นายแผนได้ดำรงตำแหน่งหลายครั้งด้วยกัน ใน พ.ศ. 2519 ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย⁹¹ ความสำเร็จในการก้าวขึ้นสู่การเมืองระดับชาตินี้ ก็มาจากฐานทางการเงินที่มั่นคงของนายแผนที่ได้สร้างขึ้นในระหว่างการสร้างทางรถไฟสายมรณะนั่นเอง

ความต้องการไม่อย่างรีบด่วนของกองทัพญี่ปุ่น ทำให้กองทัพญี่ปุ่นต้องหันไปพึ่งหลวงสิทธิเทพการซึ่งเป็นกลุ่มอิทธิพลในท้องถิ่นให้ช่วยจัดหาไม้ให้อย่างรีบด่วน หลวงสิทธิได้ใช้อิทธิพลของตนที่มีอยู่ในท้องถิ่น และอำนาจของกองทัพญี่ปุ่นคุ้มครองตนในการตัดไม้โดยไม่ได้ขออนุญาตจากทางส่วนราชการ ความร่วมมือระหว่างหลวงสิทธิเทพการ และกองทัพญี่ปุ่นแสดงให้เห็นถึงการใช้กลุ่มพ่อค้าที่มีอิทธิพลท้องถิ่นในการสร้างทางรถไฟ

หลวงสิทธิเทพการ เป็นพ่อค้าสำคัญอีกรายหนึ่งที่ตัดไม้ส่งทางญี่ปุ่นเองโดยตรง หลวงสิทธิเทพการเดิมชื่อนายกิมเลียง ว่างตาล สังกัดกระทรวงวัง เกิดเมื่อประมาณ พ.ศ. 2427 ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หนองกบ ตำบลบางตาล อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี หลวงสิทธิผู้นี้จัดว่าเป็น

89 สัมภาษณ์คุณผาสุข สิริเวชชะพันธ์.

90 หนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายแผน สิริเวชชะพันธ์.

91 เรื่องเดียวกัน.

ผู้มีอิทธิพลคนหนึ่งในกลุ่มแม่บ้านแม่กลองในเขตจังหวัดราชบุรีและนครปฐม เป็นเจ้าที่ดินพ่อค้าเงินกู้รายใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นเจ้าของกิจการในเขตจังหวัดราชบุรีมากมาย⁹² ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 ราษฎรป่าหนองโสนตำบลทุ่งขวางจังหวัดนครปฐม รวม 18 คน ได้พร้อมใจกันทำฎีการ้องเรียนในพฤติกรรมของหลวงสิทธิมายังนายพลตรีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในฎีกาดังกล่าวได้ท้าวความถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2478 ราษฎรทั้งหมด 12 คน ได้เคยถวายฎีกาขอพระราชทานระงับภัยอันเกิดจากการรุกรานของหลวงสิทธิเทพการซึ่งได้ให้ลูกจ้างทำการรุกรานเบียดเบียนข้าวและที่นาของราษฎรที่เกิดจากการหักล้างถางพงในเขตป่าหนองโสนที่ดินดังกล่าวมิใช่เป็นที่ของหลวงสิทธิฯ ทางกระทรวงมหาดไทยได้ทำการระงับเหตุโดยให้ทางกรมการอำเภอพร้อมด้วยกำนันท้องที่ทำรังวัดแบ่งที่ดินให้แก่ราษฎรคนละ 25 ไร่ ต่อมาที่ป่าหนองโสนได้เปลี่ยนสภาพเป็นที่นากว่าครึ่งของจำนวนที่พระราชทาน หลวงสิทธิได้พยายามจะเอาที่ดินบริเวณนี้ด้วยอิทธิพลโดยใช้ลูกจ้างเป็นจำนวนมากมีอาวุธเข้าทำการรังควานราษฎรที่มีที่นาในป่านั้นให้ได้รับความเดือดร้อน และขู่เชิญราษฎรบังคับเอาเงินคนละ 120 บาท เป็นค่าที่พระราชทานถ้าไม่มีเงินก็ต้องทำหนังสือเข้ากับหลวงสิทธิ ราษฎรจำนวนหนึ่งซึ่งหวาดกลัวอิทธิพลของหลวงสิทธิได้อพยพไปอยู่ที่อื่น ส่วนผู้ที่ยังคงอยู่ก็มีความหวาดกลัวในพฤติกรรมรุกรานของหลวงสิทธิและลูกจ้างเป็นอย่างมาก⁹³

หลวงสิทธิเทพการเป็นเจ้าที่ดินรายใหญ่ใน

เขตจังหวัดนครปฐมและราชบุรี และเป็นพ่อค้ารายสำคัญที่ไม่ส่งกองทัพญี่ปุ่นโดยตรง การที่หลวงสิทธิสามารถเข้าไปทำไม่ส่งทางญี่ปุ่นได้เนื่องจากทางกองทัพญี่ปุ่นเร่งสร้างทางรถไฟให้เสร็จเร็วกว่ากำหนดเดิม จึงได้เร่งให้ผู้รับเหมาที่ได้ประมูลไว้กับคณะกรรมการสร้างทางรถไฟฝ่ายไทยส่งไม้เร็วกว่าที่กำหนดแต่ปรากฏว่าพ่อค้าไม่ยอมรับเพราะว่าเกินความสามารถ ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นจึงต้องจัดจ้างผู้อื่นมาทำ โดยมีห้างญี่ปุ่นที่นั่นรับเหมาและให้หลวงสิทธิเทพการและนายแมน เจียรประดิษฐ์ (คนของหลวงสิทธิฯ) รับช่วงหาไม้หมอนและไม้เหลี่ยมสำหรับทำสะพานราคาไม้หมอนที่หลวงสิทธิเทพการทำส่งกองทัพญี่ปุ่นนั้นสูงกว่าที่ทางการฝ่ายไทยรับประมูลไว้ถึงเท่าตัว⁹⁴

การทำไม้ของหลวงสิทธิใช้อิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่นคุ้มครอง ทางกองทัพญี่ปุ่นได้มาขอรับรองทางฝ่ายไทยว่าขอให้ผู้รับช่วง (หลวงสิทธิ) ตัดไม้ได้แต่ทางฝ่ายไทยไม่อนุญาต ต่อมาในประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. 2486 นายแมนเจียรประดิษฐ์ ผู้แทนของหลวงสิทธิเทพการได้แจ้งมายังกรมป่าไม้เขตบ้านโป่งว่าทางกองทหารญี่ปุ่นได้ไปตกลงกับนายกรัฐมนตรีนครว่าให้ญี่ปุ่นตัดไม้ทำการสร้างทางรถไฟได้เองโดยไม่ต้องขออนุญาตต่อเจ้าหน้าที่ไทย เพราะว่ากองทัพญี่ปุ่นต้องการไม้เร็วและได้เอาสัญญามาให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้บ้านโป่งดูด้วย ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็แจ้งว่าหลวงสิทธิจะทำเช่นนั้นไม่ได้เพราะรัฐบาลไทยยังไม่ได้สั่งดำเนินการในเรื่องนี้

หลวงสิทธิเทพการได้ส่งคนงานของตนเข้าไปตัดไม้ในป่าโดยใช้ชื่ออ้างว่าทำไม้ให้กับ

92 หจข. มท. 0201.1.1/27 นายปึก สุขจันทร์ขอให้ช่วยเหลือในเรื่องหนี้สินที่มีต่อหลวงสิทธิเทพการ ใน พ.ศ. 2479 นายปึก สุขจันทร์ได้ทำหนังสือร้องเรียนมายังรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยว่าทรัพย์สินของตนถูกหลวงสิทธิยึดไปหมดสาเหตุมาจากหนี้สินของภรรยา คือนางเหรียญที่ทำสัญญาไว้กับหลวงสิทธิเป็นจำนวนเงิน 100 บาท โดยคิดดอกเบี้ยชั่งละ 1 บาท ต่อเดือน ใน พ.ศ. 2473

93 หจข. บก.สูงสุด 0201.40/2159 นายอน โอทอ่อนกับพวกราษฎรป่าหนองโสนกล่าวโทษหลวงสิทธิเทพการ (พ.ศ. 2482).

94 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/14 ไม้หมอนและไม้สะพานรายอื่น ๆ.

กองทัพญี่ปุ่น ทางราชการไทยได้กล่าวตักเตือน และจับกุมคนของหลวงสิทธิเทพการมาเสียค่าปรับคนละ 20 บาทหลายครั้ง แต่หลวงสิทธิฯ ก็ไม่เชื่อฟังยังคงให้คนงานของตนดำเนินการตัดไม้ต่อไป⁹⁵ โดยหลวงสิทธิยินดีที่จะเสียค่าปรับให้กับคนงานของตนเพียงแต่ขอให้คนงานเร่งรัดตัดไม้ได้มากที่สุด พฤติกรรมของหลวงสิทธิฯ ได้สร้างความไม่พอใจให้กับเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเป็นอย่างมากและเห็นว่าหลวงสิทธิเป็นคนไทยควรปฏิบัติตามกฎหมายไทยมิให้อาศัยอิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่นมาทำผิดกฎหมาย

การที่หลวงสิทธิฯ ไม่ส่งญี่ปุ่นได้ราคาสูง และเข้าไปตัดไม้ตามความพอใจ ทางกรมป่าไม้เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะสร้างความเสียหายให้แก่ป่าไม้และยังทำให้ผู้ที่รับเหมาประมูลจากฝ่ายไทยไปแล้วเกิดความบั่นป่วนในการทำไม้ ในครั้งเมื่อทางการได้เปิดประมูลให้มีการทำไม้ส่งกองทัพญี่ปุ่นนั้น ได้แจ้งไปยังหลวงสิทธิและนายแมน เจียรประดิษฐ์ ให้มาประมูลตัดไม้กับทางราชการ แต่เมื่อถึงเวลาประมูลบุคคลทั้งสองไม่ยื่นประมูลทำไม้ส่ง เพราะอ้างว่าประมูลราคาสูงก็ไม่ซื้อ สู้คอยทำส่งแก่กองทัพญี่ปุ่นโดยตรงไม่ได้เขาให้ราคาสูง⁹⁶

4.2 การจัดหากรวด ทราย และหิน

นอกจากวัสดุประเภทไม้แล้ว กรวด ทราย และหินที่ใช้สำหรับโรยทางรถไฟก็เป็นวัสดุจำเป็นในการสร้างทางรถไฟทหารสายนี้เช่นเดียวกับการทำไม้ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทยได้เปิดโอกาสให้พ่อค้าประมูลทำกรวดส่งเพื่อโรยเส้นทางหนองปลาตุก-ท่ามะขาม ปรากฏว่ามีผู้ชนะ

การประมูล 2 รายด้วยกัน คือนายแผน สิริเวชชะพันธ์ ทำกรวดส่งเหนือท่ามะขามขึ้นไปโดยคิดราคาลูกบาศก์เมตรละ 4.15 บาท และนายไพฑูรย์ วิริยะสิริ ทำกรวดส่งใต้ท่ามะขามลงมาโดยคิดราคาลูกบาศก์เมตรละ 3.65 บาท ปริมาณกรวดตลอดเส้นทางหนองปลาตุก-ท่ามะขามมีจำนวนทั้งสิ้น 189,000 ลูกบาศก์เมตรในจำนวนนี้ให้แบ่งส่งจากหนองปลาตุกถึงท่ามะขามซึ่งนายไพฑูรย์ วิริยะสิริรับผิดชอบ 60,000 ลูกบาศก์เมตร ส่วนเหนือท่ามะขามไปทางแค่น้อย ซึ่งนายแผน สิริเวชชะพันธ์ รับผิดชอบมีประมาณ 126,000 ลูกบาศก์เมตร กรวดทั้งหมดจะมีขนาดก้อนโตไม่เกิน 6.5 เซนติเมตร⁹⁷

ในเรื่องกรวดนี้นายแผน สิริเวชชะพันธ์ ได้เป็นผู้ส่งรายใหญ่ในการสร้างทางสายนี้ เพราะนอกจากนายแผนจะรับประมูลส่งกรวดโดยผ่านคณะกรรมการฝ่ายไทยแล้วนายแผนยังติดต่อส่งกรวดโดยตรงให้กับกองทัพญี่ปุ่นด้วย การติดต่อระหว่างกองทัพญี่ปุ่นกับนายแผนนี้ ฝ่ายราชการไทยไม่รับรู้ด้วย ดังเหตุที่เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2487 นายแผนได้ทำหนังสือแจ้งมายังประธานกรรมการสร้างทางรถไฟฝ่ายไทย-พม่าว่า เขาได้ส่งกรวดให้แก่กองทหารญี่ปุ่นเมื่อนานมาแล้ว เป็นจำนวน 226 คิวบิกเมตร ราคาคิวบิกเมตรละ 3.50 บาท เป็นเงินทั้งสิ้น 791 บาท ยังไม่ได้รับคำตอบแทน และขอให้ประธานคณะกรรมการช่วยเหลือการจ่ายเงินด้วย ทางประธานคณะกรรมการฝ่ายไทยได้แจ้งแก่นายแผนว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องของนายแผนกับกองทัพญี่ปุ่นไม่เกี่ยวกับกรรมการ⁹⁸

ในเรื่องการยอหิน นายเตียวลั้งซัน หรือ

95 แฟ้มเดียวกัน.

96 แฟ้มเดียวกัน.

97 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/11 กรวดและทราย.

98 แฟ้มเดียวกัน.

นายสหัส มหาคุณได้เหมาย้อยหินกับกองทัพญี่ปุ่น เพื่อใช้โรยทางตั้งแต่ช่วงกาญจนบุรีขึ้นไปจนถึงวังใหญ่ โดยรับเหมาทำส่งในราคา ลูกบาศก์เมตรละ 9.50 บาทส่วนที่เหลือจากนี้ขึ้นไปทางการไทยได้จัดหาบริษัทนำไทย จำกัด มารับเหมาย้อยหินให้กับฝ่ายญี่ปุ่นในราคาลูกบาศก์เมตรละ 10.50 บาท⁹⁹ การที่ทางการไทยตัดสินใจให้บริษัทนำไทยย้อยหินแทนนายสหัส มหาคุณและสมาคมพาณิชย์จีนในส่วนที่เหลือจากวังใหญ่ขึ้นไป ได้แสดงให้เห็นถึงความไม่พอใจของฝ่ายทางการไทยที่มีต่อสมาคมพาณิชย์จีนที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพญี่ปุ่นได้อย่างดี

ปัญหาในเรื่องการคัดเลือกผู้ประมูลรับทำหินในครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อทางกองทัพญี่ปุ่นได้ติดต่อมายังฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทยว่าต้องการให้นายเตียวลั้งซัน (นายสหัส มหาคุณ) เป็นผู้รับทำ และนายสหัส มหาคุณได้กล่าวขอให้รัฐบาลไทยแจ้งไปยัง สมาคมเชียงหวย (สมาคมพาณิชย์จีน) ซึ่งทางการไทยเห็นว่าเป็นการผิดธรรมดาของการค้า จำนวนหินที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการทั้งหมดมีจำนวน 150,000 คิวบิกเมตร โดยขอให้ส่งเดือนละ 30,000 คิวบิกเมตร คือวันหนึ่ง ต้องทำได้ 1,000 คิว ราคานั้นขอให้ไม่เกินคิวละ 10 บาท ซึ่งตามความเป็นจริงราคาคิวละ 8 บาทเท่านั้น¹⁰⁰

การที่กองทัพญี่ปุ่นสนับสนุนให้นายสหัส มหาคุณ เป็นผู้รับทำหินจำนวนนี้ เกี่ยวข้องกับจำนวนกรรมกรที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการให้สมาคม

พาณิชย์จีนช่วยจัดหาให้ด้วย เพราะถ้าสมาคมพาณิชย์จีนรับทำหินไปเท่ากับกองทัพญี่ปุ่นได้โยนงานชิ้นใหญ่ที่ต้องใช้กรรมกรจำนวนมากให้สมาคมพาณิชย์จีนรับผิดชอบไป ทางกองทัพญี่ปุ่นก็จะลดจำนวนกรรมกรจีนที่เรียกกรองให้สมาคมส่งให้จาก 23,000 คน ลดเหลือ 13,000 คน¹⁰¹

ในเรื่องความพยายามเข้าไปมีบทบาทของนายสหัส มหาคุณนั้นมีทั้งเกี่ยวข้องกับสมาคมพาณิชย์จีนที่นายสหัส มหาคุณเป็นผู้รับผิดชอบจัดหากรรมกรส่งให้กองทัพญี่ปุ่นและยังเป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัวของนายสหัส มหาคุณเองด้วย เพราะปรากฏว่าบริษัทมหาคุณของนายสหัส ได้เข้าไปขอประมูลย้อยหินส่งกองทัพญี่ปุ่นในหลายที่ด้วยกัน ตัวอย่างเช่นบริษัทมหาคุณโดยนายเจลิยว มหาคุณ ได้ทำหนังสือถึงหัวหน้ากรมประสานงานไทย-ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ.2486 ขอรับทำการระเบิดหินที่ตำบลเขาปูน จังหวัดกาญจนบุรีเพื่อส่งให้แก่กองทหารญี่ปุ่น โดยคิดค่าจ้างหินขนาด 5-7 เซนติเมตร ราคา ลูกบาศก์เมตรละ 9.50 บาท และหินขนาด 15-25 เซนติเมตร ราคาลูกบาศก์เมตรละ 9.00 บาท ในการขอทำการย้อยหินครั้งนี้บริษัทได้ยื่นเงื่อนไขให้ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นผู้จัดเครื่องมือทำการระเบิดหินให้ทั้งสิ้น โรงงานย้อยหินนั้นทางบริษัทจะทำการปลูกสร้างเองโดยผ่านญี่ปุ่นต้องจัดหาอุปกรณ์ในการมุงหลังคา นอกจากนี้ทางญี่ปุ่นจะต้องช่วยขนย้ายกรรมกรซึ่งทางบริษัทได้หามา

99 นายชัยณรงค์ พันธุ์ประชา, เรื่องเดิม, หน้า 110 อ้างจากแฟ้มของกรมประสานงานพันธมิตรเพื่อบันทึกการประชุมของทูตทหารบกญี่ปุ่น ณ กรมประสานงานพันธมิตร เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2496 และหจข.ค.ค.0202.9.12/1 หนังสือร้องเรียนจากกรมการจำนวนกรที่กำหนดโดยถึงเจ้ากรมประสานงานพันธมิตร ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2488.

100 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1/12 (ปีที่ 2/5) กรรมกรงวดต่าง ๆ.

101 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/12 (ปีที่ 2/5)

จากบ้านโป่งราชบุรีมายังกาญจนบุรีด้วย¹⁰²

นอกจากผลประโยชน์ในด้านธุรกิจของนาย สหส์แล้วอีกส่วนหนึ่งน่าจะมาจากความสัมพันธ์ที่ ดีระหว่างนายสหส์ มหาคุณและกองทัพญี่ปุ่น นายสหส์ เป็นกรรมการของสมาคมพาณิชย์จีน และเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งจากสมาคมให้เป็นผู้ ดำเนินการจัดส่งกรรมกรไปให้กองทัพญี่ปุ่นที่ กาญจนบุรี ดังได้กล่าวมาแล้ว การจัดส่งกรรมกร ที่นายสหส์รับผิดชอบอยู่ที่ดำเนินไปได้เป็นอย่างดี กองทัพญี่ปุ่นไว้วางใจในการทำงานของนายสหส์ เป็นอย่างมากจึงสนับสนุนให้รับเหมาทำหินด้วย ซึ่งเป็นงานที่สำคัญอีกงานหนึ่งในการสร้างทาง รถไฟ แต่ขณะเดียวกันบทบาทของสมาคม พาณิชยจีนที่เกี่ยวข้องกับกองทัพญี่ปุ่น โดยเฉพาะการพัวพันในเรื่องการค้าฝิ่นเถื่อน ทำให้ ทางการฝ่ายไทยไม่ไว้วางใจสมาคมพาณิชย์จีน โดยเฉพาะนายสหส์ มหาคุณ เพราะถือว่าเป็นผู้ รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องของกรรมกรที่สมาคม พาณิชยจีนจัดส่งไปที่จังหวัดกาญจนบุรี ความ ไม่ไว้วางใจที่ทางการไทยมีต่อสมาคมพาณิชย์จีน ทำให้กรมประสานงานพันธมิตรเลือกบริษัทนำไทย ขึ้นมาทำงานรับเหมาหินรายนี้แทนบริษัทมหา คุณของนายสหส์ ถึงแม้ว่ากองทัพญี่ปุ่นได้ระบุ ว่าต้องการให้นายสหส์ทำหินรายนี้ก็ตาม อย่างไรก็ตามการทำหินของบริษัทนำไทยต้อง พบอุปสรรคมากมายจนทำให้การทำหินไม่สำเร็จ ปัญหาของบริษัทนำไทยมีดังนี้

บริษัทนำไทย โดยนายพจน์ เศรษฐวัฒน์ได้ ทำสัญญากับพลตรีอิซิดา ผู้แทนหน่วยก่อสร้าง ทางรถไฟกองทัพญี่ปุ่นโดยทำการยอยหินที่ ตำบลระหว่างเหนือสถานีวังใหญ่ขึ้นไป 2 ภูเขา จังหวัดกาญจนบุรี มีปริมาณ 150,000 ลูกบาศก์

เมตร ราคาลูกบาศก์เมตรละ 10.50 บาท หินที่ ยอยมีขนาด 3 ถึง 7 เซนติเมตร หินที่ยอยจะมี เศษหินที่เล็กกว่าสัญญาได้ไม่เกิน 10 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนหินทั้งหมด ผู้รับว่าจ้างจะต้องทำหิน ให้เสร็จภายใน 5 เดือน นับแต่ภายหลังวันที่ได้ เซ็นสัญญานี้แล้ว 30 วัน ปริมาณหินที่ส่งให้เมื่อ คิดเฉลี่ยจากปริมาณทั้งหมด จะต้องส่งเท่า ๆ กัน ทุกเดือน การจ่ายเงินนั้นจะกำหนดจ่ายให้เป็น งวดๆ แบ่งออกเป็น 4 งวดๆละ 393,750 บาท¹⁰³

ในสัญญาว่าจ้างยังได้กำหนดให้ผู้ว่าจ้าง อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ถูกว่าจ้างโดยการจัด เตรียมระเบิด เครื่องใช้ และอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ใน การยอยหิน ผู้จ้างจะต้องขนหินที่ตรวจรับไว้ไป โดยเร็วที่สุดเพื่องานยอยหินของผู้รับจ้างจะไม่ เสียงาน และผู้ว่าจ้างจะให้ยานพาหนะขนส่ง กรรมกร เครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นจาก กรุงเทพฯ ถึงที่ทำการยอยหินโดยยานพาหนะ ของผู้จ้างโดยไม่คิดมูลค่าเลย ผู้จ้างจะต้องจัดหา ที่พักและจัดหาแพทย์พยาบาล เครื่องเวชภัณฑ์ ต่างๆตามสมควรเท่าที่จะทำได้ด้วย¹⁰⁴

ในระหว่างที่บริษัทนำไทย ดำเนินการที่การ ยอยหินนั้นได้พบกับอุปสรรคในการปฏิบัติงานมาก มาย ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทยได้เข้าไปสำรวจ ปัญหาและเห็นว่า อุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้นกับ บริษัทเป็นเหตุมาจากกองทัพญี่ปุ่นผิดสัญญา หรือไม่อำนวยความสะดวกให้เท่าที่ควร ซึ่งมีดัง นี้¹⁰⁵

1. ไม่ได้รับเครื่องใช้ในการทำงานครบ ตามจำนวนที่ได้ตกลงกัน ทำให้กรรมกรว่างงาน และหลบหนี
2. ได้รับลูกระเบิดไม่พอกแก่การระเบิดหิน บางวันก็ได้รับ บางวันก็ไม่จ่ายให้เสียเลย ๆ

102 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1/ หินรายอื่น ๆ (หนังสือของเฉลียว มหาคุณ ถึงท่านหัวหน้ากรมประสานงานไทย-ญี่ปุ่น ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2486)

103 หจข.ค.ค. 0202.9.12/1 บริษัทนำไทยร้องเรียนขอค่าหินสำหรับโรยทางรถไฟสายไทย-พม่า

104 แฟ้มเดียวกัน.

105 หจข. บก.สูงสุด 2.4.1.2/16 การยอยหินของบริษัทนำไทย เพื่อดำเนินการจัดการสร้างทางรถไฟสายกาญจนบุรี.

3. สายขนวนสั้น ทำให้หินที่ระเบิดได้มีปริมาณน้อย กรรมกรทำงานเพียงวันละ 3-4 ชั่วโมงก็เสร็จต่อนั้นก็ต้องนั่งอยู่เปล่า

4. คุณภาพของเครื่องมือที่ได้รับมีคุณภาพเลวหรือไม่ถูกลักษณะ ที่จัดทำอยู่บริษัทต้องจ่ายเงินทดรองจำนวนมากเพื่อไปหาซื้อเอาเอง

5. ไม่ได้รับจ่ายเครื่องเวชภัณฑ์จากฝ่ายญี่ปุ่นเลย บริษัทต้องลงทุนซื้อยารักษากรรมกรเดือนหนึ่งไม่ต่ำกว่า 1,500 บาท

6. หัวหน้ากรรมกรของญี่ปุ่นได้มาชักชวนคนงานของบริษัทไปทำงานกับฝ่ายญี่ปุ่นประมาณ 40 คนแล้ว

7. หินที่ย่อยไว้แล้ว เป็นจำนวนมากจนไม่มีที่พอจะกอง ฝ่ายญี่ปุ่นก็ไม่จัดรถมารับไปทำงานที่จะทำต่อไปต้องประสบความลำบากยิ่งขึ้น

8. ไม่อำนวยความสะดวกเรื่องทางขึ้นโดยสารรถของกรรมกร

9. สำหรับการวัดหิน ฝ่ายญี่ปุ่นวัดจากพื้นดินขึ้นไปหาส่วนสูงของหิน ซึ่งบริษัทมีส่วนเสียเปรียบมาก เพราะหินที่กองอยู่ในขณะนี้ได้จมลงไปดินลึกเกือบ 1 ฟุต ฉะนั้นจึงอยากให้วัดในขณะที่บรรทุกขึ้นรถลำเลียง

ในการดำเนินงานย่อยหินของบริษัทนำไทย ฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทยเห็นว่าบริษัทได้ดำเนินงานอย่างมุ่งความสำเร็จโดยแท้จริง และได้พยายามหาทางแก้ปัญหาข้อขัดข้องต่างๆ ด้วยกำลังทรัพย์ของบริษัทจนสุดกำลัง แต่ต้องประสบกับข้อขัดข้องอย่างไม่น่าจะเป็นไปได้ของฝ่ายญี่ปุ่นเข้า จึงทำให้กิจการของบริษัทต้องเกิดความปั่นป่วนรวนเรอยู่เสมอมา ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทยที่เดินทางไปสำรวจการทำงานบริษัทนำไทยยังได้แสดงความเห็นเพิ่มเติมอีกว่า ความสามารถที่จะ

ดลบันดาลให้งานลุล่วงไปด้วยดีมิได้ขึ้นอยู่กับกำลังงานของฝ่ายไทยอย่างเดียว เพราะการที่จะให้มนุษย์เอาเหล็กกับก้อนเล็กๆ ไปขุดหินทั้งภูเขาเพื่อเอามาย่อยให้เป็นก้อนเล็กก้อนน้อยนั้นกว่าจะได้สัก 1 คิวบิกเมตรก็ต้องกินเวลาหลาย ๆ วัน และเป็นงานที่ยากแสนสาหัส กรรมกรขึ้นทำอยู่ต่อไปก็ไม่สามารถต่อต้านกับการครองชีพสูง ความชื้นในดินกันดาร และไกลต่อเส้นคมนาคมนี้ได้ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าผลงานทุกวันนี้จะทำได้ด้วยดีและรวดเร็วเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติต่อเนื่องของฝ่ายญี่ปุ่นทั้งสิ้น¹⁰⁶

ในวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2488 นายพจน์ เศรษฐวิวัฒน์ กรรมการอำนวยการบริษัทนำไทย ได้ทำหนังสือร้องเรียนมายังเจ้ากรมประสานงาน พันธมิตรเพื่อขอเงินชดใช้ บริษัทนำไทยได้ชี้แจงว่าหลังจากบริษัทได้ทำสัญญาส่งมอบให้แก่กองทัพญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2486 แล้วบริษัทได้ทำสัญญาผูกมัดผู้อื่นให้เหมาะสมไปทำต่ออีกทอดหนึ่ง เป็นราคาลูกบาศก์เมตรละ 6 บาท บริษัทจะได้กำไรลูกบาศก์เมตรละ 4.50 บาท จำนวนหินทั้งหมด 150,000 ลูกบาศก์เมตร บริษัทจะได้กำไรทั้งหมด 675,000 บาท แต่การดำเนินงานของบริษัทไม่เป็นไปตามความคาดหมาย เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นไม่ปฏิบัติตามสัญญา¹⁰⁷ คือ

1. ไม่ให้เครื่องอุปกรณ์ใช้ในการย่อยหินตามสัญญา
2. ไม่จัดยานพาหนะเข้าเทียบใกล้เคียงที่กองหินไว้ เพื่อผู้รับจ้างจะบรรทุกหินขึ้นรถได้สะดวก
3. ไม่ให้ความสะดวกในการขนส่งกรรมกร
4. ไม่ให้ความสะดวกในการขนส่ง เครื่อง

106 หจข. บก.สูง.ส.ศ. 2.4.1.2/16 การย่อยหินของบริษัทนำไทยเพื่อดำเนินการจัดการสร้างทางรถไฟสายกาญจนบุรี.

107 หจข.ค.ค. 0202.9.12/1 บริษัทนำไทยร้องเรียนขอค่าหินสำหรับโรยทางรถไฟสายไทย-พม่า

อุปโภคและบริโภค

5. ไม่จัดแพทย์และเครื่องเวชภัณฑ์ให้ตามสัญญา

การผิดสัญญาของกองทัพญี่ปุ่นทำให้บริษัทต้องเสียหายขาดทุนไปเป็นเงิน 180,363 บาท¹⁰⁸ การที่กองทัพญี่ปุ่นไม่สนับสนุนการย้อยหินของบริษัทนำไทยจนทำให้บริษัทได้รับความเสียหายมากมายนี้ ส่วนสำคัญน่าจะมาจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในการคัดเลือกผู้รับเหมาของกองทัพญี่ปุ่นและฝ่ายเจ้าหน้าที่ไทย การที่ฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นต้องการสนับสนุนให้นายสหัส มหาคุณเป็นผู้รับเหมาเกี่ยวข้องกับจำนวนกรรมกรที่ต้องการว่าจ้างและที่ผ่านนายสหัส มหาคุณกับกองทัพญี่ปุ่นก็ดำเนินงานร่วมกันด้วยดีมาตลอด ส่วนฝ่ายทางการไทยต้องการลดบทบาทของสมาคมพาณิชย์จีนและนายสหัส มหาคุณ จึงสนับสนุนบริษัทนำไทยมาดำเนินงานแทน

4.3 การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับกองทัพญี่ปุ่นและเชลยศึก

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นที่ตั้งของค่ายใหญ่ของกองทัพญี่ปุ่นและเชลยศึก จำนวนทหารของกองทัพญี่ปุ่น และเชลยศึกไม่อาจประมาณได้แน่นอนว่ามีรวมกันเท่าไร นอกจากนี้ยังมีกรรมกรทั้งชาวจีน อินเดีย มาเลย์ และชาวพื้นเมืองอีกจำนวนมากที่มาใช้แรงงานในการสร้างทางรถไฟที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนบุคคลเหล่านี้เมื่อรวมกันเข้าคงมีจำนวนนับแสนคน คนเหล่านี้จำเป็นต้องบริโภคสินค้าทั้งอุปโภคและบริโภค ความต้องการสินค้านี้ได้ทำให้มีพ่อค้าและแม่ค้าทั้งขนาดเล็กและใหญ่เข้ามาค้าขายกับกองทัพ

ญี่ปุ่นและเชลยศึก

นายผวน สิริเวชชะพันธ์ น้องชายของนายบุญผ่อง และนายแผน สิริเวชชะพันธ์ พ่อค้าใหญ่ในอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันได้เสียชีวิตไปแล้วได้เคยให้สัมภาษณ์ถึงสภาพการค้าในระหว่างสงครามที่เมืองกาญจนบุรี¹⁰⁹

“...ก่อนสงครามเมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองเล็ก ๆ การค้าก็มีไม่มาก แต่เดิมฆ่าหมูเพียงวันละ 5 ตัว เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาเชลยเข้ามาคนตามเข้ามาค้าขายมากขึ้น อย่างการฆ่าหมูก็เพิ่มขึ้นเป็นวันละ 20-30 ตัว ผักหญ้าก็มีความต้องการมากขึ้นของก็แพง การค้าดีขึ้น ราคาสินค้าไหวตัวสูงขึ้น ก่อนสงครามโลกกว่าเตี๋ยวซามละ 5 สตางค์ หลังสงครามโลกขึ้นเป็นซามละ 1 บาท ของใช้เสื้อผ้าต่าง ๆ หาไม่ได้ เสื้อผ้า ยาง น้ำมัน แพง และที่แพงที่สุดคือ ยารักษาโรคเพราะทั้งเชลยและญี่ปุ่นต้องใช้มาก ยาจึงไม่พอหมอกี่มีไม่พอ และการประชาสัมพันธ์ก็ไม่ได้ทั่วถึง บางคนเชื่อว่าเชื้อไข้มาลาเรียมาจากยุงกัดเท่านั้น จึงต้องการมุ้ง แต่เชื่อมั่นมีในที่อื่น ๆ ด้วย เมื่อมีความต้องการสินค้ามาก สินค้าในตลาดมืดก็เกิดขึ้น สินค้ามีทั้งของที่คนไทยขโมยญี่ปุ่นมาขายก็มี ญี่ปุ่นเอามาขายเองก็มี ก็เลยเกิดตลาดมืดสินค้าต่าง ๆ เช่น ยาควินิน ยาเอ็มดีแก้โรคผู้หญิงราคาแพงมาก ในระหว่างสงครามกาญจนบุรีเป็นแหล่งตลาดมืดแหล่งใหญ่ทีเดียว ระยะเวลาหลังสงคราม บุหรี่ฝรั่งมีมากมาย มีเครื่องบินบินมาทิ้งบุหรี่ให้เชลยมากมายเลย”

108 แฟ้มเดียวกัน.

109 ไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน กาญจนบุรีทางรถไฟสายมรณะ สะพานข้ามแม่น้ำแคว พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัทอินเตอร์ตีไซน์จำกัด นครบุรี พ.ศ. 2531, หน้า 68-69.

การบริโภคสินค้าของกองทัพญี่ปุ่นในเขตก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะจะมีปริมาณสูงกว่าที่อื่น ๆ ที่กองทัพญี่ปุ่นตั้งอยู่ ดังรายการที่กองทัพญี่ปุ่นแจ้งมายังฝ่ายไทยให้ช่วยจัดหาอาหารให้ในต่าง ๆ เวลา 1 เดือน ดังนี้¹¹⁰

	กรุงเทพฯ	ทางรถไฟสายมรณะ	เชียงใหม่	สระบุรี	รวม	หน่วย
ข้าวสาร	7	90	30	23	150	ตัน
โคเป็น	690	9,600	3,000	2,300	15,590	ตัว
หมูเป็น	210	2,700	900	690	4,500	ตัว

จากตัวเลขข้างต้นนี้จะพบว่าความต้องการอาหารที่ทางรถไฟสายมรณะนี้มีมากกว่าส่วนอื่น ๆ มาก ปริมาณความต้องการที่มากนี้ก็ทำให้ฝ่ายไทยไม่สามารถหาอาหารมาสนองได้ ทางกองทัพญี่ปุ่นก็ต้องหาสินค้าเหล่านั้นเองด้วย¹¹¹ กองทัพญี่ปุ่นได้กว้านซื้อข้าว อาหารและของใช้จากพ่อค้าไทยไปเลี้ยงกองทัพของตนที่อยู่ทั้งในไทยและในพม่าด้วยราคาสูงกว่าตลาดมาก ทั้งนี้เพราะกองทัพญี่ปุ่นสามารถเพิ่มพูนกำลังในการซื้อหาสินค้าอย่างไม่มีขีดจำกัด เพราะเมื่อต้องการใช้จ่ายเงินมากเท่าไรก็สามารถบังคับบัญชาไปจากรัฐบาลไทยได้ตามต้องการ ตามสัญญาพันธมิตรระหว่างไทยกับญี่ปุ่น มีข้อความในข้อที่ 1 ระบุว่ารัฐบาลไทยจะจ่ายเงินยืมเป็นเงินตราไทยแก่ฝ่ายญี่ปุ่นเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการทหารทั่วไปของกองทัพญี่ปุ่น ซึ่งรวมทั้งการก่อสร้างทางรถไฟทหารระหว่างประเทศไทยกับพม่าด้วย โดยเทียบกับเงินเยนพิเศษ¹¹²

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่าพ่อค้าที่ประสบความสำเร็จจากการส่งสินค้าให้ทั้งกองทัพญี่ปุ่นและเชลยศึก รวมทั้งมีเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามที่ทำให้สนใจมากที่สุดจนได้รับการขนานนามว่า “วีรบุรุษสงคราม” คือ นายบุญ

ผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ผู้ก่อตั้งบริษัทรถเมล์บุญผ่องเดินรถโดยสารรับส่งผู้โดยสารในกรุงเทพฯ ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง รถเมล์ของบริษัทบุญผ่องที่นำมารับส่งผู้โดยสารก็เป็นผลจากเมตตาจิตของนายบุญผ่องที่แอบช่วยเหลือเชลยในระหว่างสงคราม ภายหลังจากสงครามสิ้นสุดกองทัพสัมพันธมิตรได้ตอบแทนบุญคุณของนายบุญผ่องโดยการมอบรถเมล์ให้ นอกจากนี้ยังได้ขายรถเมล์ให้ราคาถูกลงๆ ให้อีกด้วย คุณสุรติ ภรรยาของนายบุญผ่องได้ให้สัมภาษณ์ว่าได้ซื้อรถเมล์ใช้ คันละหมื่นบาท เป็นพวกรถเซฟโรเลขตัวถังยาวๆ¹¹³ นายผวนได้กล่าวถึงเรื่องรถของ บริษัทบุญผ่องและสิ่งของที่ได้รับจากสัมพันธมิตรว่า¹¹⁴

“...นอกจากนี้เมื่อสงครามสงบ ญี่ปุ่นทิ้งสิ่งของที่ใช้ในสงครามไว้มาก ฝรั่งเศสได้หมดทั้งเสียและดี รถยนต์มี 200 กว่าคัน ค่ายเชลยเขาก็ยกให้ เพราะรถยนต์เขายกให้

110 ชัยณรงค์ พันธุ์ประชา, การสร้างทางรถไฟสายมรณะผลกระทบต่อภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย, หน้า 104 (บันทึกการประชุมประจำสัปดาห์ระหว่าง พ.อ.ไชย ประทีปประเสน ฝ่ายญี่ปุ่น พล.ต.ยามาดะ ณ กรมประสานงานพันธมิตร 7 กันยายน พ.ศ. 2486).

111 เรื่องเดียวกัน, หน้า 105.

112 หจข. บก.สูงสุด 2.1.7/38 ข้อตกลงเรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อการทหารระหว่างไทย-ญี่ปุ่น

113 ญาพรรณ (นามแฝง) “เปิดอกสัมภาษณ์สุรติ สิริเวชชะพันธ์” นิตยสารดิฉัน ฉบับที่ 236 31 ธันวาคม 2529 หน้า 200.

114 กาญจนบุรี ทางรถไฟสายมรณะสะพานข้ามแม่น้ำแคว, เรื่องเดิม, หน้า 64.

เป็นรางวัลแก่ครอบครัวเรา พี่ผม บุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ก็เลยเอาไปทำรถเมลล์ใน กรุงเทพฯ คือ บริษัทรถเมลล์บุญผ่อง ส่วน ค่าและอาคารต่าง ๆ เราได้แจกจ่ายกันไป ในบรรดาพวกเราได้ร่วมงานกันมาและยก ให้เป็นสาธารณสถาน”

ในเรื่องที่มาของรถเมลล์บริษัทบุญผ่องนี้ นาย วีรเวช สุภวัฒน์ หลานตาของนายบุญผ่อง ปัจจุบันเป็นประธานเจ้าหน้าที่บริหารของบริษัท บุญผ่องได้เล่าว่า เมื่อสงครามโลกสิ้นสุด นาย บุญผ่องได้รับการยกย่องทั้งด้านความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์ รักษาคำพูดในการคืนสิ่งของ ให้กับบรรดาเชลยศึกที่นำมาขายฝากไว้ใน ระหว่างสงคราม การที่นายบุญผ่องได้รับยกย่อง อย่างมากก่อให้เกิดความอิจฉาขึ้นกับนักธุรกิจ ท้องถิ่นผู้มีอิทธิพลคนหนึ่ง จึงได้จ้างคนมายิงนาย บุญผ่องถึง 4 นัด นายบุญผ่องเกือบตาย และ ต้องละทิ้งธุรกิจการค้าจนทำให้ธุรกิจของนาย บุญผ่องล้มลง เมื่อนายบุญผ่องรักษาตัวดีขึ้นแล้ว ทางเชลยศึกได้เชิญนายบุญผ่องไปที่ค่ายเพื่อ เลือกสิ่งของที่เหลือใช้จากสงครามเพื่อเป็นการ ตอบแทนการช่วยเหลือของนายบุญผ่อง นาย บุญผ่องได้เลือกรถบรรทุกทหารเก่า ๆ มา 6 คัน และใช้เป็นรถเมลล์รับจ้างซึ่งต่อมาก็จัดตั้งเป็น บริษัทรถเมลล์กรุงเทพในที่สุด บริษัทนี้ได้เป็น บริษัทที่ประสบความสำเร็จในการเดินรถเมลล์ บริษัทหนึ่ง ต่อมารัฐบาลได้มีนโยบายรวมบริษัท รถเมลล์ของเอกชนและให้รัฐดำเนินการเอง¹¹⁵ โดยจัดตั้งเป็นบริษัทขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ (ขสมก.) บริษัทรถเมลล์ของนายบุญผ่องจึงยุติ กิจการในการเดินรถเมลล์ในกรุงเทพฯ

115 ข้อมูลเกี่ยวกับนายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนข้อมูลอย่างดีจากคุณวีรเวช สุภวัฒน์ ประธาน เจ้าหน้าที่บริหาร บริษัทบุญผ่อง ผู้เป็นหลานตาของนายบุญผ่อง ข้อมูลเหล่านี้มีทั้งบริษัทบุญผ่องได้พิมพ์เผยแพร่เองและ รวบรวมจากหนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษ

บทบาทของนายบุญผ่องในการค้ากับเชลย ศึกที่เกณฑ์เข้ามาสร้างทางรถไฟ เริ่มขึ้นเมื่อกอง ทัพญี่ปุ่นได้วางแผนที่จะสร้างทางรถไฟ นาย บุญผ่องได้ทำงานและใช้ชีวิตอยู่ที่กาญจนบุรีแล้ว เมื่อมีการสร้างค่ายพักที่เขาสันไถ่ นายบุญผ่องได้ เข้าไปมีส่วนสัมพันธ์กับกองทัพญี่ปุ่น เนื่องจากที่ ดินที่เป็นที่สร้างสุสานฝังศพในปัจจุบันนี้เป็นของ แม่เขา ดังนั้นเขาจึงต้องติดต่อกับกองทัพญี่ปุ่น เรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินการติดต่อกับกองทัพ ญี่ปุ่น ยังเป็นผลให้เขาได้รับอนุญาตให้เป็นผู้จัด หาสินค้าส่งให้แก่โรงพยาบาลของพวกเชลยศึกใน หลายค่ายด้วยกัน

ครั้งหนึ่งนายบุญผ่องได้ไปเยี่ยมค่ายเขาสันไถ่ เขาได้พบกับ Mr.Corporal R.C.H. Johnson ลูกครึ่งอังกฤษ-ไทย คนผู้นี้เคยเป็นพนักงาน บริษัทแองโกลสยาม นายบุญผ่อง และ Mr. Johnson เคยรู้จักกันเมื่อครั้งนายบุญผ่องทำงาน ที่กรุงเทพฯ Mr.Johnson ได้บอกกับนายบุญ ผ่องว่าเชลยศึกจำนวนมากกำลังจะตายเพราะ โรคคอติบ และขอให้เขาช่วยหายามาช่วยรักษา เชลยเหล่านั้น หลังจากนั้นนายบุญผ่องได้ไปหา หมอจีนท่านหนึ่งที่กรุงเทพฯ และขอร้องว่า ที่ ต้องการจำนวนหนึ่งไม่มากนักด้วยเงินส่วนตัว ของเขาเอง เขาได้นำยานั้นมอบให้แก่ Mr. Johnson เมื่อเขาไปเยี่ยมค่ายพักนั้นอีก นาย บุญผ่องได้ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเช็คเพื่อซื้อสินค้า ให้เชลยเพราะเขาไม่มีเงินเพียงพอ เขาพยายาม ชักชวนชาวไทยและพ่อค้าจีนหลายคนในกรุงเทพฯ ให้ช่วยเหลืองานของเขา

ในการช่วยเหลือเชลย นายบุญผ่องได้ ติดต่อกับชาวต่างชาติหลายคนได้แก่ Mr.Olarn ผู้ซึ่งเหมือนกับ Mr.Johnson คือเป็นพนักงาน

ของบริษัทแองโกลสยาม ในขณะนั้น Mr.Olam กำลังทำงานให้กับรัฐบาลไทย Mr.Olam ต่อมาได้ติดต่อกับ Mr.R.D.Hempson ซึ่งเขารู้ว่าคนเหล่านี้เป็นเพื่อนร่วมงานที่ทำงานในบริษัทเดียวกัน นอกจากนี้เขายังได้ติดต่อกับ Mr.E.P.Heath แห่งบริษัทบอร์เนียวซึ่งคนเหล่านี้เขาเคยติดต่อกับมาก่อนช่วยเหลือเชลยศึกนี้ขบวนการใช้รหัส “V” การทำงานของขบวนการเริ่มตั้งแต่ Mr.Heath และ Mr.Hempson เป็นผู้จัดหาเงินและยา ต่อจากนั้น Mr.Olam ก็เคลื่อนย้ายสิ่งเหล่านี้ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี หรือบางครั้งนายบุญผ่องต้องลงมากรุงเทพเพื่อรับของเองที่จังหวัดกาญจนบุรี นายบุญผ่องเป็นผู้รับสิ่งของเองและเก็บไว้จนกระทั่งเขาเห็นว่ามีโอกาสเหมาะที่จะจัดการเคลื่อนย้ายสิ่งของเหล่านั้นไปยังจุดหมายปลายทางตามค่ายกักกันเชลยที่ต่าง ๆ

นายบุญผ่องยังได้พบกับ Mr.Albert Tanner ด้วย เช่นเดียวกับ Mr.Heath เขาผู้เป็นพนักงานของบริษัทบอร์เนียวมาก่อน Mr.Tanner มีสัญชาติเป็นสวิส ซึ่งเป็นชาติเป็นกลางในสงคราม เขาเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยเหลืองานของนายบุญผ่อง Mr.Tanner ได้ติดต่อกับสมาคมธุรกิจหลายสมาคมทำให้เขารู้เรื่องความยากลำบากของนายบุญผ่องในการหาสิ่งของ ดังนั้นเขาจึงส่งข้อความและจัดการพบพูดคุยกับนายบุญผ่องอย่างเร่งด่วน ก่อนหน้าที่มีการพบปะกันนี้ นายบุญผ่องได้ใช้วิธีการเข้าออกจากบริษัทหนึ่งไปยังอีกบริษัทหนึ่ง เพื่อแลกเปลี่ยนเช็คของเชลยศึกเป็นเงินไทย การทำเช่นนี้เป็นอันตรายมาก เมื่อ Mr.Tanner ทราบเรื่องจึงคิดช่วยเหลือและรีบติดต่อนายบุญผ่อง เมื่อ Mr.Tanner ยอมรับเช็คเหล่านั้น พร้อมทั้งสิ่งของมีค่าได้แก่เครื่องเพชรพลอยที่พวกเชลยนำมาให้เพื่อเป็นเครดิตในการซื้อสินค้า งานการจัดหาสิ่งของของนายบุญผ่องก็ง่ายขึ้น ถึงแม้ว่ากระบวนการนำสิ่งของต้องห้าม

นี้ผ่านค่ายต่าง ๆ จะยังคงเต็มไปด้วยความยากลำบากและเสี่ยงภัยอย่างยิ่งที่สุดก็ตาม

นายบุญผ่องชาวไทยผู้ทำหน้าที่จัดหาอาหารสำหรับเชลยสงคราม ได้ทำการส่งสินค้าโดยใช้เรือท้องแบนที่มีแตรส่งเสียงดัง “ป้อม ป้อม” ส่งสินค้าไปยังบริเวณท่าขุนนระยะทางประมาณ 218 กิโลเมตร ราคาสินค้าจะต่ำสุด เขาได้กำไรเพียงเล็กน้อย นายบุญผ่องจะนำอาหาร ข้าว และบางครั้งยาฟรีไปให้เชลยศึก เขาเหล่านั้นขาดอาหารและสิ้นหวัง นายบุญผ่องได้ให้ยืมเงินโดยการที่พวกเชลยมอบนาฬิกา แหวน หรือกล่องบุหรี่ไว้แก่เขา ถ้าสิ่งของเหล่านั้นเป็นของที่มีค่าสำหรับพวกเชลย เขาก็จะบอกให้พวกเชลยแจ้งให้เขาทราบเพื่อเขาจะได้เก็บสิ่งของเหล่านั้นไว้ให้เมื่อพวกเชลยได้รับอิสระ ในที่สุดในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2488 เมื่อสงครามสิ้นสุด เขาได้ปฏิบัติตามสัญญาที่ให้ไว้แก่พวกเชลย สิ่งของมีค่าของพวกเชลยได้รับการคืนเมื่อมาขอไถ่ถอน

ค่ายบางค่ายในท้องที่ห่างไกลต้องถูกปิดและบางค่ายก็ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไข จวบจนกระทั่งใกล้สงครามจะสิ้นสุด บรรดาเชลยศึกทั้งหลายยังคงได้รับความช่วยเหลือด้วยความกล้าหาญของ Mr.Heath, Mr.Hempson, Mr.Olam, Mr.Tanner และนายบุญผ่อง เชลยศึกทุกคนรู้ดีว่าถ้าปราศจากการช่วยเหลือด้วยความกล้าหาญของบุคคลเหล่านี้ จำนวนเชลยศึกที่ล้มตายตามค่ายต่าง ๆ จะมีจำนวนมากกว่านี้เป็นเท่าตัวอย่างน้อยที่สุด สาเหตุการตายนั้นมาจากโรคบิด โรคมาลาเรีย โรคเหน็บชา หัวใจล้มเหลว และโรคคอติด ค่ายที่เขาขนไถ่ที่ขบวนการของนายบุญผ่องช่วยเหลือได้รับการกล่าวขานว่าเป็นค่ายที่ดีเมื่อดูจากสุขภาพของบรรดาเชลย ที่ค่ายนี้มีการจ่ายเนื้อสัตว์ให้ประมาณวันละ 5 ออนซ์ (OZ) ต่อวัน

นางสุรติ ภรรยาบุญผ่องได้เล่าถึงการช่วยเหลือเชลยศึกของสามีว่า เชลยศึกที่ถูก

ทหารญี่ปุ่นเกณฑ์มาสร้างทางรถไฟสายมรณะ จากจังหวัดกาญจนบุรีไปพม่า นั้น มีจำนวนนับแสนคน แต่ละคนต่างก็ฝายผอมด้วยโรคภัยไข้เจ็บทั้งบิดและมาลาเรีย เนื่องจากขาดแคลนยารักษาโรคและอาหาร เซลยศึกเหล่านี้จึงพากันล้มตายเป็นไปไม่ร่วง นายบุญผ่องได้พบเห็นภาพเหล่านี้อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ประกอบกับเขาได้พบกับนักโทษคนหนึ่ง ซึ่งเคยรู้จักกันที่กรุงเทพฯ มาก่อน เขาจึงคิดหาทางช่วยเหลือนักโทษเหล่านี้ โดยประสานงานกับ Mr.Tanner ที่กรุงเทพฯ ครั้งแล้วครั้งเล่าที่นายบุญผ่องจะแอบลักลอบนำอาหาร ยารักษาโรคของจำเป็นต่างๆ หรือแม้แต่เงินไปให้เซลยศึกเหล่านั้น โดยไม่หวังเกรงว่าจะถูกทหารญี่ปุ่นลงโทษ ถ้าถูกจับได้ วิธีการช่วยเหลือนั้นต้องซ่อนท่า เพราะว่าทำโจ่งแจ้งไม่ได้ เนื่องจากญี่ปุ่นคอยระมัดระวัง¹¹⁶

นางสุรติ ได้เล่าถึงการค้าขายของร้านและกิจการของนายบุญผ่องและของเธอที่เข้าร่วมกันช่วยเหลือเซลยศึก¹¹⁷

“ก็เราก้าขายอยู่ที่บ้านนี่นะคะ เรามีของทุกอย่างแล้วก็มีญี่ปุ่นมีฝรั่งมาสั่งของเราก้จัดให้ตามใบสั่ง บางทีก็มียาที่เราจะต้องช่วย พวกเชรุ่มพวกอะไรเราก้ต้องใส่ไปกันแข่งอะไรพวกนี้ แล้วก็เอาของอื่นปิด ก็ทำต่อหน้าญี่ปุ่นนะ ญี่ปุ่นมันก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง...เค้าเชื่อใจฉันเป็นคนจัดของ บอกให้ญี่ปุ่นดูนะ เค้าบอกอ้อย...มาตาม ๆ (ทำมือโบกแบบทำไปเถอะ) เราก้บอกอ้อ...เอาขนมไปกินทหารญี่ปุ่นเค้าจะคุมฝรั่งออกมาจับของเราก้จัดให้เตี้ยวันั้น กล้วยก็มีกล้วยน้ำว้าจะพวกกล้วยหอมมันมีไม่มากนักนะคะ กล้วยนี่บางทีเราก้ให้ไปบ้าง บางทีเค้าก็ซื้อบ้าง”

ในการนำยาต่าง ๆ ไปส่งให้เซลยศึกในบางครั้งนายบุญผ่องได้ใช้บุตรสาวคนเดียวของเขา คุณผณี* ดึงความสนใจทหารญี่ปุ่นด้วย นางสุรติได้เล่าเหตุการณ์ตอนนี้ว่า¹¹⁸

“ก็เหมือนกันคะ เวลาเราเอายาเอาอะไรไปให้ เรานุญาตข้ามไปฝั่งโน้น ไปที่ค่าย ค่าอยู่น้อยอีกด้านหนึ่งของแม่น้ำแควนะ พ่อเค้าก็จะไปกับลูกสาว ลูกสาวเค้าพูดญี่ปุ่นเก่ง ตอนนั้นร้องเพลงญี่ปุ่น ๆ มันชอบ เมื่อตอนเค้าเล็ก ๆ นะคะชอบ หมายความว่ามีคนร้องเพลงญี่ปุ่นได้ เขาก็ชอบทั้งนั้น บางทีก็ให้ลูกสาวร้องเพลงญี่ปุ่น แล้วก็แอบเอาหนังสือพิมพ์ส่งให้ฝรั่งเพราะห้ามอ่าน”

ในการซื้อขายให้พวกเซลยศึก นางสุรติได้เล่าว่า การมาซื้อขายต้องเดินทางมาซื้อที่กรุงเทพฯ บางครั้งนายบุญผ่อง บางครั้งก็นางสุรติเองเป็นผู้ลงมาซื้อ การคมนาคมในตอนนั้นค่อนข้างลำบาก เพราะว่าเดินทางโดยรถเมล์เล็ก ๆ บ้าง รถในสมัยนั้นไม่ใหญ่และสบายเหมือนเดี๋ยวนี้นี้ แล้วถนนก็สะเทือนมาก แต่ส่วนใหญ่จะเดินทางโดยรถไฟ จากบ้านโป่งมากรุงเทพฯ ใช้เวลาค่อนข้างกว่าจะถึง นางสุรติได้เล่าถึงสภาพความเป็นอยู่ของพวกฝรั่งสร้างทางรถไฟว่าน่าสงสารมาก ร่างกายผอม บางคนเป็นโรคคอติดที่จริงโรคนี้เป็นเฉพาะเด็ก ๆ เกิดฝรั่งมาเป็น นายบุญผ่องและนางสุรติต้องไปขอเชรุ่มจากสถานเสาวภา การเอาเชรุ่มมากี้ลำบากต้องใส่กระติกแช่น้ำแข็งมา การทำเช่นนี้เป็นการเสี่ยงเหลือเกิน บางทีก็ต้องซื้อผ้าขาวส่งไปให้ฝรั่งทอศพ สภาพความเป็นอยู่ของฝรั่งน่าสงสารมาก บางครั้งนางถึงกับน้ำตาร่วงด้วยความ

116 ญาพรรณ (นามแฝง) “เปิดอกสัมภาษณ์สุรติ สิริเวชชะพันธ์” นิตยสารดิฉัน หน้า 200

117 เรื่องเดียวกัน.

* คุณผณี ได้สมรสกับคุณเจริญทร์ ศุภวัฒน์ เป็นผู้ที่ได้รับสืบทอดกิจการของบริษัทบุญผ่อง ต่อมา

118 เรื่องเดียวกัน.

นอกเหนือจากการที่นายบุญผ่องต้องทุบเทกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเสี่ยงชีวิตในการช่วยเหลือเชลยศึกแล้ว การค้าของนายบุญผ่องก็ดำเนินไปอย่างคึกคักด้วย นางสุรติได้เล่าถึงการค้าบุหรี่ยุคแก่พวกเชลยศึกและทหารญี่ปุ่นว่า¹²⁰

“...สมัยก่อนมันมีบุหรี่ยั่วแดง มันแพงไข่ม้อย เราเกิดมาก็ไม่เคยสูบบุหรี่ก็ต้องไปซื้อใบยาเวอร์ยี่เนี่ยมาผสมมวยญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ยาฉุน ยาฉุนเมืองกาญจนบุรีเยอะนี่ อย่างชนิดไม่ค่อยฉุนมากนักนะ แล้วก็มีความกระดากที่มวนบุหรี่ยุคนั้นเอามาผสมเองส่วนใหญ่จะเป็นอย่างนั้น...ตอนที่นั่งมวนบุหรี่ยุคชานะคุณนะ ขายดี ญี่ปุ่นซื้อ ห่อละสองบาท เท่ากับซองละยี่สิบสตางค์นะ สมัยนั้นค่าของเงินมันสูง แล้วขายวันละไม่รู้กี่ห่อ เครื่องบินจะมาทิ้งระเบิดก็ทิ้งไม่รู้จะนั่งมวนบุหรี่ยุคอย่างเดียว...”

เมื่อสงครามสิ้นสุด นางสุรติได้เล่าว่านายบุญผ่องสามารถได้เงินจำนวนหนึ่งที่พวกฝรั่งโดยเฉพาะพวกดัชต์เขียนเช็คทิ้งไว้ให้กลับคืนมาโดยการช่วยเหลือของสถานทูตเนเธอร์แลนด์ได้เงินคืนมาประมาณ 30,000 บาท เรื่องราวของพ่อค้าเมืองกาญจนบุรีที่ชื่อนายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ ได้รับการยกย่องแล้วกล่าวขวัญไปทั่วโลก การได้รับการยกย่องนี้ไม่ได้ส่งผลในแง่บวกแก่ตัวนายบุญผ่องเท่านั้น แต่ก็นำผลในด้านลบมาให้ด้วย นางสุรติได้เล่าว่า “...มีคนที่เค้าใหญ่

ในเมืองกาญจนบุรี เค้าก็ใจจางคนมาying พวกนั้นก็มาเยี่ยม (ผู้เขียน : หมายถึงพวกฝรั่ง) เราเข้ามาอยู่ในค่ายฝรั่ง เค้ารักษาให้เดือนหนึ่ง ให้น้องช่วยส่งของให้”¹²¹

อดีตเชลยสงครามชาวออสเตรเลียผู้หนึ่งคือนายแพทย์ Sir Ernest Edward Weary Dunlop เป็นผู้ได้รับการยกย่องเป็น “The Greatest Australian of All Time” ประจำปี พ.ศ. 2520 ท่านผู้นี้เป็นหัวหน้าเชลยสงครามและศัลยแพทย์ประจำค่ายคุมขังเชลยที่เขาชนไก่ จังหวัดกาญจนบุรี ท่านเป็นผู้ที่ได้รับยาจากนายบุญผ่องนำไปช่วยเหลือเชลยศึกคนอื่นๆที่เจ็บป่วย ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งกองทุน The “Weary” Dunlop Boon Pong Exchange Fellowship กองทุนนี้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2529 มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนความรู้ทางศัลยแพทย์แก่เมืองไทย การจัดตั้งกองทุนครั้งนี้ก็เพื่อระลึกถึงความเมตตาจิตของชาวไทยที่ให้ความช่วยเหลือแก่พวกเชลยศึก และบุคคลสำคัญในการประกอบกิจกรรมนี้ก็คือ นายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์¹²²

คุณหมอ Weary Dunlop ได้บันทึกเรื่องราวของชีวิตของตนในสมัยที่เป็นเชลยศึกในสงครามโลกครั้งที่ 2 และทำหน้าที่หมอช่วยชีวิตพวกเชลยศึกด้วยกัน ในบันทึกนั้นมีหลายตอนที่พูดถึงการทำงานของเขาที่ได้รับการช่วยเหลือจากนายบุญผ่องและภรรยา คุณหมอ Weary Dunlop ได้เล่าสภาพของค่ายที่คุณหมอต้งานว่าในฤดูฝน ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมฝนตกหนักมากผ้าใบที่คลุมดินก็รั่ว สภาพของ

119 เรื่องเดียวกัน, หน้า 201.

120 เรื่องเดียวกัน, หน้า 202.

121 เรื่องเดียวกัน, หน้า 203.

122 วีระ ลิมศิลา, ศาสตราจารย์นายแพทย์ “The Weary” Dunlop Boon Pong Exchange Fellow” เอกสารคัดลอกจากหนังสือการประชุมประจำปี ครั้งที่ 13 (หน้า 148-149) และครั้งที่ 14 (หน้า 160-170) ราชวิทยาลัยศัลยแพทย์แห่งประเทศไทย.

ค่ายพักแจะและแจะเต็มไปด้วยโคลน มีคนเจ็บป่วย ประมาณ 200 คนที่นอนอยู่ในโรงพยาบาล สภาพความเป็นอยู่ของเชลยศึกไม่ต่างอะไรจากหนู แต่ต้องมีหัวใจเป็นสิ่งดี ในท่ามกลางสภาพเช่นนี้ นายบุญผ่องพ่อค้าไทยผู้ที่เดินทางมาจากกาญจนบุรีอย่างที่มีมาเสมอ ได้นำเรือที่บรรทุกไข่ ปลา บุหรี่ เกลือ ถั่ว น้ำมัน และน้ำตาล ๕ การมาของนายบุญผ่อง ได้นำความสุขมายังหมู่เชลยศึกที่ไปช่วยขนสินค้าจากเรือ พวกเขาจะได้รับไข่คนละ 2 ฟอง หลังจากทำงานเสร็จ¹²³

ภายในเรือจะมีห้อยยาเล็กๆที่มีค่าอย่างยิ่ง ปกปิดอยู่ และมีเงินจำนวนหนึ่งซึ่งได้รับมาจากองค์กรใต้ดินของไทย การช่วยขนสินค้าของพวกเชลยนี้จะถูกจัดทางโดย Mr. John Pearson แห่งกองทัพ "D" เขาเคยทำงานในบริษัทบอร์เนียว สามารถพูดภาษาไทยได้อย่างแคล่วคล่อง อาการผู้ป่วยที่คลุ้มคลั่งด้วยมาลาเรียขึ้นสมองก็สามารถทำให้สงบได้ เมื่อคุณหมอ Weary ได้ฉีดยา Hyocine ที่นายบุญผ่องนำมา ยานี้ภรรยาของนายบุญผ่องเป็นผู้ช่วยเหลือในการจัดหาให้ที่จังหวัดกาญจนบุรี นางเป็นผู้ซื้อและห่อเครื่องช่วยชีวิตของเชลยศึกเหล่านี้¹²⁴

ในท่ามกลางสงครามความเลวร้าย พ่อค้าจำนวนหนึ่งสามารถสร้างผลกำไรจากสถานที่สินค้าหายากและราคาแพง นายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์ เป็นพ่อค้าที่มีความแตกต่างจากพ่อค้าคนอื่น ๆ คือไม่ได้แสวงหาผลประโยชน์ที่เขาสามารถทำได้จากสงคราม แต่เขากลับเสี่ยงชีวิตของเขาและครอบครัวเพื่อช่วยเหลือเชลยศึกด้วยการเริ่มต้นจากเมตตาจิตที่เห็นสภาพน่าเวทนาเชลยเหล่านั้น

หลังจากสงครามสิ้นสุดพวกเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรได้ตอบแทนความดีของนายบุญผ่อง โดยยกยศให้แล้วให้จำนวน 6 คัน ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้ว นายบุญผ่องได้นำรถนี้มาวิ่งรับส่งผู้โดยสารและก่อตั้งบริษัทบุญผ่องขึ้นที่กรุงเทพฯ ในปี พ.ศ. 2492 รถเมล์ของบริษัทบุญผ่องวิ่งรับส่งผู้โดยสารในกรุงเทพฯ มีอยู่รถอยู่ที่จุฬาซอย 6 ขณะนั้น ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของสนามกีฬาจารุเสถียร ในปี พ.ศ. 2510 บริษัทบุญผ่องได้เป็นตัวแทนจำหน่ายผ้าเบรกและผ้าครีซจากบริษัท B.F. Goodrich ประเทศสหรัฐอเมริกา และบริษัท Ferodo ประเทศอังกฤษ ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลได้มีนโยบายที่จะรวมบริษัทรถยนต์โดยสารประจำทางเอกชนเข้าเป็นหนึ่ง โดยการควบคุมดูแลของหน่วยงานรัฐ ทำให้กิจการรถโดยสารต้องสิ้นสุดลง นายบุญผ่อง และนางสุรติ ก็ยุติบทบาทในทางธุรกิจตั้งแต่นั้นมา¹²⁵

นายจรินทร์ ศุภวัฒน์ บุตรชายได้เป็นผู้ดำเนินธุรกิจของบริษัทบุญผ่องต่อมา บริษัทบุญผ่องยังคงจำหน่าย ผ้าเบรก ผ้าครีซ น้ำมันอัดผ้าเบรก ยาง แบทเตอร์ชนิดไม่ต้องเติมน้ำมัน และผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ใช้กับรถยนต์ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 บริษัทบุญผ่องได้สร้างสำนักงานใหญ่ของบริษัทใหม่ บนถนนพหลโยธิน และเสร็จสมบูรณ์ปลายปี พ.ศ. 2536 อาคารแบ่งเป็นทั้งอาคารสำนักงานของบริษัทบุญผ่อง และอาคารสำนักงานให้เช่าด้วย¹²⁶

ถึงแม้ว่านายบุญผ่องจะไม่ได้เป็นพ่อค้าที่สร้างความร่ำรวยในระหว่างการก่อสร้างทางรถไฟสายมรณะนี้ แต่เมื่อสิ้นสุดสงคราม นายบุญผ่องก็ได้รับการตอบแทนจากฝ่ายสัมพันธมิตร

123 Sue Ebury, *Weary the Life of Sir Edward Dunlop*, First Published by Viking Australia, 1994, p. 414.

124 Ibid, pp. 415.

125 ข้อมูลจากแฟ้มบริษัทบุญผ่อง จำกัด.

126 เรื่องเดียวกัน.

ด้วยการให้รถใช้แล้วและขายรถราคาถูกให้ รถดังกล่าวได้กลายเป็นบันไดให้ครอบครัวของนายบุญผ่องประกอบธุรกิจที่ใหญ่โตขึ้น จนกลายเป็นครอบครัวที่มีฐานะในเมืองหลวงในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ จะพบว่าพ่อค้าได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างเส้นทางรถไฟ ทหารสายนี้เป็นอย่างมาก นับตั้งแต่การจัดหากรรมกร ผืนสำหรับกรรมกร ไม้หมอนรถไฟ กรวด หิน ทราย และเสบียงอาหารทั้งสำหรับกองทัพญี่ปุ่นและเชลยศึก พ่อค้าทั้งที่เป็นเชื้อสายจีนและไทยต่างเข้าไปมีส่วนผลักดันให้การก่อสร้างเส้นทางสายนี้ประสบความสำเร็จ ถึงแม้ว่าพ่อค้าบางคนเช่น นายบุญผ่อง สิริเวชชะพันธ์จะมีบทบาทในการช่วยเหลือเชลยศึกเป็นอย่างมากแต่บทบาทนั้นก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการสร้างทางรถไฟสายนี้

การเข้าไปมีบทบาทในการสร้างเส้นทางสายนี้ของพ่อค้า พ่อค้าบางคนได้แก่ นายแผน สิริเวชชะพันธ์ ได้ทำธุรกิจโดยอาศัยช่องทางการค้ากับฝ่ายราชการไทย ที่ต้องรับผิดชอบในการจัดหาอุปกรณ์ในการสร้างทางให้กองทัพญี่ปุ่นตามข้อตกลงเรื่องการสร้างทางรถไฟสายนี้ พ่อค้าบางคนได้แก่หลวงสิทธิเทพการ ได้ทำการค้าโดยการติดต่อกับกองทัพญี่ปุ่นโดยตรง หลวงสิทธิเทพการใช้อิทธิพลทั้งของตนเองที่มีอยู่ในท้องถิ่นอยู่แล้วและอิทธิพลของกองทัพญี่ปุ่นในการจัดหาสิ่งของต่างๆ ส่งมอบให้แก่กองทัพญี่ปุ่นในส่วนสมาคมพาณิชย์จีนที่ทำหน้าที่จัดหากรรมกร และจำหน่ายผืนให้แก่กรรมกรในระยะแรก ถูกขอร้องแกมบังคับให้ทำหน้าที่จากทั้งกองทัพญี่ปุ่นและรัฐบาลไทย แต่อย่างไรก็ตามการเข้าไปทำหน้าที่ดังกล่าวทำให้กรรมการในสมาคมพาณิชย์จีนบางคนได้แก่ นายสหัส มหา

คุณมีโอกาสสร้างความคุ้นเคยกับกองทัพญี่ปุ่น และสามารถดำเนินธุรกิจส่วนตัว คือ การรับเหมาย่อยหินส่งกองทัพญี่ปุ่นได้ด้วย การที่นายตันฉิวเม้ง หวังหลี นายกสมาคมพาณิชย์จีนถูกฆ่าตายภายหลังสงครามโลกสิ้นสุด ส่วนหนึ่งก็มาจากบทบาทของสมาคมพาณิชย์จีนที่ดำเนินไปอย่างดีในการตอบสนองนโยบายของกองทัพญี่ปุ่นและรัฐบาลในการสร้างทางสายนี้

บนเส้นทางมรณะสายนี้เป็นสุสานที่บันทึกเรื่องราวของฝ่ายกองทัพญี่ปุ่นและฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อสิ้นสงครามมีทั้งบุคคลที่ถูกกล่าวยกย่องว่าเป็น “วีรบุรุษสงคราม” และบางคนก็ถูกประณามว่าเป็น “อาชญากรสงคราม” พ่อค้าเองก็เช่นกัน บางคนก็ถูกกล่าวในเชิงยกย่องและบางคนก็ถูกกล่าวติเตียน อย่างไรก็ตามเส้นทางประวัติศาสตร์สายนี้ถูกสร้างด้วยน้ำมือของบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย และถ้าหากประวัติศาสตร์จะบันทึกว่าเส้นทางสายนี้เป็นเส้นทางที่สร้างยากลำบากที่สุด และสามารถสร้างได้ในระยะเวลาสั้นที่สุดแล้ว ส่วนหนึ่งของการความสำเร็จนี้ก็ต้องบันทึกถึงความบากบั่นของพ่อค้าที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างเส้นทางสายนี้ไม่ว่าเหตุผลในการเข้าร่วมมาจากความจำเป็นเมตตาจิตหรือผลประโยชน์ตอบแทนที่ได้รับก็ตาม บนเส้นทางแห่งความตายสายนี้ได้ทำลายชีวิตและทรัพย์สินของคนจำนวนหนึ่งลง ขณะเดียวกันก็มีส่วนสร้างให้คนกลุ่มหนึ่งร่ำรวยเป็นเศรษฐีสงครามขึ้นมาได้ด้วย